

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
w Gminie Daleszyce**

Daleszyce, czerwiec 2004r.

Zespół autorski:

dr Bronisław Kwapisz – koordynator
mgr Witold Popielski

25-113 Kielce, ul. Starowapiennikowa 6 – PRACOWNIA PROJEKTOWA,
tel./fax (041)361-07-78 e-mail: kielkart@itech.pl

Spis treści

1. Wprowadzenie	5
1.1. Przesłanki ogólne	5
1.2. Podstawy prawne	5
1.3. Cel i zakres programu	6
1.4. Funkcje programu	7
1.5. Okres objęty programem	7
1.6. Metoda opracowania	8
2. Ocena aktualnego stanu środowiska	8
2.1. Podstawowe dane o gminie Daleszyce	8
2.1.1. Położenie i podział administracyjny	8
2.1.2. Demografia	9
2.1.3. Komunikacja	10
2.1.4. Sytuacja gospodarcza	10
2.1.5. Gospodarka odpadami	13
Odpady komunalne	13
Odpady przemysłowe	13
Odpady niebezpieczne	14
Najważniejsze problemy w dziedzinie gospodarki odpadami	14
2.2. Zasoby środowiska przyrodniczego	14
2.2.1. Ukształtowanie terenu	14
2.2.2. Warunki klimatyczne	16
2.2.3. Zasoby i jakość wód	16
2.2.4. Gleby	20
2.2.5. Surowce mineralne	21
2.2.6. Powietrze atmosferyczne	22
2.2.7. Stan zasobów przyrody	23
2.2.8. Formy ochrony przyrody	24
2.2.9. Stan zabytków kultury	31
2.2.10. Świadomość i edukacja ekologiczna	32
3. Ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody.	36
3.1. Ochrona i racjonalne wykorzystanie złóż kopalin i surowców.	36
3.2. Wzrost atrakcyjności społeczno – gospodarczej gminy	37
4. Utrzymanie stanu czystości powietrza i ochrona przed hałasem	39
4.1. Identyfikacja źródeł emisji substancji do powietrza	40
4.2. Działania w celu dotrzymania standardów jakości powietrza	40
4.2.1. Ograniczanie zanieczyszczeń powietrza spowodowanych	41
4.2.2. Ograniczenie emisji z lokalnych kotłowni i indywidualnych palenisk domowych	41

4.3. Alternatywne źródła energii _____	42
4.4. Identyfikacja zanieczyszczeń spowodowanych środkami _____	42
transportu _____	42
4.5. Wyznaczenie obszarów zagrożonych hałasem i promieniowaniem _____	44
elektromagnetycznym _____	44
5. Gospodarka wodno – ściekowa _____	45
5.1. Diagnoza stanu w zakresie zwodociągowania i skanalizowania _____	46
5.2. Jakość wody pitnej i ochrona źródeł zaopatrzenia ludności w _____	47
5.3. Działania na rzecz ochrony wód powierzchniowych i podziemnych _____	48
5.4. Określenie potrzeb w zakresie budowy wodociągów, kanalizacji _____ i systemu	
oczyszczania ścieków _____	49
6. Mała retencja _____	51
6.1. Stan istniejący _____	51
6.2. Możliwość zwiększenia retencji wody powierzchniowej _____	51
7. Ochrona przed powodzią _____	52
7.1. Wskazanie terenów zagrożonych powodzią _____	52
7.2. Niezbędne działania dla ochrony przeciwpowodziowej _____	53
8. Lesistość _____	54
8.1. Charakterystyka stanu istniejącego z podziałem na lasy _____	54
państwowe i prywatne _____	54
8.2. Wskazanie terenów pod zalesienie _____	56
9. Rekultywacja terenów zdegradowanych _____	57
10. Sposoby finansowania realizacji zamierzonych celów programu _____	74
10. Wdrożenie i monitoring programu _____	87
Literatura _____	90

1. Wprowadzenie

1.1. Przesłanki ogólne

Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997r stanowi, że Rzeczypospolita Polska zapewnia ochronę środowiska kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju oraz wykazuje, iż ochrona środowiska jest obowiązkiem władz publicznych, które przez swoją politykę, powinny zapewnić nie tylko bezpieczeństwo ekologiczne, ale i dostęp do zasobów nieuszczerplonych współczesnemu i przyszłemu pokoleniu. Takimi władzami są województwo, powiaty i gminy. Ustawa o samorządzie gminnym, stanowi, że gmina wykonuje zadania publiczne z zakresu ochrony przyrody i środowiska, leśnictwa, gospodarki wodnej, rybactwa śródlądowego i zapobiegania nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska. Polskie przepisy z zakresu ochrony środowiska przewidują tworzenie kilku różnych typów planów i programów redukcji emisji zanieczyszczeń. Jednym z takich dokumentów są: Polityka ekologiczna państwa, programy ochrony środowiska oraz plany gospodarki odpadami.

Przedstawiany „Program ochrony środowiska dla gminy Daleszyce” jest pierwszym opracowaniem kompleksowo przedstawiającym politykę ekologiczną gminy, będącym aktualnym źródłem informacji o środowisku naturalnym, ale także spisem konkretnych zaleceń dla gmin od powiatu oraz spisem konkretnych zadań dla organów gminy, a także dla wszystkich korzystających ze środowiska. Ta poznawcza funkcja Programu jest jednocześnie jednym z głównych czynników zapewniających jego realizację.

1.2. Podstawy prawne

Główną rolę w procesie definiowania polityki ekologicznej pełnią zapisy następujących dokumentów:

- 1) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku. Prawo ochrony środowiska /Dz.U.nr62, poz.627 z późniejszymi zmianami/ wprowadzona Ustawa z dnia 27 lipca 2001 roku o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, Ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw /Dz.U.nr 100 poz. 1085 z późniejszymi zmianami/. Jest ona podstawowym aktem prawnym. Art. 17 i 18 nakłada na zarząd gminy, obowiązek sporządzenia programu ochrony środowiska, przy czym projekt programu winien być zaopiniowany przez zarząd powiatu.
- 2) II Polityka ekologiczna Państwa, z 2001r. określa na podstawie aktualnego stanu środowiska: cele, priorytety i działania proekologiczne wraz ze środkami niezbędnymi do ich osiągnięcia
- 3) Program wykonawczy do II Polityki ekologicznej Państwa na lata 2002-2010 – zawiera harmonogram zadań wynikających z tej polityki oraz wskazówki i wytyczne do uwzględnienia zagadnień ochrony środowiska w programach sektorowych.

- 4) Polityka ekologiczna Państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektyw na lata 2007 - 2010 zawiera aktualizację i uszczegółowienie długookresowej „II Polityki ekologicznej Państwa” w nawiązaniu do priorytetowych kierunków działań określonych w VII Programie działań Unii Europejskiej w dziedzinie ochrony środowiska na lata 2001-2010.
- 5) Narodowy plan rozwoju 2004-2006 określa strategię społeczno-gospodarczą Polski w pierwszych latach członkostwa w Unii Europejskiej.
- 6) Narodowa strategia edukacji ekologicznej (NSEE), jest dokumentem identyfikującym i hierarchizującym główne cele edukacji środowiskowej.
- 7) Wytyczne Ministerstwa Środowiska sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym opublikowane w grudniu 2002 roku.

Program powinien określać wymagania odnoszące się do polityki ekologicznej Państwa a w szczególności:

- cele i priorytety ekologiczne
- rodzaj i harmonogram działań proekologicznych
- środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe.

1.3. Cel i zakres programu

Głównym celem Programu jest poprawa jakości życia mieszkańców oraz wzrost atrakcyjności gminy dla rozwoju społeczno-gospodarczego, przy racjonalnym wykorzystaniu zasobów przyrody i ich ochronie.

Program ochrony środowiska dla gminy Daleszyce musi być spójny z kierunkami ekologicznej polityki Państwa, z regionalnymi kierunkami przyjętymi w Programie ochrony środowiska dla województwa świętokrzyskiego oraz zaleceniami dla gminy wyznaczonymi w „Programie ochrony środowiska dla powiatu kieleckiego”.

Projekt niniejszego Programu zostanie poddany konsultacjom społecznym z udziałem instytucji związanych z ochroną środowiska i zagospodarowaniem przestrzennym, przedsiębiorstw oddziałujących na środowisko oraz przedstawicieli organów samorządów lokalnych i ekologicznych organizacji pozarządowych. Zostanie również zaprezentowany na posiedzeniu Rady Gminy w Daleszycach.

Program określa:

- aktualną sytuację ekologiczną w gminie
- ekologiczne, przestrzenne, społeczne i ekonomiczne uwarunkowania rozwoju gminy
- priorytetowe działania w podziale na krótkookresowe (lata 2004-2007) i średniookresowe (2008-2011).
- harmonogram konkretnych zadań w zakresie emisji, ochrony zasobów przyrody, ochrony zabytków kultury, aktywizacji prośrodowiskowej społeczeństwa i wzrostu świadomości ekologicznej z podziałem na:
 - zadania gminy

- zadania innych organów administracji publicznej oraz instytucji, przedsiębiorstw i organizacji społecznych
- uwarunkowania realizacyjne Programu, jego wdrożenie i monitoring.

Szczególne rozwinięcie Programu stanowi Plan gospodarki odpadami. W ujęciu przestrzennym Program dotyczy gminy Daleszyce z uwzględnieniem różnego rodzaju powiązań, w tym ekologicznych z sąsiednimi gminami.

1.4. Funkcje programu

„Program ochrony środowiska wraz z planem gospodarki odpadami w gminie Daleszyce jest podstawowym dokumentem koordynującym działania na rzecz ochrony środowiska w gminie.

W szczególności:

- przekazuje społeczeństwu, przedsiębiorcom, samorządowi informacje na temat zasobów środowiska przyrodniczego i zabytków kultury oraz stanu poszczególnych komponentów środowiska
- omawia najważniejsze problemy, w tym zagrożenia ekologiczne, proponując sposoby ich rozwiązywania w określonym czasie
- jest gwarantem wdrażania zrównoważonego rozwoju gminy
 - określa sposoby współpracy administracji publicznej wszystkich szczebli oraz instytucji i pozarządowych organizacji ekologicznych na rzecz ochrony środowiska w gminie
 - ułatwia a niekiedy formalnie umożliwia występowanie o środki finansowe potrzebne do realizacji przedsięwzięć
 - ułatwia wydawanie decyzji określających sposób i zakres korzystania ze środowiska
 - obiektywizuje wydawanie decyzji określających sposób i zakres korzystania ze środowiska
 - organizuje system informacji o stanie środowiska i działaniach zmierzających do jego poprawy

1.5. Okres objęty programem

Program został sporządzony do roku 2011. Przyjęto działania zgodne z przyjętym „Programem ochrony środowiska dla powiatu kieleckiego” na działania (strategię) krótkookresową (2004-2007) i średniookresową (2008-2011). Jest to także zgodne z ustaleniami „Prawa ochrony środowiska”, określającego w art. 14 ust. 2, iż politykę ekologiczną przyjmuje się na cztery lata, z tym, że przewidziane w niej działania w perspektywie obejmują kolejne osiem lat (2 razy po 4 lata).

1.6. Metoda opracowania

Podstawowym źródłem danych na temat aktualnego stanu i zagrożeń środowiska przyrodniczego w gminie były raporty o stanie środowiska w województwie świętokrzyskim (WIOŚ w Kielcach), opracowanie „Przyroda województwa świętokrzyskiego” (ŚUW, WOŚ i R), informacje uzyskane od samorządu lokalnego i podległych mu jednostek i organizacji społecznych. Dokonano analizy nowo powstałych dokumentów – „Program ochrony środowiska dla województwa świętokrzyskiego”, „Plan gospodarki odpadami dla województwa świętokrzyskiego”, „Program ochrony środowiska dla powiatu kieleckiego” i „Plan gospodarki odpadami dla powiatu kieleckiego na lata 2003-2015”, a także „Strategii rozwoju gminy Daleszyce” oraz „Założeń Polityki Ekologicznej dla Gminy Daleszyce”.

W trakcie opracowania Programu:

- przeprowadzono rozpoznanie ankietowe, aby dotrzeć do samorządu gminy, podmiotów gospodarczych i organizacji ekologicznych,
- określono priorytetowe działania na lata 2004-2007 i 2008-2011, oraz programy zadaniowe skoordynowane z „Programem ochrony środowiska dla powiatu kieleckiego,”
- sprecyzowano uwarunkowania realizacyjne Programu w zakresie rozwiązań prawnych, ekonomicznych, przestrzennych, społecznych i związanych z implementacją prawa i procedur unijnych,
- określono sposoby wdrażania i zasady monitorowania Programu.

Niniejsze opracowanie składa się z następujących zasadniczych części:

- ogólnych danych o gminie i stanie środowiska na koniec 2003 r.,
- analizy uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych,
- celów polityki ekologicznej państwa, woj. świętokrzyskiego i pow. kieleckiego,
- priorytetowych działań w gminie Daleszyce,
- programu zadaniowego,
- uwarunkowań realizacyjnych,
- propozycji wdrażania i monitorowania programu,
- planu gospodarki odpadami,
- informacji o wykorzystanych materiałach i opracowaniach,
- załączników kartograficznych

2. Ocena aktualnego stanu środowiska

2.1. Podstawowe dane o gminie Daleszyce

2.1.1. Położenie i podział administracyjny

Gmina Daleszyce położona jest w centralnej części województwa świętokrzyskiego. Zajmuje powierzchnię 222,24 km². Od zachodu graniczy bezpośrednio z miastem Kielce, od północy z gminami Górno i Bieliny, od

wschodu z gminami Łągów i Raków a od południa i południowego – zachodu z gminami Pierzchnica i Morawica. Daleszyce są największą gminą województwa.

Prawie cały obszar gminy leży w zlewni rzeki Czarnej Nidy, a jedynie część wschodnia położona jest w zlewni Czarnej Staszowskiej. Przez teren ten przepływają rzeki Belnianka i Lubrzanka, które w okolicy Marzysza łączą się tworząc Czarną Nidę. Pod względem przyrodniczym obszar gminy leży w obrębie dwóch mezoregionów: Gór Świętokrzyskich i Pogórza Szydłowieckiego, które wchodzi w skład makroregionu Wyżyny Kieleckiej.

Gmina Daleszyce ma dość dobre położenie komunikacyjne, bowiem leży na skrzyżowaniu drogi krajowej nr 764 biegnącej wzdłuż gminy z Kielc na Staszów oraz drogi głównej z kierunku Bodzentyna na Chmielnik.

2.1.2. Demografia

Według danych GUS (stan na dzień 31.12.2003r) gminę Daleszyce zamieszkuje 14338 osób, co stanowi 7,2% ludności powiatu kieleckiego. Gęstość zaludnienia w gminie wynosiła średnio 128 osób/km². W samych Daleszycach mieszka 2882 osoby, a w sołectwach 11456.

Tabela 1 Liczba ludności w gminie w przedziałach wiekowych według stanu na 31.12.2003r.

Płeć	wiek					razem
	0 -6	7-15	16-18	19-60	pow.65	
Kobiety	554	1084	402	3933	1237	7210
Mężczyźni	592	1068	381	4529	558	7128

Tabela 2 Dane dotyczące ruchu naturalnego i migracji ludności w latach 2000-2003

Rok	2000	2001	2002	2003
Małżeństwa	78	75	124	68
Urodzenia	156	169	146	157
Zgony	117	116	111	126
Saldo migracji	dodatnie	dodatnie	dodatnie	dodatnie

Gmina charakteryzuje się dodatnim współczynnikiem przyrostu naturalnego, który w roku 2003 wyniósł 2,1%.

2.1.3. Komunikacja

Układ drogowy gminy wynika z topografii terenu. Gmina położona jest w pobliżu dużego węzła komunikacyjnego jaki stanowią Kielce – dlatego większość powiązań zewnętrznych odbywa się przez ten węzeł. Połączenia w kierunku Warszawy, Łodzi i Krakowa realizowane są drogą wojewódzką nr 764 Kielce – Staszów – Połaniec. Droga ta wyprowadza również ruch lokalny z obszaru gminy, a także ruch tranzytowy z Kielc w kierunku Staszowa i Tarnobrzega.

Połączenia z sąsiednimi ośrodkami gminnymi odbywają się drogami wojewódzkimi i powiatowymi:

- nr764 z Kielcami i Rakowem
- nr15517 Górno – Borków z Górnem, Bielinami
- nr15542 Suków – Borków – Chmielnik z Pierzchnicą
- nr15552 Wojciechów – Skrzelczyce z Morawicą

Ogólna długość dróg o twardej nawierzchni wynosi na obszarze gminy 132,9 km w tym o nawierzchni ulepszonej 113,2 km, utwardzonej 19,7 km.

Wskaźnik gęstości dróg twardych wynosi 59,7 km/km² a bez uwzględnienia powierzchni lasów 137,0 km/km².

2.1.4. Sytuacja gospodarcza

Gospodarka jest dziedziną wiodącą w rozwoju gminy, warunkującą poziom dobrobytu ludności, wpływającą na dochody gminy i pośrednio na typ i stopień urbanizacji.

Pojęcie gospodarki obejmuje wszystkie dziedziny generujące miejsca pracy, takie jak:

- przemysł
- rolnictwo
- turystyka
- usługi: publiczne, komercyjne.

Na terenie gminy Daleszyce najczęściej podmiotów gospodarczych jest z zakresu: kupno, sprzedaż samochodów, handel art. spożywczymi i przemysłowymi, usługi remontowo-budowlane i usługi transportowe. W świetle analiz rynku gospodarczego gminy wynika, że najbardziej prężne pod względem usług komercyjnych są miejscowości: Daleszyce, Niestachów, Mójcza, Suków i Borków.

Według danych uzyskanych z Urzędu Gminy na koniec 2003 r. na jej terenie zarejestrowane były 93 podmioty gospodarcze.

Większe zakłady przemysłowe w gminie to:

- Zakład Produkcji Termoizolacyjnych Materiałów Budowlanych „STYRBET” w Sukowie
- „Tes” Sp. z oo w Niwkach Daleszyckich
- PUH-P „RESBUD” w Niestachowie
- Usługi Budowlane, produkcja i handel materiałami budowlanymi i ogrodnictwami

- w Niestachowie
- Ubojnia z rozbiorem i handlem mięsa w Sukowie – Papierni i Daleszycach
- Przedsiębiorstwo Kamieniarsko – Usługowe „POMAR” w Kranowie
- PPU-H „LYOVIT” w Daleszycach
- Zakład Kamieniarski w Daleszycach, Kranowie i Sukowie

O rolniczym charakterze gminy świadczy liczba 2532 gospodarstw posiadających powyżej 1ha użytków rolnych, przy całkowitej liczbie 2788 indywidualnych gospodarstw.

Są to z reguły niewielkie gospodarstwa rolnicze, o powierzchni 3 – 5 ha (29,3%).

Z uwagi na niską klasę bonitacyjną gleb (przewaga IVb, V i VI), ich produktywność wyrażająca się plonami jest niezbyt wysoka.

Jednym ze sposobu gospodarowania w rolnictwie na terenie gminy Daleszyce może być rolnictwo ekologiczne. Na dzień dzisiejszy brak jest tego typu gospodarstw.

Strukturę własności użytków rolnych oraz formę ich zagospodarowania przedstawiono w poniższych tabelach.

Tabela 3 Zagospodarowanie powierzchni terenu gminy Daleszyce

L.p.	Forma zagospodarowania	ha	% całości
1.	Lasy	12 874	59,9
2.	Użytki rolne (grunty orne, wody, łąki, pastwiska)	7 763	38,0
	Grunty rolne (użytki rolne oraz grunty rolne zabudowane, grunty pod stawami i grunty pod rowami)	8 253	
3.	Nie użytki	260	0,52
	Tereny zainwestowane		1,58
1.	Mieszkaniowe, przemysłowe i komunikacyjne	343	

Tabela 4 Struktura własności użytków rolnych i nieużytków na terenie gminy

Powierzchnia gminy km ²	Liczba gospodarstw indywidualnych	Użytki rolne w tym:	Państwowe	Niepaństwowe
		ha	ha	ha
222	2 788	Grunty orne	142	5 312
		Sady	3	92
		Łąki	66	1 505
		Pastwiska	26	617
		Ogółem	248	8 005
		Nie użytki	159	101

Gmina Daleszyce charakteryzuje się bardzo niekorzystnymi warunkami przyrodniczymi rozwoju rolnictwa, co potwierdza wskaźnik bonitacji użytków rolnych wynoszący 0,73 pkt. Oznacza to, że przeciętny hektar przeliczeniowy posiada klasę bonitacyjną nieco poniżej V, w ramach której większość gruntów jest obecnie nieopłacalna w użytkowaniu rolniczym. W układzie przestrzennym nieco korzystniejsze niż średnie w gminie warunki glebowe są we wsiach, w których występują większe masywy gleb lessowych (Cisów i Widełki), rędziny (Szczecno) a także brunatnych o mało przepuszczalnym podłożu (Brzechów i Suków). Ogółem obszary o niekorzystnej i małokorzystnej dla rolnictwa rzeźbie terenu zajmują 46% użytków rolnych zaś gleby erodowane w stopniu silnym i bardzo silnym stanowią 1,5% gruntów rolnych.

Walory turystyczne gminy Daleszyce to przede wszystkim walory krajobrazowe, głównie w części nie przekształconej przez człowieka. To w głównej mierze kompleksy leśne w obrębie Cisowsko-Orłowińskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny objęte ochroną krajobrazową, ale również zabytki kultury wpisane do rejestru dóbr kultury, będące w ewidencji WKZ.

Do tych ostatnich w głównej mierze należą:

- Zespół kościoła parafialnego z XVIIw. p.w. Św. Wojciecha oraz cmentarz parafialny w Cisowie.
- Kościół parafialny z połowy XVIIw., bazylikowy, całkowicie przebudowany w 1912r. Przez S. Szyllera w Daleszycach.
- Domy do dziś w większości drewniane, odbudowane w latach 1945-46 na wzór dawnych, budownictwo węglowe świętokrzyskie, ciekawy układ rynku i przyległych ulic, zespół zabudowy ul. Głowackiego w Daleszycach.
- Figura przydrożna Św. Jana Nepomucena, późnobarokowa z 1811r w Daleszycach.
- Dwór murowany z XIXw., oraz zrujnowany młyn wodny w Słopcu Rządowym.
- Dwór z XVIIIw., murowano – drewniany, rozbudowany w końcu XIXw., w Szczecnie.

Wszystkie obiekty zabytkowe, stanowiące obiekty kultury religijnej lub obiekty użyteczności publicznej znajdują się w dobrym stanie technicznym i są użytkowane.

Na terenie gminy istnieją wspaniałe warunki do uprawiania sportu i rekreacji. Latem można uprawiać turystykę pieszą i rowerową, wędkarstwo oraz sporty wodne. Miejscowe lasy zachęcają do grzybobrania. Jest kilka ośrodków jazdy konnej. Znajdują się również miejsca do rekreacji nad wodą (zalew w Borkowie i Wojciechowie). W okresie zimowym istnieją możliwości organizacji kuligów. Przez Daleszyce przebiega szlak koloru niebieskiego Chęciny-Łągów im. Edmunda Padechowicza o długości 69 km. W bliskim sąsiedztwie znajduje się rezerwat torfowiskowy „Białe Ługi” (pow. 408,44ha), który obejmuje największy w Krainie Świętokrzyskiej kompleks torfowisk z pokładami torfu o grubości 1,5-2,5m.

2.1.5. Gospodarka odpadami

W gminie Daleszyce, podobnie jak w całym regionie poważny problem stwarza niezadowalający stan gospodarki odpadami komunalnymi. Wszystkie sołectwa w gminie są objęte zorganizowaną zbiórką odpadów, ale już tylko 60 – 70 % gospodarstw w poszczególnych sołectwach. Odpady są wywożone na składowisko w Promniku gm. Strawczyn.

Szczegółowe dane na temat gospodarki odpadami gminy przedstawia osobne opracowanie: „Plan gospodarki odpadami dla gminy Daleszyce”, który jest częścią „Programu”. W opracowaniu tym omówiono istniejące obiekty, związane z gospodarką odpadami oraz ich wpływ na środowisko naturalne. W planie przedstawiono również szczegółowo strategię działań krótko- i długoterminowych w gospodarce odpadami oraz planowane inwestycje.

W rozdziale tym zasygnalizowano i przedstawiono w skrócie problematykę odpadów.

Odpady komunalne

Zgodnie z ustawą o odpadach przez odpady komunalne rozumie się odpady powstające w gospodarstwach domowych, a także odpady nie zawierające odpadów niebezpiecznych pochodzące od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter i skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych. Źródłem takich odpadów mogą być między innymi: handel, usługi, szkolnictwo, obiekty turystyczne, targowiska.

W gminie Daleszyce wytworzono w roku 2003 około 1936 Mg odpadów komunalnych, z czego zebrano około 1708 Mg odpadów.

Zbieraniem i wywożeniem odpadów komunalnych zajmuje się Zakład Usług Komunalnych w Daleszycach oraz PPUH „EKOM” w Siedlcach gm. Chęciny.

Odpady przemysłowe

Na terenie gminy Daleszyce brak jest zakładów przemysłowych, dlatego też odpady przemysłowe praktycznie nie występują. Do tej grupy odpadów należy zaliczyć odpady z budów, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej. Są to jednak niewielkie ilości odpadów, które stanowią znikomą część masy odpadów wytwarzanych na terenie gminy Daleszyce.

Odpady niebezpieczne

Głównym źródłem powstawania odpadów niebezpiecznych na terenie gminy są odpady niebezpieczne zawarte w odpadach komunalnych. Z planu gospodarki odpadami wynika, że na terenie gminy powstało w roku 2003 14,3 Mg odpadów niebezpiecznych: takich jak: zużyte baterie, akumulatory ołowiowe, zużyte oleje, przeterminowane leki i chemikalia, farby lakiery, aerozole i inne, które trafiają wraz z głównym strumieniem odpadów komunalnych na składowisko w Chmielniku..

Niewielka ilość odpadów niebezpiecznych powstaje w Ośrodkach Zdrowia: w Daleszycach, Szczecnie i Sukowie (w roku 2003 około 0,2 Mg). Odpady te są wywożone przez odpowiednie uprawnione przedsiębiorstwa i ulegają niszczeniu w spalarniach odpadów poza terenem gminy.

W latach 2004 – 2032 przybędzie duża ilość odpadów niebezpiecznych – wyrobów azbestowo – cementowych, które powstaną w ramach realizacji „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”. Na podstawie spisu pokryć dachowych zawierających azbest wynika, że na terenie gminy powstanie około 32 092 Mg odpadów azbestowych. Do wywozu i zagospodarowania odpadów zawierających azbest oraz innych wyrobów niebezpiecznych są uprawnione wyłącznie przedsiębiorstwa posiadające zezwolenia wydane przez Starostę Kieleckiego Szczegółowy wykaz przedsiębiorstw przedstawiono w planie gospodarki odpadami dla gminy Daleszyce.

Najważniejsze problemy w dziedzinie gospodarki odpadami

- nie objęcie wszystkich mieszkańców gminy zbieraniem odpadów komunalnych
- brak selektywnego zbierania odpadów komunalnych – na terenie gminy odpady komunalne nie są poddane selektywnej zbiórce
- konieczność bezpiecznego usunięcia azbestowych materiałów budowlanych – głównie pokryć dachowych – na terenie gminy ilość odpadów zawierających azbest szacuje się na 32 092 Mg

2.2. Zasoby środowiska przyrodniczego

2.2.1. Ukształtowanie terenu

Pod względem fizycznogeograficznym (Kondracki J. 1998) obszar gminy wchodzi w skład podprowincji Wyżyna Małopolska (342), makroregionu Wyżyna Kielecka (342.3), mezoregionu Góry Świętokrzyskie (342.34-35) i Pogórza Szydłowieckiego (342.37). Na terenie gminy wyróżniono trzy mikroregiony: Padół Kielecko – Łagowski, Wzgórza Daleszyckie i Wzgórza Orłowińskie.

Obszar gminy Daleszyce posiada zróżnicowaną rzeźbę terenu, która związana jest z budową geologiczną i tektoniką skał podłoża oraz działalnością łądolodów czwartorzędowych, a także procesami denudacyjnymi oraz erozyjnymi rzek.

Dominującymi formami rzeźby terenu są pasma górskie:

- Pasma Brzechowskie (Świnia Góra – 350,5m n.p.m.),
- Grupa Otrocza (Otrocz – 375,2m n.p.m.),
- Pasma Orłowińskie (Słowiec – 432,9m n.p.m.),
- Pasma Cisowskie (Włochy – 429,2m n.p.m.).

Są one poprzecznie pocięte dolinami rzek: Lubrzanki, Belnianki, Pierzchnianki i Czarnej Staszowskiej tworząc malownicze przełomy. Dodatkowym elementem w ukształtowaniu terenu gminy są liczne wały wydmowe o wysokości względnej do 18 m. Najwyższym punktem obszaru objętego opracowaniem jest Góra Słowiec (432,9m n.p.m.), natomiast najniższy położony punkt znajduje się w SW części gminy w dnie doliny rzeki Czarnej Nidy

(231,5m n.p.m.). Profile stoków są złożone i to od ich nachylenia (powyżej 10°) zależy między innymi, wielkość i szybkość spływu powierzchniowego, a w korytach rzecznych czas koncentracji, wysokość kulminacji i długość fal wezbraniowych. Ponadto znajomość przestrzennego zróżnicowania nachylenia stoków jest istotna w planowaniu przestrzennym (gospodarka wodno-ściekowa, budowa dróg, budownictwo, rolnictwo itp.).

Oceniając charakter rzeźby terenu na obszarze gminy pod kątem przydatności do zabudowy (poza gruntami leśnymi) należy stwierdzić, że na przeważających obszarach nie stwarza ona ograniczeń dla budownictwa.

Obszary wyłączone z zabudowy to:

- zbocza o nachyleniu powyżej 10° (duże ograniczenia),
- dna dolin rzecznych (z powodu silnego nawodnienia).

Obszar gminy Daleszyce obejmuje SW fragment trzonu paleozoicznego Gór Świętokrzyskich i jego mezozoicznego obrzeżenia. W budowie starszego podłoża zaznacza się szereg wyraźnych, równoleżnikowo biegnących synklin i antyklin. Na południe od Daleszyc w podłożu uwidacznia się kopalna dolina wypełniona osadami czwartorzędowymi o miąższości około 50 m. Dolina ta o generalnym kierunku przebiegu z SW na NE jest wieku trzeciorzędowego. Dzięki niej materiał piaszczysto-żwirowy był transportowany z obszaru Gór Świętokrzyskich do zbiornika mioceńskiego, którego północna strefa brzeżna sięgała na obszar dzisiejszej gminy. Najstarszymi utworami odsłoniętymi na powierzchni w granicach administracyjnych gminy są osady: prekambriu i kambriu (seria łupkowo-piaskowcowa), ordowiku (łupki graptolitowe i piaskowce), syluru (piaskowce, szarogłazy i łupki), dewonu (łupki, margle wapienne, dolomity kwarcyty i zlepieńce), karbonu (iłowce, mułowce z wkładkami szarogłazów, łupki ilaste) i permu (zlepieńce, piaskowce i mułowce).

Mezozoiczne obrzeżenia reprezentują osady triasu (piaskowce, mułowce, łupki, ily i wapienie) oraz jury (wapienie płytowe i gruboławicowe, piaskowce).

Wyżej wymienione starsze utwory przykryte są płaszczem osadów czwartorzędowych plejstocenu i holocenu. Są to przede wszystkim utwory lodowcowe i wodnolodowcowe (piaski, żwiry i gliny zwałowe), rzeczne i peryglacjalne (piaski, żwiry i mułki) oraz eoliczne. Ich miąższość waha się od 1 do 16 m. Poza lessami są to grunty dobre i bardzo dobre dla budownictwa. W okolicy Słupca i Niwek Daleszyckich występują piaski pochodzenia wydmowego i nie są to grunty wskazane pod zabudowę. W dolinach rzecznych wykształciły się osady

deluwialne i aluwialne oraz utwory bagienne, które są słabo nośne i nie przydatne dla budownictwa.

2.2.2. Warunki klimatyczne

Pod względem klimatycznym obszar gminy położony jest w obrębie Małopolskiego Regionu Klimatycznego w Krainie Gór Świętokrzyskich. Charakteryzuje się ona typem klimatu wyżynnego, wykazującego w stosunku do obszarów otaczających podwyższone opady atmosferyczne, dłuższy okres zalegania pokrywy śnieżnej, niższe temperatury powietrza i większe prędkości wiatrów.

Główne elementy klimatu tego obszaru przedstawiają się następująco:

średnia temperatura powietrza w roku $+7,5^{\circ}\text{C}$, (dla woj. $+6,3^{\circ}\text{C}$),

średnia temperatura powietrza w lipcu $+18,5^{\circ}\text{C}$, (dla woj. $+18,7^{\circ}\text{C}$),

średnia temperatura powietrza w styczniu $-3,5^{\circ}\text{C}$, (dla woj. $-6,3^{\circ}\text{C}$),

średnia suma opadów atmosferycznych w roku -626mm , (dla woj. $666,6\text{mm}$),

średnia max. suma opadów atmosferycznych w ciągu roku -876mm ,

średnia min. suma opadów atmosferycznych w ciągu roku -451mm ,

średnia liczba dni z pokrywą śnieżną w roku $-80 - 100$, (dla woj. 125),

średni okres wegetacji trwa około 210 dni, (średnio dla Polski 220 dni),

przewaga wiatrów zachodnich, południowych i południowo-wschodnich (w okresie letnim), dominują również wiatry południowo – zachodnie.

Przedstawione dane wybranych elementów meteorologicznych klimatu dotyczą średnich wieloletnich wartości na obszarze gminy. Pamiętać jednak należy, że miejscami może występować duże zróżnicowanie tych warunków w skali mikroklimatu lub nawet klimatu miejscowego (lokalnego). Dotyczy to szczególnie obszarów o zróżnicowanej rzeźbie terenu, w których pionowe zróżnicowanie klimatyczne może być większe niż zróżnicowanie w poziomie. Lokalne różnice klimatyczne mogą być również spowodowane niejednorodnością podłoża i różnym użytkowaniem.

2.2.3. Zasoby i jakość wód

2.2.3.1. Wody podziemne

Bezpośredni związek z budową geologiczną ma występowanie wód podziemnych. Utwory starszego paleozoiku w obrębie trzonu paleozoicznego Gór Świętokrzyskich wykształcone w postaci osadów piaskowcowo-łasto-mułowcowych są praktycznie bezwodne. Wśród bezwodnych obszarów zbudowanych z utworów kambryjskich i sylurskich występują utwory dewonu środkowego, które to zostały ujęte dla potrzeb zaopatrzenia ludności gminy w wodę pitną. Część obszaru gminy od strony zachodniej w kierunku wschodnim, aż po Rezerwat Białe Ługi jest w zasięgu GZWP (Główny Zbiornik Wód Podziemnych) nr 418 Gałęzice-Bolechowice-Borków o pow. 103 km^2 i zasobach dyspozycyjnych $1792\text{ m}^3/\text{h}$; środkowodewoński; szczelinowo-krasowy (wapienie, dolomity).

Lokalizacja ujęć na terenie gminy przedstawia się następująco:

1. Ujęcie wody w Niwkach Daleszyckich usytuowane jest na południowy wschód od Daleszyc i pracuje w oparciu o dwie studnie, o zasobach zatwierdzonych w kat. „B”
 - a. Studnia zasadnicza o gł. 100,0 m i wydajności $Q_e = 56,8 \text{ m}^3/\text{h}$
 - b. Studnia awaryjna o gł. 80,0 m i wydajności $Q_e = 158,7 \text{ m}^3/\text{h}$Na ujęciu zlokalizowana jest hydrofornia, która współpracuje ze zbiornikiem wyrównawczym wody o pojemności $V = 150 \text{ m}^3$ usytuowanym w zachodniej części sołectwa Daleszyce przy drodze Kielce – Kranów – Daleszyce. Układ ten zaspokaja zapotrzebowanie wody na cele gospodarcze i przeciwpożarowe również dla okresu perspektywicznego.
2. Ujęcie wody Słopiec - Borków usytuowane jest na zachód od wsi Słopiec przy granicy z sołectwem Borków i pracuje w oparciu o jedną studnię, o zasobach zatwierdzonych w kat. „B”. Głębokość studni wynosi 100,0 m a wydajność $Q_e = 112,4 \text{ m}^3/\text{h}$.
3. Ujęcie wody w Mójczy usytuowane jest w południowej części miejscowości i pracuje w oparciu o jedną studnię, o zasobach zatwierdzonych w kat. „B”. Głębokość studni wynosi 58,0 m zaś $Q_e = 9,5 \text{ m}^3/\text{h}$. Na ujęciu zlokalizowana jest hydrofornia oraz zbiornik dwukomorowy, stalowy o pojemności $2 \times 50 \text{ m}^3$ wody. Układ ten zaspokaja zapotrzebowanie wody na cele gospodarcze i przeciwpożarowe zarówno bieżące jak i perspektywiczne.
4. Ujęcie wody w Niestachowie usytuowane jest w południowej części miejscowości w pobliżu drogi Kielce – Kranów – Daleszyce i pracuje w oparciu o jedną studnię o zasobach zatwierdzonych w kat. „B”. Głębokość studni wynosi 60,0 m zaś wydajność $Q_e = 37,0 \text{ m}^3/\text{h}$. Układ ten zaspokaja zapotrzebowanie wody p.pożarowe również dla okresu perspektywicznego.
5. Ujęcie wody w m. Smyków - Sieraków usytuowane na zachód od miejscowości pracuje w oparciu o jedną studnię o zasobach zatwierdzonych w kat. „B”. Głębokość studni wynosi 28,0 m zaś wydajność $Q_e = 22,0 \text{ m}^3/\text{h}$. Na ujęciu zlokalizowana jest hydrofornia oraz zbiornik wyrównawczy wody, żelbetowy o pojemności $V = 100 \text{ m}^3$ wody. Układ ten zaspokaja zapotrzebowanie wody na cele gospodarcze i przeciwpożarowe zarówno bieżące jak i perspektywiczne.
6. Ujęcie wody w Marzyszu o zasobach zatwierdzonych w kat. „B” w oparciu o 2 studnie. Studnia zasadnicza o głębokości 150,0m i wydajności $Q_e = 40,0 \text{ m}^3/\text{h}$, oraz studnia awaryjna o głębokości 135,0m i wydajności $14,6 \text{ m}^3/\text{h}$.
7. Ujęcie wody w Sukowie usytuowane jest na południowy wschód od miejscowości, w pobliżu drogi Kielce – Borków i pracuje w oparciu o jedną studnię (nr V ujęcia Suków – Marzysz), o zasobach zatwierdzonych w kat. „B”. Głębokość studni wynosi 101,0 m, zaś wydajność $Q_e = 180,0 \text{ m}^3/\text{h}$. Na ujęciu zlokalizowana jest hydrofornia, która współpracuje ze zbiornikiem wyrównawczym wody (stalowy, naziemny) o pojemności $V = 250 \text{ m}^3$

zlokalizowanym na zboczu góry w gminie Morawica na północ od wsi Dyminy Granice.

Ujęcie to jest również jedną ze studni ujęcia perspektywicznego dla zaopatrzenia w wodę miasta Kielce. W związku z powyższym układ ten zaspokoi perspektywicznie zapotrzebowanie wody na cele gospodarcze i przeciwpożarowe mieszkańców.

Wieś Szczecno i Komórki posiadają wodociąg zasilany z ujęcia „Pierzchnianka” w gminie Pierzchnica.

Wieś Widelki i Cisów są zwodociągowane z ujęcia „Grodno” poprzez wodociąg grupowy „Ociesęki” z gminy Raków. Wodociąg pracuje w oparciu o dwie przepompownie wody (po jednej dla każdej wsi) oraz zbiornik wyrównawczy, żelbetowy o pojemności $V = 100 \text{ m}^3$ usytuowany na Górze Włochy.

Mały pobór wody sieciowej związany jest z wykorzystywaniem przez mieszkańców w dużym stopniu bezpłatnej wody z własnych studni. Wodę sieciową wykorzystuje się najczęściej do przygotowywania posiłków, picia oraz pojenia zwierząt w gospodarstwach.

2.2.3.2. Wody powierzchniowe

Sieć wodna jest istotnym elementem środowiska geograficznego. W jej skład wchodzi: sieć rzeczna, zbiorniki wód stojących, mokradła, kanały i rowy melioracyjne. Linią rozdzielającą obszary, z których wody spływają do różnych dorzeczy nazywa się działem wodnym powierzchniowym.

Gmina Daleszyce jest ważnym obszarem wododziałowym i źródłiskowym. Przebiega tu dział wodny II – rzędu, oddzielając dorzecze Nidy od dorzecza Czarnej Staszowskiej. Przebiega on po pasmach Orłowińskim i Cisowskim. Zachodnia, centralna i północna część gminy odwadniana jest przez zlewnie rzeki Lubrzanki i Belnianki. Ich większe dopływy to Warkocz (Lubrzanki) i Pierzchnianka (Belnianki). W rejonie Marzysza Belnianka łączy się z Lubrzanką dając początek Czarnej Nidzie. Rzeki te cechują się dużą nierównomiernością przepływów związanych z konfiguracją terenu oraz ilością opadów w najwyższych partiach Gór Świętokrzyskich, gdzie biorą swój początek. Tereny głównych dolin rzecznych znajdują się w strefie zalewów wielkimi wodami.

Pozostała część gminy odwadniana jest przez rzekę Czarną Staszowską (bezpośredni dopływ Wisły), która ma swoje źródła na terenie rezerwatu „Białe Ługi”. Przepływy tej rzeki wykazują, również znaczne nierównomierności. Spływy wód od strony północnej są mniej gwałtowne z uwagi na dużą lesistość terenów źródłiskowych i niewielki spadek. Środowisko wodne rzek i potoków gminy charakteryzują wysokie stany wód na wiosnę oraz niskie stany wód w okresie letnim. Na terenie gminy w chwili obecnej znajduje się 1 zbiornik wodny „Wojciechów” oraz odbudowywany zbiornik „Borków”, który uległ zniszczeniu podczas powodzi w 2001r. Ponadto jest szereg kompleksów stawowych. Obiekty te stanowią zasoby wodne gminy.

W systemie zarządzania gospodarką wodną obszar gminy należy do Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie. Na terenie gminy monitoring rzek realizuje Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Kielcach poprzez sieć regionalną. Monitoring regionalny składa się z jednego punktu na rzece Czarna

Nida. Na podstawie badań przeprowadzonych w 2002 r przez Wojewódzki Inspektorat Środowiska w Kielcach rzeka Czarna Nida na długości 16 km (p.p. Serwis) znalazła się w III klasie czystości ze względu na przekroczenie miana Coli i zawiesiny oraz na długości 9,6 km w klasie non (nie odpowiada normom) ze względu na przekroczenie zawiesiny. Podstawowym źródłem zanieczyszczeń wód powierzchniowych są ścieki (surowe lub niedostatecznie oczyszczone) komunalne z jednostek osadniczych, przemysłowe, wody opadowe z terenów zurbanizowanych oraz spływy powierzchniowe z terenów rolniczych i komunikacyjnych.

2.2.4. Gleby

Gmina Daleszyce, według regionalizacji glebowo – rolniczej opracowanej przez JUNG Puławy, zakwalifikowana została do regionu Daleszycko – Rakowskiego. Charakteryzuje się on przewagą gleb żytnich o bardzo słabej przydatności rolniczej, wytworzonych głównie z piasków. Najwyższą rolniczą przydatność gleb posiadają wsie: Suków, Brzechów, Cisów, Szczecno i Mójcza. Na terenach tych podstawowe znaczenie gospodarcze mają średniej jakości gleby bielcowe lub brunatne wylugowane, wytworzone najczęściej z piasków gliniastych, rzadkich rędzin lub lessów.

Trzecią co do znaczenia grupą gleb są gleby hydromorficzne, wytworzone w warunkach trwałego uwilgotnienia. W grupie tej występują:

- gleby glejowe – stanowią je gleby deluwialne występujące jako użytki zielone.
Nadmierne nawodnienie spowodowało rozwój procesów glejowych, redukujących zawartość substancji odżywczych i powodujących zakwaszenie.
- gleby mułowcowo – torfowe i torfowo – mułowe, w których warstwy torfu przemieszane są mineralnym mułem. Występują one w dolinach większych rzek.
- gleby torfowe i torfowo – murszowe wytworzone są z torfów przeważnie niskich, przy czym niektóre z nich posiadają rozwinięty poziom murszenia.
- gleby murszowo – mineralne powstałe na terenach zatorfionych, zawierające w poziomie próchnicznym znaczne ilości słabo rozłożonej substancji organicznej. Zaliczane są do gleb organicznych lub mineralno – organicznych.
- mady, gleby powstałe z osadów rzecznych występują w dolinie rzeki Belnianki. Stanowią najlepsze w gminie użytki zielone. Są to gleby mineralne.

Ponadto, na terenie gminy Daleszyce występują gleby o mniejszym znaczeniu gospodarczym z uwagi na niewielki areał. Są to:

- rędziny wytworzone ze skał wapiennych. Największe ich obszary występują w Daleszycach i Szczecnie. Zaliczane są do gleb najcenniejszych.
- czarne ziemie zdegradowane i czarne ziemie deluwialne spotykane na użytkach zielonych, równie cenne i zawierające relatywnie najwięcej próchnicy.

Pod wpływem czynników naturalnych oraz antropogenicznych zachodzi pogorszenie właściwości użytkowych gleby, czyli ich degradacja. Głównymi przyczynami, które powodują obniżenie właściwości produkcyjnych gleb są: górnictwo, niewłaściwe użytkowanie rolnicze gleb, błędne stosowanie środków ochrony roślin i nawozów sztucznych oraz oddziaływanie przemysłu, transportu i gospodarki komunalnej. Z punktu widzenia ochrony środowiska najważniejsze jest zapobieganie zanieczyszczeniom metalami ciężkimi. Tego typu zanieczyszczenia występują na terenach i w otoczeniu zakładów przemysłowych, elektrowni, na terenach miast i aglomeracji, w pobliżu tras komunikacyjnych oraz w obszarach objętych oddziaływaniem odpadów komunalnych i przemysłowych.

Na obszarze gminy istnieje zjawisko zagrożenia gleb erozją wodną w stopniu silnym, szczególnie we wsiach: Widelki, Daleszyce oraz Cisów. Powoduje ono zmywanie gleby ze zboczy i jej osadzanie u podnóży stoków gdzie wyraźnie zmniejsza się prędkość wody.

Na obszarze gminy Daleszyce czynnikami degradującymi pokrywą glebową, jest również intensywne budownictwo oraz eksploatacja kopalni.

Zgodnie z ustawą o ochronie gruntów rolnych i leśnych wyróżnia się podstawowe kierunki ochrony gruntów rolnych i leśnych:

- ochronę ilościową polegającą na ograniczeniu przeznaczenia tych gruntów na inne cele,
- ochronę jakościową polegającą na zapobieganiu procesom degradacji i dewastacji, szkodom powstającym w wyniku działalności nie rolniczej i nieleśnej, przywracaniu i poprawianiu ich wartości,
- zachowaniu torfowisk i oczek wodnych jako naturalnych zbiorników wodnych
- poprawienie wartości użytkowej gruntów leśnych oraz zapobieganie obniżenia ich produktywności.

Na cele nierolnicze i nieleśne można przeznaczyć przede wszystkim grunty oznaczone w ewidencji gruntów jako nieużytki, a w razie ich braku – inne grunty o niższej przydatności rolniczej. Przeznaczenie gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne można dokonać jedynie w planach zagospodarowania przestrzennego.

Szczegółowej ochronie podlegają użytki rolne o wysokiej bonitacji, tzn. klas I-III, wytworzone z gleb pochodzenia mineralnego i organicznego oraz użytki rolne klas IV-VI – jeśli zostały wytworzone z gleb pochodzenia organicznego oraz lasy. W tych przypadkach zagospodarowanie gruntów na cele nierolnicze i nieleśne łączy się z uzyskaniem zgody na wyłączenie ich z produkcji rolniczej i leśnej. Inwestorzy w znacznej mierze wykorzystują grunty najmniej przydatne dla rolnictwa, dla swych zamierzeń inwestycyjnych.

2.2.5. Surowce mineralne

Głównym aktem prawnym regulującym gospodarkę surowcami mineralnymi jest ustawa Prawo geologiczne i górnicze z dnia 4 lutego 1994 r. /Dz.U. nr 27 poz.96/ z późniejszymi zmianami. Obszar gminy Daleszyce ze względu na miejsce położenia oraz przeszłość geologiczną bogaty jest w różnego rodzaju surowce mineralne, które są wykorzystywane w miejscowym przemyśle. Liczne badania

geologiczne pozwoliły udokumentować tu szereg złóż i obszarów występowania następujących surowców:

- diabazy – odsłaniające się w okolicy Widełek. Obecnie złoża nie jest eksploatowane a jego udokumentowane zasoby wynoszą ok. 540 Mg.
- Rudy żelaza – eksploatowany był limonit pochodzenia osadowego, występujący w ilach dewonu środkowego. Ślady eksploatacji zachowały się w rejonie: Niestachowa, Daleszyc, Smykowa, Niwek Daleszyckich, Sierakowa i Szczecna.
- Dolomity i wapienie nie są eksploatowane. Udokumentowane zasoby bilansowe w kat. C1 w złożu „Suków – Babie” wynoszą 8070 Mg, natomiast w złożu :Suków – Borki” zasoby bilansowe w kat. C2 wynoszą 7784 Mg. Duże złoża wapieni „Kaczyn – Borków”, również nie eksploatowane udokumentowane zostało w kat.C2 a jego zasoby bilansowe wynoszą 193 391 Mg. Dolomity na terenie gminy zostały zlokalizowane w rejonie Brzechowa i Marzysza. Badania wykazały ich przydatność jako: tłużeń, kliniec, kruszywo oraz kamień łamany.
- Piaskowce kwarcytowe jako surowiec dla budownictwa i drogownictwa zostały zlokalizowane i udokumentowane w rejonie: Daleszyc, Niwkach Daleszyckich oraz Mójczy.
- Piaski i żwiry – udokumentowane i eksploatowane są w rejonie Sukowa – złoża „Suków”. Surowiec ten jest wykorzystywany w budownictwie. Zasoby bilansowe w kat. C1 wynoszą 5 562 Mg. Rocznie eksploatowanych jest 200 Mg surowca, a eksploatację prowadzą Kieleckie Kopalnie Surowców Mineralnych.

Poza wymienionymi, badaniami geologicznymi objęto następujące obszary:

- „Suków II” o zasobach w kat. C2 wynoszących 4 624 Mg; złoża nie eksploatowane
- „Suków – Modrzewie” o zasobach piasku 800 Mg
- „Marzysz” o zasobach piasku 6 000 Mg.

2.2.6. Powietrze atmosferyczne

Podstawowym aktem prawnym w dziedzinie ochrony powietrza UE jest Dyrektywa ramowa w sprawie oceny i zarządzania jakością powietrza w otoczeniu 96/62/EC. Polskie prawodawstwo (POŚ wraz z rozporządzeniami wykonawczymi) uwzględnia niemal w całości wymagania prawa europejskiego. Zgodnie z nim przez ochronę powietrza rozumiemy zapobieganie powstawaniu zanieczyszczeń, ograniczanie lub eliminowanie wprowadzonych do powietrza substancji zanieczyszczających w celu zmniejszenia stężeń do dopuszczalnego poziomu, względnie utrzymania ich na poziomie dopuszczalnych wielkości.

Dużą rolę w kształtowaniu lokalnego poziomu zanieczyszczeń w powietrzu ma także niska emisja, która pochodzi głównie ze spalania węgla w lokalnych kotłowniach i paleniskach indywidualnych (nie posiadają one w praktyce żadnych urządzeń ochrony powietrza). Wielkość emisji z tych źródeł jest trudna do oszacowania i wykazuje zmienność sezonową, związaną z okresem grzewczym. Na

niską emisję wpływa również transport, który stwarza szczególne zagrożenie w pobliżu dróg o dużym natężeniu ruchu kołowego. Istotne znaczenie ma również zapylenie powstające na skutek ścierania się opon i nawierzchni dróg. Na podstawie danych Świętokrzyskiego Urzędu Marszałkowskiego w I półroczu 2003 r wyemitowano: dwutlenku azotu – 152,464kg, tlenu węgla – 20,289kg, pyłu ogółem – 50,581kg. Zużycie paliwa w tym okresie wynosiło: węgla – 4,925Mg, oleju opałowego – 37,900Mg, drewna - 56,100 Mg, gazu ziemnego wysoko metanowego 1070,0m³ oraz gazu płynnego propan-butanu 8589,0 Mg.

Na stan czystości powietrza w gminie oprócz źródeł lokalnych wpływają również znacząco ponadregionalne zanieczyszczenia pochodzące z dużych ośrodków przemysłowych (aglomeracja krakowska i śląska). Powiat kielecki ma dobry stan powietrza atmosferycznego i został zakwalifikowany do klasy ogólnej strefy B (poziom stężeń przekracza wartości dopuszczalne, ale nie przekracza wartości dopuszczalnej o marginesie tolerancji ze względu na kryteria ochrony zdrowia i ochrony roślin (A). Na terenie gminy w ostatnich latach realizowany jest program modernizacji lokalnych kotłowni. Modernizacja polega na zmianie kotłowni węglowych na olejowe, bądź na likwidacji małych, przestarzałych kotłowni.

Na terenie gminy nie znajduje się żadna stacja pomiarowa stężeń zanieczyszczeń. Jednak brak uciążliwych źródeł emisji o znaczeniu ponad lokalnym oraz analiza wyników pomiarów ze wszystkich 11 stacji monitoringu wojewódzkiego pozwala na wyrażenie opinii, że na terenie gminy nie występują przekroczenia dopuszczalnych norm stężeń charakterystycznych zanieczyszczeń w powietrzu atmosferycznym.

2.2.7. Stan zasobów przyrody

2.2.7.1. Lasy

Na terenie gminy lasy zajmują powierzchnię ogółem 12 874 ha z czego lasy państwowe to 11 344 ha, a prywatne 1 530 ha. Pod względem położenia geograficznego, całość obszarów leśnych gminy zaliczana jest do mezoregionu Łysogórskiego, z których część posiada charakter naturalnych zbiorowisk leśnych charakterystycznych dla pradawnej „Puszczy Świętokrzyskiej”. Występują tu następujące typy siedliskowe lasów: od bardzo żyznych lasów świeżych, olsów i lasów wilgotnych, poprzez żyzne lasy mieszane świeże i lasy mieszane wilgotne, średnio żyzne bory mieszane świeże, bory mieszane wilgotne do ubogich borów świeżych, wilgotnych, bagiennych po najuboższe bory suche. W strukturze drzewostanu dominują: jodła sosna, świerk, buk, dąb, olcha, jawor, klon jesion grab, cis oraz modrzew polski. Przeważającymi są lasy szpilkowe, z których najpowszechniej rozpowszechnione są fitocenozy borowe.

W dolinach rzecznych i na ich zboczach występują łęgi i niskie grądy charakteryzujące się dużym bogactwem florystycznym. W miejscach źródłiskowych oraz nad wolno płynącymi ciekami wykształciła się leśna postać torfowiska niskiego – ols.

Ze zbiorowisk i zespołów nieleśnych najcenniejsze ze względu na pełnioną rolę jaką jest wodochłonność są torfowiska (niskie, przejściowe i wysokie) z charakterystyczną roślinnością. Szczególną osobliwość stanowią tu zespoły roślinności bagiennej chronionej w rezerwacie „Białe Ługi” i „Słopiec”. Występują tu rzadkie rośliny które podlegają prawnej ochronie, a są to: grąźel żółty, bobrek trójlistkowy, rosiczka okrągłolistna i długofalistna, storczyk błotny, bagno zwyczajne, borówka bagienna i żurawina błotna.

2.2.8. Formy ochrony przyrody

Dążenia o objęcie szczególną ochroną obszarów posiadających wyjątkowe walory przyrodnicze, sięgają w województwie kieleckim 1971 roku, kiedy to staraniem lokalnych środowisk przyrodników doprowadzono do uchwalenia przepisu prawa miejscowego, ustanawiającego rejon i obszary krajobrazu chronionego. W 1988 r. utworzono Zespół Parków Krajobrazowych Gór Świętokrzyskich oraz Przedborskiego Parku Krajobrazowego, a w roku 1996 utworzono Chęcińsko – Kielecki Park Krajobrazowy.

Motywacją do utworzenia Zespołu Parków Krajobrazowych była ochrona bogactwa przyrodniczego, kulturowego i historycznego regionu świętokrzyskiego, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów źródliskowych, licznych cieków wodnych biorących tu początek oraz pośrednio zabezpieczenia terenów Świętokrzyskiego Parku Narodowego, który stanowi tu najwyższą formę prawną i organizacyjną ochrony największych wartości przyrodniczych. Parki krajobrazowe otaczając ŚPN, tworzą naturalną przyrodniczą barierę, chroniącą tereny objęte szczególnym statusem prawnym.

W myśl ustawy o ochronie przyrody z dn. 16 kwietnia 2004 r (Dz. U. Nr 92, poz. 880), określone powinny być cele, zasady i formy ochrony przyrody ożywionej i nieożywionej oraz krajobrazu, w zależności od walorów, rodzaju i wielkości elementów godnych zachowania dla przyszłych pokoleń.

Dyrektywa 92/43/EWG/92 w sprawie ochrony naturalnych siedlisk dzikiej fauny i flory ma na celu zagwarantowanie korzystnego stanu ochrony dla wybranych rodzajów siedlisk i gatunków, które stanowią przedmiot zainteresowania Unii Europejskiej. Zgodnie z ww. Dyrektywą, planuje się w przyszłości włączenie województwa świętokrzyskiego do europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000/EMERALD oraz włączenie sieci ekologicznej województwa świętokrzyskiego do treści strony internetowej województwa wraz z ilustracją graficzną z wyróżnieniem gmin, w systemie znormalizowanym przez GRID (Global Resorce Information Database).

W Polsce określone obszary obejmuje się ochroną prawną poprzez:

- tworzenie parków narodowych,
- uznanie danego obszaru za rezerwat przyrody,

- tworzenie parków krajobrazowych,
- wyznaczenie obszarów chronionego krajobrazu,
- wprowadzenie ochrony gatunkowej zwierząt i roślin,
- wprowadzenie ochrony indywidualnej, czyli uznanie elementów biotycznych i abiotycznych za: pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo – krajobrazowe.

Obszar gminy Daleszyce objęty jest wieloprzestrzennymi i indywidualnymi formami ochrony przyrody. Najważniejszą rolę spełnia tu C-OPK -Cisowsko – Orłowiński Park Krajobrazowy (jego granica określona została rozporządzeniem Nr 14/94 Wojewody Kieleckiego z dnia 14 września 1994r. W sprawie Zespołu Parków Krajobrazowych Gór Świętokrzyskich i Ponidzia), który na omawianym obszarze obejmuje sołectwa: Cisów, Sieraków, Trzemoszna i Widełki oraz sołectwa leżące na terenie parku i jego otuliny: Daleszyce, Niwy Daleszyckie, Słopiec Szlachecki, Smyków i Szczecno.

Park o powierzchni 20 706 ha utworzono w celu ochrony cennych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych, zachowania czystości wód Czarnej Staszowskiej, biorącej swój początek na bagnach i torfowiskach rezerwatu „Białe Ługi” oraz poprawy czystości wód rzek i cieków przepływających przez ten teren do I i II klasy czystości.

Na jego terenie i obszarze strefy ochronnej, znajdują się fragmenty Pasma Orłowińskiego, Pasma Ociesęckiego, i Pasma Cisowskiego. Jego największym walorem jest przyroda. Pod względem różnorodności botanicznej przewyższa on Świętokrzyski Park Narodowy. Na terenie parku stwierdzono 52 gatunki roślin objętych ochroną i 15 gatunków roślin rzadkich. Między innymi występuje tu: wierzba borówkolistna, goździk piaskowy, pełnik europejski, orlik pospolity, tojad dzióbaty, sasanka wiosenna, grązel żółty, rosiczka okrągłolistna i długolistna, parzydło leśne, storczyki, podkolan biały, kruszczyki, litera jajowata, gnieźnik leśny. Środowisko leśne stanowi ostoję dla wielu zwierząt, wśród których można spotkać liczne jelenie, sarny, dziki, borsuki a nawet łosie i cietrzewie. W 1985r. teren parku wybrano do reintrodukcji na Kielecczyźnie bobra europejskiego, który od tego czasu założył tu wiele stanowisk.

Na terenie parku występują odsłonięcia skał paleozoicznych, zawierające unikatowe skamieniałości. Grupują się one głównie we wschodniej części parku – w okolicy Widełek.

Na obszarze gminy znajdują się trzy zatwierdzone rezerwaty przyrody:

- Rezerwat torfowiskowy „Białe Ługi” (nr ewid. 023) o powierzchni 408,44 ha utworzony został dla ochrony i zachowania naturalnego kompleksu torfowisk różnych typów i w różnych stadiach rozwojowych, z cennymi zespołami roślinności bagiennej. Szczególnie ważne jest zwłaszcza największe w Górach Świętokrzyskich bezleśne torfowisko wysokie, o powierzchni prawie 140 ha, sprawiające wrażenie zarośniętego jeziora.
- Charakter torfowiskowo – leśny ma także rezerwat „Słopiec” o powierzchni 8,18 ha. Na przeważającej części torfowiska występuje zespół wełnianki i torfowca z turzycą dzióbkowatą. Do bardzo rzadkich

roślin naczyniowych rozpoznanych na torfowisku należą: modrzewnica zwyczajna, brzoza omszona, bagno zwyczajne, żurawina błotna, rosiczka długolistna, bobrek trójlistkowy, storczyk szerokolistny, ponad to wiele gatunków reliktowych – arktyczno-borealne mchy oraz glacialne wierzby.

- Charakter pierwotny zachował też rezerwat „Cisów” im. Prof. Z. Czubińskiego (nr ewid. 035) o powierzchni 40,58 ha w którym można obejrzeć wspaniałe, blisko 200-letnie drzewostany jodłowo – bukowo – dębowe.

Rezerваты przyrody są szczególnymi formami ochrony przyrody. Z tego względu obowiązują w nich prawem ustanowione przepisy dotyczące zakazów, nakazów i ograniczeń. Obok rezerwatów przyrody na terenie gminy w obrębie Parku i jego otuliny ustanowiono 12 pomników przyrody, z czego 9 obiektów to pomniki przyrody ożywionej, pozostałe 3 stanowią osobliwość przyrody nieożywionej.

Pomniki przyrody ożywionej:

- 1 jałowiec pospolity (nr ewid. 293), położony w miejscowości Sieraków,
- 3 dęby bezszypułkowe i sosna zwyczajna (nr ewid. 294), w miejscowości Wojciechów,
- buk zwyczajny (nr ewid. 317), rosnący w miejscowości Komórki,
- cisy pospolite (nr ewid. 352, 353, 354, 355) rosnące w miejscowości Cisów,
- 3 lipy drobnolistne w miejscowości Cisów
- 1 dąb szypułkowy w miejscowości Trzemoszna

Pomniki przyrody nieożywionej:

- wychodnia geologiczna łamprofirów (nr ewid. 149), położona w miejscowości Sieraków,
- rumowisko skalne zbudowane z piaskowców kwarcytowych (nr ewid. 150), położone w miejscowości Góra Września,
- wychodnia geologiczna diabazów (nr ewid. 151), położona w miejscowości Widełki,

Ponadto na terenie gminy utworzono:

- zespół przyrodniczo – krajobrazowy „Ostra Górka” w Niwkach Daleszyckich,
- użytek ekologiczny „Cisów – Białe Ługi”,
- stanowisko dokumentacyjne w Wojciechowie,
- stanowisko dokumentacyjne w Szczecnie

Uzupełnieniem istniejących form ochrony przyrody są obszary chronionego krajobrazu. Północno – zachodnia część gminy włączona została w obręb POChK – Podkieleckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (wg Rozporządzenia Wojewody

Kieleckiego Nr 12195 z dnia 29 września 1995r), gdzie obszary źródliskowe Belnianki i Czarnej Staszowskiej stanowią ważny w skali kraju węzeł ekologiczny.

Ustalenia planu ochrony dla Obszarów Chronionego Krajobrazu

Na terenach Obszarów Chronionego Krajobrazu przyjęte zostały zasady zagospodarowania określone obowiązującymi w zakresie ochrony zasobów przyrodniczych przepisami, a w szczególności:

- zakaz budowy obiektów wpływających szkodliwie na środowisko na obszarach, które wymagają szczególnej ochrony,
- obowiązek uzgadniania z Wojewodą zakresu prac związanych z gospodarką, mogących wpływać na zachwianie równowagi przyrodniczej na terenach wartościowych przyrodniczo,
- zakaz nawożenia i nawadniania ściekami § 4 rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa,
- spełnienie wymagań określonych w § 6 rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa określającego niezbędne do spełniania warunku przy wykorzystaniu osadów ściekowych na cele przemysłowe.

Ustalenia planu ochrony dla Zespołu Parków Krajobrazowych Gór Świętokrzyskich

Zasady zagospodarowania przestrzennego obszaru Parku zawierają ustalenia planu ochrony dla Zespołu Parków Krajobrazowych Gór Świętokrzyskich i Zespołu Parków Krajobrazowych Poniądzia, opublikowane w zał. nr 1 do Rozporządzenia Wojewody Kieleckiego z dnia 5 marca 1997 r. (Dz. Urz. Nr 8, poz. 29), ze zmianami zamieszczonymi w:

- Rozporządzeniu nr 21/99 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 30 czerwca 1999 r. (Dz. Urz. Woj. Świętokrzyskiego Nr 32, poz. 728),
- Rozporządzeniu nr 278/2001 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 9 sierpnia 2001r. (Dz. Urz. Woj. Świętokrzyskiego Nr 85, poz. 989).

1. Działania na rzecz ochrony i kształtowania terenów Parków Krajobrazowych podporządkowuje się trzem grupom celów szczegółowych:

- celom ekologicznym (warunkującym istnienie Parku dla trwałego użytkowania zasobów środowiska przyrodniczego obszaru),
- celom kulturowym (służącym zachowaniu ciągłości historycznej, kształtowaniu funkcji kulturowych oraz fizjonomii krajobrazu),
- celom gospodarczym i społecznym (służącym podniesieniu jakości życia mieszkańców, rozwojowi turystyki i wypoczynku a także wykorzystaniu walorów dla potrzeb naukowo – dydaktycznych).

Zakłada się osiągnięcie w/w celów poprzez realizację następujących działań:

a) w grupie celów ekologicznych:

- Ochronę unikatowych zespołów naturalnych i specyficznych cech środowiska przyrodniczego,
- zabezpieczenie równowagi ekologicznej w funkcjonowaniu przyrody na terenie parków i w ich otoczeniu,

- utrzymanie zdolności ekosystemów do odtwarzania zasobów przyrody poprzez zastosowanie różnych form szczególnej i wzmożonej ochrony,
- określenie przyrodniczych uwarunkowań zrównoważonego rozwoju gospodarczego terenów,
- b) w grupie celów kulturowych:
 - ochronę zasobów kulturowych, cech krajobrazu kulturowo – historycznego oraz tradycji,
 - ochronę zespołów i obiektów licznych zabytków techniki i architektury,
 - kształtowanie harmonijnego współczesnego krajobrazu i form zabudowy w nawiązaniu do regionalnych tradycji architektonicznych,
- c) w grupie celów gospodarczych i społecznych:
 - zabezpieczenie trwałej równowagi ekologicznej,
 - radykalną poprawę jakości środowiska (czystości powietrza, wód, stanu powierzchni ziemi i zieleni),
 - racjonalną i zrównoważoną gospodarkę zasobami przyrody,
 - tworzenie warunków dla rozwoju różnych form turystyki i wypoczynku,
 - kształtowanie harmonijnego współczesnego krajobrazu i form zabudowy,
 - dalszy rozwój gospodarczy uwzględniający regionalne uwarunkowania ekorozwoju w dziedzinach dopuszczonych i preferowanych na terenach parków i w ich otulinach,
 - rozwój badań naukowych i dydaktyki wykorzystujących naturalne zasoby oraz uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe.

2. Plan ochrony Zespołu Parków Krajobrazowych Gór Świętokrzyskich i Poniżnia nie ingeruje w szczegółowe kierunki rozwoju gmin i nie ogranicza ich rozwoju, jeżeli działania te są zgodne z polityką ekorozwoju państwa i województwa oraz odpowiadają zasadom racjonalnego gospodarowania zapewniającego zaspokojenie potrzeb mieszkańców, z równoczesną ochroną środowiska. Realizacja ustaleń planu ochrony, który precyzuje wskazania działań niezbędnie koniecznych dla uporządkowania oraz poprawy istniejących nieprawidłowości i zapobiegania powstawaniu nowych, następować będzie w głównej mierze poprzez uwzględnienie ich w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin. W odniesieniu do terenów gmin położonych w obrębie Zespołu Parków Krajobrazowych Gór Świętokrzyskich i Poniżnia wraz z otulinami zakłada się uwzględnienie:

- systematycznej poprawy estetyki zabudowy w celu ochrony walorów krajobrazowych, w wyniku ustanowienia w opracowaniach planistycznych zasad ukształtowania architektoniczno – budowlanego zabudowy poprzez ograniczenie jej gabarytów w obiektach:

- mieszkalnych do maksymalnie 2 kondygnacji, z możliwością wykorzystania poddasza na cele mieszkalne w budynkach jednorodzinnych (preferowana wysokość do 1,5 kondygnacji),
- gospodarczych do 4 m od powierzchni terenu do okapu budynku, w wyjątkowych sytuacjach można dopuścić budynki użyteczności publicznej 2 kondygnacyjne o wysokości do 8 – 9 metrów od poziomu terenu do okapu w przypadkach, gdy przepisy szczególne określają podwyższoną wysokość pomieszczeń,
- stosowania dachów symetrycznych dwuspadowych i ewentualnie czterospadowych o nachyleniu połaci 35 – 50%, z możliwością wprowadzenia przyczółków i naczółków,
- ograniczenia doświetlania pomieszczeń w użytkowanym poddaszu do maksimum połowy długości połaci dachowej,
- ograniczenia wysokości podpiwniczenia do max. 1,3 m ponad poziom terenu,
- zakazu realizacji obiektów budowlanych z dachami płaskimi, pulpitowymi, kopertowymi, uskokowymi i asymetrycznymi oraz stosowania w budynkach schodkowego zawieszenia ścian, wykorzystania lusterek, stłuczki szklanej i porcelanowej w elewacjach,
- stosowania w obiektach budowlanych poszerzonych okapów (50 – 70 cm) oraz wprowadzanie materiałów kamiennych i drewna do prac wykończeniowych w elewacjach,
- obowiązku realizowania wokół obiektów produkcyjnych, produkcyjno – usługowych i hodowlanych pasów zieleni osłonowej oraz zalecenie wprowadzania zadrzewień przydomowych w nowych siedliskach,
- zakazu przemysłowej eksploatacji złóż kopalin mineralnych wraz z ograniczeniem wielkości wydobywania na potrzeby lokalne, określanych każdorazowo w oparciu o obowiązujące przepisy,
- wskazanych w planie ochrony istniejących i wnioskowanych obszarów specjalnie chronionych (rezerwatów), obiektów ochrony indywidualnej (pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczo – krajobrazowych), stanowisk chronionych i rzadkich gatunków flory i fauny oraz zespołów i obiektów dziedzictwa kulturowego,
- dopuszczenia możliwości realizacji na terenach Parku i jego otuliny tylko takich obiektów produkcyjnych, w tym przemysłowych, których działalność nie pogorszy stanu środowiska oraz walorów krajobrazowych, z preferencjami dla obiektów przetwarzających surowce miejscowe przy zastosowaniu rozwiązań technicznych i technologicznych eliminujących uciążliwości dla środowiska i mieszkańców (za wyjątkiem przetwórstwa kopalin mineralnych),
- uwarunkowania realizacji sieci wodociągowych powinno być poprzedzone wskazaniem zasad utylizacji zwiększonej ilości ścieków oraz formy ich funkcjonowania i bieżącej kontroli,
- zapewnienia priorytetów realizacyjnych dla lokalnych systemów kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków w miejscowościach posiadających

już sieci wodociągowe, a leżących w obszarach głównych Zbiorników wód Podziemnych (GZWP) i terenach źródłiskowych rzek,

- obowiązku uzgadniania z Dyrektorem Zarządu Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych realizowanych w obszarze Parku i jego otuliny, projektów wszystkich obiektów kubaturowych, urządzeń infrastruktury technicznej i eksploatacji kopalni oraz opracowań planistycznych,
- ograniczenia likwidacji istniejących na terenie gminy zadrzewień i zakrzewień śródpolnych i przywodnych,
- sprecyzowania zasad prowadzenia prac melioracyjnych, z eliminacją działań wyłącznie odwadniających oraz wprowadzenie zakazu osuszania istniejących małych zbiorników wodnych,
- ograniczenia obsady powyżej 50 DJP dla noworealizowanych ferm hodowlanych z jednoczesnym całkowitym wyeliminowaniem ferm bezściółowych,
- wykluczenia możliwości rolniczego wykorzystania ścieków i gnojowicy na terenach parków krajobrazowych i ich otulin,
- wyznaczenia terenów pod realizację parkingów, ze szczególnym uwzględnieniem miejsc o dużych walorach widokowych oraz atrakcyjnych obiektach zabytkowych,
- określenia w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego dla terenów gmin obejmujących obszar Parków i ich otulin,
- wyznaczenia zgodnie z wymogami ustawy o lasach, terenów przeznaczonych do zalesienia, przy jednoczesnym uwzględnieniu ochrony zbiorowisk roślinności o wybitnych i wysokich walorach geobotanicznych (określonych w dokumentacji planu ochrony),
- wprowadzenia do ustaleń planów miejscowych zasad gospodarki leśnej przyjętych w planach urządzenia lasów wraz z określeniem granicy lasów, w tym lasów ochronnych,
- wskazania zasad i sposobów działań ochronnych na terenach podlegających erozji wodnej gleb,
- sprecyzowania uwarunkowań, zasad i kierunków zagospodarowania przestrzennego, zapewniającego ochronę zasobów i jakości wód podziemnych na obszarach Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP) i wyznaczonych dla nich strefach ochrony najwyższej (ONO) i (OWO),
- wyeliminowania możliwości zabudowy na wskazanych w planie ochrony terenach o wybitnych walorach widokowych (punkty widokowe) oraz w dolinach rzecznych i w obrębie węzłów ekologicznych,
- uwzględnienia w zagospodarowaniu terenu działań ochronnych dla zespołów i zgrupowań obiektów zabytkowych z określeniem form i sposobów realizacji tej ochrony,
- zwiększenie retencyjności wód powierzchniowych poprzez wskazanie terenów do rekonstrukcji dawnych i budowy nowych małych zbiorników

wodnych, umożliwiających także wzbogacenie walorów krajobrazowych i atrakcyjność turystyczną gminy.

2.2.9. Stan zabytków kultury

Dobra kultury są dziedzictwem narodowym i powinny być chronione przez wszystkich obywateli, organy administracji publicznej, jednostki organizacyjne oraz osoby prawne i fizyczne prowadzące działalność wpływającą na dobra kultury. Szczegółowe zasady ochrony dóbr kultury zawiera ustawa z dnia 15 lutego 1962 r. „O ochronie dóbr kultury i o muzeach ostatnio znowelizowana w dniu 19 lipca 1990 r. Celem ochrony dóbr kultury jest ich zachowanie, utrzymanie, celowe wykorzystanie i udostępnianie dla celów naukowych, dydaktycznych, wychowawczych, aby służyły nauce, stanowiły trwałe elementy rozwoju kultury. Zadaniem ochrony kultury jest zachowanie spuścizny kulturowej, tworzącej środowisko kulturowe człowieka.

Nasylenie obiektami zabytkowymi w gminie Daleszyce jest średnie, największe obserwuje się w samych Daleszycach. Obszar gminy w bardzo odległych czasach był terenem penetracji pierwotnych plemion. Najstarsze ślady pochodzą ze środkowej i młodszej epoki kamiennej mezolitu i neolitu i występują na terenie wsi Marzysz. Są to osady neolityczne. Ich cechą charakterystyczną jest położenie nad wodami. Na obszarze tych osad obecne znaleziska są bardzo skromne i obejmują materiał kamienny, ceramikę i narzędzia z kamiennymi grotami.

Z późniejszych epok przedhistorycznych brak jest dotychczas odkrytych śladów, nie ma tu również śladów starożytnego hutnictwa dymarkowego. Z epoki przedchrześcijańskiej znaleziono ślady stołów kultowych w rejonie Widełek, w obrębie ścisłego rezerwatu przyrody „Zamczysko”. Późniejsze ślady to średniowieczne założenia obronne z XIV wieku w Widełkach. Teren gminy Daleszyce nie został przebadany archeologicznie, stąd brak jest konkretnych obiektów i zespołów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków archeologicznych, przeznaczonych do bezwzględnego zachowania. Wyznaczone zostały natomiast przez Wydział Archeologiczny Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, strefy ochrony biernej, z częściowymi zakazami do uwzględniania na etapie planowania we wsiach: Daleszyce, Marzysz, Mójcza, Słopiec Rządowy, Suków i Widełki oraz archeologiczna strefa zainteresowania konserwatorskiego w Słopcju Rządowym. W obrębie tych stref wszelka działalność budowlana powinna być prowadzona pod nadzorem WKZ.

Miejscowość Daleszyce miała swój początek w XII w. Zachował się do dnia dzisiejszego interesujący układ urbanistyczny z XVI – XIX w. Niezmieniona w swej formie została ul: Głowackiego (dawna ul. Zaduszna), z zabytkową drewnianą zabudową (głównie z XIX w.). Serce Daleszyc – centrum, ma specyficzny nastrój małego miasta. Czuje się tu klimat dawnych czasów bowiem w XVII w. miejscowość ta była miastem. Rozwój jego opierał się o handel i rzemiosło przerwany najazdem Szwedów, oraz licznymi pożarami i epidemiami.

Równie niezwykle wartości kulturowe niosą takie wsie jak: Mójcza, Cisów, Suków i Widelki. Obszar gminy odzwierciedla procesy kształtowania się współczesnego układu przestrzennego wsi kieleckiej. Teren gminy był zasiedlony już prawdopodobnie we wczesnym średniowieczu (pierwsze wzmianki o wsiach pochodzą z XII w.). Stabilizacja układów nastąpiła w wiekach średnich. Wsiom średniowiecznym i późniejszym układom osadniczym towarzyszył niwowy układ pól i trójpolowa gospodarka. Wsie urządzone w połowie XIX w. otrzymywały kształt rzędówki, lokalizowanej po jednej stronie drogi, najczęściej północnej oraz ulicówki zabudowywane obustronnie. Do wsi częściowo urządzonych w oparciu o istniejące w XIX w. układy komunikacyjne należą wieś Sieraków i Słopiec. Wsie w całości przebudowane i urządzone w XIX w. to: Cisów, Niestachów, Smyków i Suków. Do wsi nie przebudowywanych należą Widelki.

2.2.10. Świadomość i edukacja ekologiczna

Okręg kielecki należy do obszarów ekologicznego zagrożenia. Zdecydowało o tym „Białe Zagłębie”, w którym kamieniołomy, wapienniki powodują duże zaburzenie stosunków wodnych, a cementownie są emitentami nadmiernej ilości pyłów i gazów. Średnio co czwarty mieszkaniec Regionu Świętokrzyskiego tak właśnie uważa. Około 60% respondentów obarcza winą za zanieczyszczenie parków krajobrazowych umiejscowione tu zakłady przemysłowe. Nieliczni tylko za przyczynę uznają zanieczyszczenia pochodzące z gospodarstw domowych, wyrąb lasów oraz brak filtrów ochronnych w zakładach przemysłowych. Obecny stan środowiska (powietrza, wód, gleby), uznany jest za efekt działalności zakładów przemysłowych, które zanieczyszczają i zatruwają praktycznie bezkarnie środowisko. Nie dostrzegana jest lokalna dewastacja dóbr kultury. Rażący brak odpowiednio zabezpieczonych wysypisk śmieci i bezprecedensowe w świecie robienie śmietników z lasów, kradzież drewna, to poważne przyczyny naruszania stanu parków krajobrazowych, które należy brać pod uwagę w opracowaniu lokalnych programów ochronnych.

Gmina – współpracując z innymi podmiotami ekologicznymi (Okręg Świętokrzyski Polskiego Klubu Ekologicznego, Liga Ochrony Przyrody, Zarząd Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych, Państwowy Instytut Geologiczny – Oddział Świętokrzyski) może zmieniać lokalną świadomość ekologiczną mieszkańców:

- szanse zmiany świadomości ekologicznej tkwią w wykorzystaniu walorów turystycznych i krajobrazowych dla rozwoju gminy poprzez właściwe formy turystyki i agroturystyki – promocja gminy;
- kształtowanie i pielęgnowanie krajobrazu wiejskiego, tworzenie miejsc i wartości kultury związanych z życiem wsi;
- uzyskanie statusu gminy ekologicznej poprzez ekologiczne zarządzanie środowiskiem – administracyjne aktywizowanie, finansowanie, wspomaganie przyjaznych dla środowiska rodzajów aktywności gospodarczej;

- utworzenie centrum turystycznego organizującego turystykę w gminie;
- rozpoczęcie realizacji w przedszkolach, szkołach podstawowych i średnich programów autorskich z zakresu kultury ekologicznej;
- organizowanie w szkołach bibliografii ekologicznej, a w punktach doradztwa rolniczego – punktów informacji ekologicznej;
- usprawnienie obiegu informacji ekologicznej, np. we współpracy z organizacjami pozarządowymi (PKE) dominującymi w regionie, celem wymiany i aktualizowania informacji ekologicznej. Obieg informacji może obejmować różne formy udostępniania literatury, prasy ekologicznej w punktach wypożyczania umiejscowionych przykładowo w szkołach, klubach, kościołach itp.

W chwili obecnej na terenie gminy Daleszyce działają 2 organizacje ekologiczne:

- Klub Młodych Ekologów przy Szkole Podstawowej w Słopcu
- Stowarzyszenie Gospodarstw Agroturystycznych „Żeremie”

Gmina promuje swoje walory w internecie, wydając foldery reklamowe oraz gazetkę lokalną „Głos Daleszyc”. Sprawy ekologii i ochrony środowiska poruszane są na zebraniach wiejskich – rocznie około 10 spotkań. Ten temat gości również na prelekcjach i pogadankach w szkołach. Gmina organizuje corocznie szkolenia z zakresu rolnictwa ekologicznego, a Stowarzyszenie „Żeremie” szkolenia z zakresu agroturystyki. Co roku w szkołach podstawowych i gimnazjach organizowane są konkursy pt. „Ratuj przyrodę bo zginiesz razem z nią”.

Ochrona środowiska jest dziś jednym z najważniejszych zadań edukacyjnych. Większość z nas zastanawia się jak ocalić i zachować środowisko dla przyszłych pokoleń. Jednym z wielu rozwiązań są tzw. Przyrodnicze Ścieżki Dydaktyczne. W gminie Daleszyce Przyrodnicza Ścieżka Dydaktyczna: Cisów – Góra Września – Daleszyce znajduje się w obrębie Cisowsko-Orłowińskiego Parku Krajobrazowego. Jest ona wymarzonym miejscem dla miłośników przyrody, wycieczek szkolnych i zajęć terenowych. Może się stać ważnym elementem edukacji środowiskowej naszego społeczeństwa. Ścieżkę dydaktyczną o całkowitej długości około 10,5 km można zwiedzać w całości lub częściowo. Gimnazjaliści z Daleszyc przemierzają ją wraz z wychowawcami podczas wycieczek szkolnych. Uczniowie szkoły podstawowej co roku w czerwcu, w dniu patrona szkoły M. Sołtysiaka „Barabasza”, wędrują trasą ścieżki do pomnika partyzantów, aby złożyć kwiaty poległym tam żołnierzom.

2.3. Zestawienie celów i priorytetów ekologicznych gminy Daleszyce

Tabela 5

Cel	Priorytety
Grupa celów A: ochrona krajobrazu i struktury geologicznej	
Zachowanie naturalnej rzeźby terenu i struktury geologicznej	Pierwszeństwo ochrony rzeźby terenu przed eksploatacją surowców skalnych, szczególnie z odwodnieniem
	Zagospodarowanie terenu (w tym rozwój infrastruktury) z możliwie najmniejszym naruszeniem jego naturalnej rzeźby
Zagospodarowanie terenu gminy w sposób racjonalny pod względem przestrzennym	Zachowanie przestrzennych powiązań między obszarami cennymi przyrodniczo w skali lokalnej i ponadlokalnej (kompleksy leśne, doliny rzeczne)
Grupa celów B: ochrona wód podziemnych	
Ograniczenie zagrożeń dla jakości wód podziemnych	<ul style="list-style-type: none"> - dalsza kontynuacja kanalizacji - kontrola szamb, wywożenie nieczystości do oczyszczalni ścieków - kontrola zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków
Grupa celów C: ochrona wód powierzchniowych	
Ograniczenie zagrożeń dla jakości wód powierzchniowych	Eliminacja zrzutów nieoczyszczonych ścieków do rzek i gruntów
	Oczyszczanie ścieków deszczowych przed odprowadzeniem ich do wód powierzchniowych
Kształtowanie zrównoważonego odpływu wód z obszaru gminy	Dbalność o drożność rowów melioracyjnych, przydrożnych i przepustów pod drogami gminnymi
Grupa celów D: zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego	
Wylimitowanie zagrożeń wynikających z wylewów rzek i potoków z równoczesnym spełnieniem wymogów ochrony środowiska	Zachowanie niezabudowanych terenów zalewowych
	Zachowanie terenów podmokłych
Zwiększenie retencyjności	Udział w tworzeniu wojewódzkiego systemu małej retencji
Stworzenie zintegrowanego systemu informacji o środowisku gminy	Wspieranie działań medialnych i multimedialnych dotyczących środowiska gminy oraz gminnych organizacji i stowarzyszeń ekologicznych
Grupa celów E: ochrona gleb	
Przywrócenie pożądanych biologicznych właściwości gleb	Odkwaszenie gleb
Zabezpieczenie gruntów przed dewastacją i degradacją	Działania rekultywacyjne i przeciwoerozyjne
Grupa celów F: zagospodarowanie gruntów odłogowanych	

Nierolnicze zagospodarowanie gruntów dotychczas odłogowanych dla kształtowania ładu przestrzennego	Wykorzystanie gruntów odłogowanych dla zwiększenia lesistości gminy
	Skierowanie presji urbanizacyjnej i aktywności gospodarczej na tereny porolne
Wykorzystanie gruntów odłogowanych pod uprawy nieżywnościowe (produkcja roślin energetycznych-np. wierzby)	Przygotowanie i wdrożenie programu upraw
Grupa celów G: ochrona przyrody	
Zachowanie i odtwarzanie walorów przyrodniczych gminy	Pełne rozpoznanie istniejących walorów przyrodniczych i ich zagrożeń
	Wprowadzenie prawnych form ochrony przyrody tam gdzie to niezbędne
	Kreacja walorów przyrodniczych
	Organizowanie akcji porządkowych na terenie gminy
Wykorzystanie dziedzictwa przyrodniczego jako atut rozwojowy gminy	Promocja walorów przyrodniczych i krajobrazowych
	Zaadaptowanie walorów przyrodniczych dla potrzeb turystyki i rekreacji-budowa ścieżek rowerowych, konnych, dydaktycznych
	Budowa kolejnych zbiorników wodnych i turystyczne zagospodarowanie terenu wokół nich (zorganizowane parkingi, baza noclegowa, gastronomia)
Grupa celów H: ochrona powietrza	
Poprawa jakości powietrza poprzez ograniczenie niskiej emisji	Zmniejszenie emisji ze źródeł stacjonarnych
	Okresowa badania zanieczyszczeń komunikacyjnych na drodze wojewódzkiej nr 764
	Budowa sieci gazociągowej
Grupa celów I: ochrona przed hałasem	
Zachowanie sprzyjającego klimatu akustycznego	Ograniczanie uciążliwości akustycznych związanych z transportem kołowym
Grupa celów J: zagospodarowanie odpadów	
Opracowanie gminnego planu gospodarki odpadami	Organizacja segregacji, wywozu i utylizacji wszystkich rodzajów odpadów
	Bezpieczne usuwanie odpadów szkodliwych dla zdrowia (łącznie z azbestem)
	Monitorowanie strumieni odpadów, prowadzenie szczegółowych pomiarów i dokumentacji
Grupa celów K: edukacja ekologiczna	
Upowszechnienie edukacji ekologicznej wśród mieszkańców gminy	Edukacja ekologiczna dla dorosłych mieszkańców gminy
	Edukacja ekologiczna młodzieży w systemie szkolnym i pozaszkolnym

Przyjęte przez gminę Daleszyce cele i priorytety ekologiczne stanowiąc będą także wypełnienie zadań stawianych gminom, określonych w dokumencie „Program ochrony środowiska województwa świętokrzyskiego”.

3. Ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody.

3.1. Ochrona i racjonalne wykorzystanie złóż kopalin i surowców.

Racjonalna gospodarka zasobami surowców mineralnych, należących do nieodnawialnych zasobów przyrody, staje się dziś przedmiotem szczególnej wagi, stąd też ochrona złóż i ich racjonalne wykorzystanie powinno stanowić zasadniczy cel polityki ekologicznej.

Eksploatacja złóż narusza naturalne warunki przyrodnicze i wywołuje szereg zmian w środowisku naturalnym oraz powstanie trwałych przekształceń powierzchni terenu, powstanie wyrobisk, hałd, odpadów przeróbczych i złożowych, obniżenie zwierciadła wód podziemnych. Dlatego też każdorazowa decyzja o podjęciu eksploatacji winna zawierać gruntowną ocenę wpływu wydobycia na środowisko przyrodnicze i krajobraz.

Zgodnie z priorytetami ekologicznymi w województwie przedstawionymi w „Programie ochrony środowiska dla województwa świętokrzyskiego” dla zasobów surowców mineralnych jako elementu ochrony środowiska przedstawiono następujące podstawowe zadania:

- dostosowanie wydobycia i przetwórstwa surowców mineralnych do obowiązujących przepisów i wymagań ochrony środowiska – obszarem działań objęte będą zakłady eksploatacji i przetwórstwa surowców mineralnych,
- rekultywacja terenów poeksploatacyjnych,
- likwidacja nielegalnego wydobycia.

W trosce o zachowanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych regionu oraz mające na uwadze aktualny stan środowiska zmienionego w wyniku eksploatacji złóż przyjęto następującą strategię działań:

1. Oszczędne i racjonalne korzystanie z zasobów oraz zminimalizowanie niekorzystnych skutków eksploatacji.
2. Poprawę stanu środowiska zmienionego w wyniku działalności górniczej.
3. Ochronę już udokumentowanych złóż surowców mineralnych.

Z uwagi na specyfikę gminy z przedstawionej w „Programie ochrony środowiska dla powiatu kieleckiego” realizacji celów długo jak i krótkoterminowych należy uwzględnić następujące kierunki działań (w tym podkreślonych priorytetowych):

- niepodejmowanie wydobycia, jeśli możliwe jest znalezienie substytutu danego surowca (na bazie surowców odnawialnych lub odpadów),
- nie tworzenia nowych obszarów koncentracji wydobycia poza już istniejącymi,
- rekultywację terenów poeksploatacyjnych,
- wszechstronne wykorzystanie kopalin (kopaliny głównej, towarzyszącej oraz surowców z hałd i składowisk górniczych),
- przestrzeganie zasad bezpieczeństwa eksploatacji w odniesieniu do obszarów zamieszkałych, atrakcyjnych turystycznie, o wysokich walorach przyrodniczych,
- stałe monitorowanie wpływu eksploatacji kopalin na środowisko,
- zaniechanie na obszarach udokumentowanych złóż lokalizacji inwestycji, niezwiązanych z działalnością górniczą (uwzględnienie tych terenów w gminnych planach zagospodarowania przestrzennego),
- otwartość terenów złóż dla potencjalnych inwestorów,
- unikanie eksploatacji poniżej zwierciadła wód gruntowych,
- likwidacja nielegalnego wydobycia kopalin na potrzeby lokalne,
- wykorzystanie terenów poeksploatacyjnych dla rozwoju turystyki i kolekcjonerstwa minerałów, skał i okazów paleontologicznych,
- wprowadzenie zieleni osłonowej, izolującej przyrodniczo i wizualnie tereny wydobycia,
- stosowanie w zakładach wydobywczych i przerobczych urządzeń ochrony środowiska i sukcesywnej ich modernizacji (szczególnie w zakresie gospodarki wodno – ściekowej, ochrony powietrza i przed hałasem),
- egzekwowanie wymogu sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego terenów górniczych złóż kopalin.

3.2. Wzrost atrakcyjności społeczno – gospodarczej gminy

Na terenie gminy Daleszyce spotykamy się z typowymi dla całego regionu świętokrzyskiego zagrożeniami społeczno – gospodarczymi, spośród których najczęściej powtarzającymi są:

- Występowanie bezrobocia oraz ukrytego bezrobocia w rolnictwie.
- Zwiększenie migracji z obszaru gminy osób młodych i lepiej wykształconych.
- Brak organizacji atrakcyjnych propozycji kulturalno – rozrywkowych dla młodzieży.
- Niewystarczający poziom wykształcenia ludności wiejskiej, utrudniający znalezienie pracy poza rolnictwem.
- Pogarszająca się sytuacja ekonomiczna mieszkańców.

- Wzrost patologii społecznych.
- Słabe gleby, nieopłacalność produkcji rolnej, brak rynków zbytu i punktów skupu płodów rolnych.
- Brak klarownych perspektyw dla rolników posiadających drobne gospodarstwa.
- Ograniczenie możliwości powiększenia gospodarstw.
- Brak zainteresowania w zespołowym użytkowaniu maszyn.
- Brak na szczeblu regionalnym podmiotów koordynujących działania producentów płodów rolnych, przetwórstwa i handlu, a mających wpływ na politykę gospodarczą w regionie.
- Niska zamożność mieszkańców i niska zasobność budżetu gminy.

W dążeniu do poprawy i wzrostu atrakcyjności społeczno – gospodarczej gminy, należy przyjąć za główny cel zminimalizowanie wciąż postępującego bezrobocia oraz powstających w związku z nim patologii społecznych. Do walki z tym niekorzystnym zjawiskiem, jakim jest bezrobocie, należy podjąć właściwe działania poprzez:

1. Zwiększenie aktywności społecznej ludności.

Pobudzenie aktywności mieszkańców gminy jest konieczne ze względu na duże potrzeby, zarówno w sferze gospodarczej jak i społecznej. Wskazane jest więc dalsze szerokie upowszechnianie społeczeństwa obywatelskiego szybko organizującego się do wykonywania zadań gospodarczych i społecznych. Zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców gminy można osiągnąć poprzez:

- atrakcyjny system szkolenia i wychowania,
- włączenie lokalnych społeczności do realizacji inwestycji wspólnych,
- organizowanie się rolników w grupy producenckie,
- tworzenie organizacji oraz związków rolników.

2. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.

Zadanie to polegać ma na wkomponowaniu w przestrzeń wiejską coraz większej ilości funkcji nierolniczych, a tym samym przyczynić się do powstawania nowych miejsc pracy. Przejmowanie przez tradycyjną wieś tych nowych funkcji pozarolniczych zaowocuje zmniejszeniem bezrobocia oraz rozwojem lokalnej przedsiębiorczości, która jest warunkiem każdego wzrostu gospodarczego. Głównym celem realizacji tych zadań jest wzrost atrakcyjności społeczno – gospodarczej i związanej z nim poprawy warunków życia ludności. Cele te zostaną osiągnięte poprzez następujące działania:

- tworzenie systemu instytucji wspierających wielofunkcyjny rozwój wsi,
- rozwój małej i średniej przedsiębiorczości, rozwój centrów przedsiębiorczości, rozwój doradztwa, w tym ekonomiczno – finansowego dla osób podejmujących działalność gospodarczą,

- rozwój agroturystyki – należy pamiętać, że na terenach Parków Krajobrazowych i Obszarach Chronionego Krajobrazu zostały wprowadzone pewne zakazy i ograniczenia m.in. dla lokalizacji zakładów uciążliwych dla środowiska, w związku z tym należy szukać innych form przedsiębiorczości, jedną z nich jest agroturystyka. Obecnie na terenie gminy jest 20 gospodarstw agroturystycznych. Znajdują się one w miejscowościach: Borków – 7, Cisów – 3, Kaczyn – 3, Szczecno – 1, Widelki – 2, Wójtostwo – 1, Mójcza – 1, Podmarzysz – 1 i Kranów – 1.
 - rozwój gospodarstw ekologicznych – na terenie gminy Daleszyce występuje duży potencjał gospodarstw rolnych, które mogłyby rozwijać gospodarstwa ekologiczne, zwiększając w ten sposób możliwość uzyskania dochodów i wzrostu atrakcyjności społeczno – gospodarczej,
 - edukacja – zapewnienie mieszkańcom (szczególnie młodzieży) właściwej edukacji, nie ustępującej poziomem, który występuje w dużych miastach, zaowocuje w przyszłości lepszym wykształceniem ludności oraz większą zaradnością w rozwiązywaniu trudnych życiowych problemów,
 - dalsza poprawa infrastruktury technicznej, tj. obejmowanie kolejnych miejscowości siecią kanalizacji, a w przyszłości doprowadzenie gazu na teren gminy.
3. Dążenie do zapewnienia dogodnych warunków mieszkaniowych.
 4. Zapewnienie właściwego wyposażenia w usługi zdrowia, kultury i oświaty.
 5. Rozwój turystyki pieszej i rowerowej.

4. Utrzymanie stanu czystości powietrza i ochrona przed hałasem

Ochrona powietrza, zgodnie z polskimi przepisami, polega na zapobieganiu powstawaniu zanieczyszczeń, ograniczaniu lub eliminowaniu wprowadzanych do powietrza substancji zanieczyszczających w celu zmniejszenia stężeń do dopuszczalnego poziomu, względnie utrzymania ich na poziomie dopuszczalnych wielkości. Kompleksową regulację prawną w tej dziedzinie w UE stanowi Dyrektywa Ramowa w sprawie oceny i zarządzania jakością powietrza w otoczeniu 96/62/EC. Określa ona ramy prawne oraz ujednolicone metody i kryteria oceny jakości powietrza.

W Polsce regulację prawną w tej dziedzinie stanowi ustawa Prawo ochrony środowiska, uzupełniona licznymi aktami wykonawczymi – rozporządzeniami Rady Ministrów i Ministra Środowiska. Obowiązująca ustawa POŚ wraz z wydanymi do niej rozporządzeniami wykonawczymi w zakresie ochrony powietrza uwzględnia niemal w całości wymagania prawodawstwa europejskiego.

4.1. Identyfikacja źródeł emisji substancji do powietrza

Powietrze atmosferyczne jest jednym z elementów środowiska naturalnego, który decyduje o jakości życia człowieka i jego otoczenia. Wpływa także na stopień czystości innych komponentów środowiska, m.in.: na zakwaszenie gleb i wód powierzchniowych, zdrowotność lasów i zanieczyszczenie upraw. Zanieczyszczenia przenoszą się szybko w powietrzu na dalekie odległości, oddziałują na zmiany klimatu i wywołują niekorzystne procesy w warstwie ozonowej.

Zgodnie z danymi przedstawionymi w „Programie ochrony środowiska dla województwa świętokrzyskiego” województwo świętokrzyskie posiada stosunkowo niski poziom zanieczyszczenia powietrza, co potwierdzały dotychczasowe oceny jego jakości sporządzane w oparciu o normatywy obowiązujące do końca 2001 roku.

Głównymi zanieczyszczeniami powietrza są dwutlenek siarki, dwutlenek azotu, tlenek węgla i pył. Na zanieczyszczenie powietrza w gminie Daleszyce wpływ mają zakłady zlokalizowane na terenach sąsiadujących gmin: min. Elektrociepłownia Kielce S.A., Cementownia „Nowiny” w Sitkówce. Ponadto zakłady zlokalizowane na terenie samej gminy, takie jak; „Tes”, zgodnie z pozwoleniem Starostwa Powiatowego w Kielcach, emituje do atmosfery 2,2 Mg pyłu na rok, oraz 0,367Mg węglowodorów aromatycznych. Zakład Masarski w Daleszycach z wszystkich komór wędzeniowych emituje rocznie: 0,336 Mg pyłów, 0,0473 Mg dwutlenku siarki oraz 0,0516 Mg dwutlenku azotu.

Głównymi zagrożeniami dla ochrony powietrza w gminie Daleszyce są:

- wykorzystywanie węgla (o różnej jakości i różnym stopniu zaziarczenia) jako głównego źródła energii,
- emisja ze środków transportu,
- napływ zanieczyszczeń powietrza z sąsiednich regionów
- brak świadomości mieszkańców o zagrożeniu powstającym przy spalaniu
w domowych piecach materiałów odpadowych (zwłaszcza opakowań z tworzyw sztucznych).

4.2. Działania w celu dotrzymania standardów jakości powietrza

Stan czystości powietrza w całym regionie ulega systematycznej poprawie. Zadawalająca jego jakość jest efektem obniżenia emisji, spowodowanej między innymi zmniejszeniem produkcji w zakładach przemysłowych oraz realizacji szeregu małych, ale istotnych w ogólnym bilansie, działań. Do takich należy wymiana starych lokalnych kotłowni opalanych węglem, na olejowe.

Przyjętym w „Programie ochrony środowiska dla województwa świętokrzyskiego” w ochronie powietrza atmosferycznego nadrzędnym celem polityki wojewódzkiej jest:

- 1) dalsza poprawa jakości powietrza atmosferycznego,
- 2) spełnienie wymagań ustawodawstwa unijnego w tym zakresie.

Najpilniejszymi działaniami na rzecz realizacji ww. celów, które należy wykonać w gminie Daleszyce jest:

- instalowanie nowych i modernizacja istniejących urządzeń służących redukcji zanieczyszczeń powietrza – ma to nastąpić w 2004 r.,

Zadaniami, które należy wykonać w perspektywie do 2011 roku są:

- systematyczne wprowadzanie nowoczesnych i przyjaznych środowisku technologii oraz modernizacja układów technologicznych,
- likwidacja istniejących źródeł niskiej emisji, szczególnie w miejscowościach w obszarach prawnie chronionych przewidzianych do rozwoju turystyki,
- budowa sieci gazowej,
- zwiększenie produkcji energii z odnawialnych zasobów energetycznych,
- poprawa stanu nawierzchni dróg,
- wzrost poziomu świadomości ekologicznej społeczeństwa w tej dziedzinie.

4.2.1. Ograniczanie zanieczyszczeń powietrza spowodowanych środkami transportu

Komunikacja drogowa stanowi również istotne źródło zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego. Waga tego problemu nadal będzie rosła ze względu na przewidywany wzrost liczby samochodów.

Najbardziej zagrożone pod tym względem są miejscowości usytuowane w pobliżu tras komunikacyjnych o największym natężeniu ruchu.

W gminie Daleszyce taką trasą jest droga Kielce – Daleszyce – Raków.

4.2.2. Ograniczenie emisji z lokalnych kotłowni i indywidualnych palenisk domowych

W ostatnich latach struktura paliwa ulega powoli, ale stopniowo korzystnym zmianom. Następuje to również w gminie Daleszyce, chociaż jeszcze na niewielką skalę. Lokalne przestarzałe kotłownie opalane węglem, zastępowane są olejowymi. Dotyczy to obiektów użyteczności publicznej.

Upowszechnienie ekologicznych nośników ciepła, w szczególności w gospodarstwach domowych, jest utrudnione ze względu na niekorzystne relacje cenowe tych nośników w stosunku do węgla. Dopiero znaczny wzrost zamożności społeczeństwa doprowadzi do takich zmian.

4.3. Alternatywne źródła energii

Obecnie głównym źródłem energii odnawialnej w Polsce jest biomasa i energia wodna. Natomiast energia geotermalna, wiatru i promieniowania słonecznego mają mniejsze znaczenie. Szacuje się, że produkcja energii ze źródeł odnawialnych w bilansie energetycznym Polski wynosi ok. 2,8 % (UE – 5,8 %).

„Strategia rozwoju energetyki odnawialnej” zakłada, że do 2010 roku udział ten wzrośnie do 7,5 %.

Zwiększenie udziału energetyki odnawialnej napotka jednak na szereg barier, jakimi są wysokie nakłady inwestycyjne, niewystarczające mechanizmy finansowe adresowane bezpośrednio do wytwórców energii odnawialnej.

Gmina Daleszyce nie posiada odpowiednich warunków naturalnych dla rozwoju energetyki wiatrowej. Energetyka wodna ma większe szanse powodzenia z uwagi na urozmaiconą sieć rzeczną i wysoki stopień retencji wodnej. Urządzenia do wytwarzania energii elektrycznej to: mała elektrownia wodna w Sukowie Papierni oraz w Borkowie (zniszczona w czasie powodzi w 2001r – planowana do odbudowy).

Edukacja ekologiczna

Istotnym czynnikiem mającym wpływ na obniżenie emisji, zwłaszcza z indywidualnych palenisk będzie wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa, wskazującej na wysoką szkodliwość spalania w piecach domowych plastikowych butelek, gumy lub innych materiałów odpadowych.

Ważną rolę w tym zakresie powinny odegrać środki masowego przekazu oraz pozarządowe organizacje ekologiczne wspierające działania samorządów.

4.4. Identyfikacja zanieczyszczeń spowodowanych środkami transportu

Komunikacja drogowa stanowi istotne źródło zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego oraz hałasu.

Walka z hałasem i ujemnym wpływem pól elektromagnetycznych nie będzie w najbliższych latach działaniem priorytetowym, o czym przesądza niewielka skala tych problemów, jak też brak szerszego odniesienia się do nich w dokumentach planistycznych, uchwalonych przez Sejmik Województwa.

W „Strategii rozwoju województwa świętokrzyskiego” i w „Planie zagospodarowania przestrzennego województwa...” oraz w „Strategii rozwoju powiatu kieleckiego” problematyka ta nie została ujęta bezpośrednio w żadnym celu strategicznym, zaś w „Kompleksowym programie rozwoju sieci drogowej woj. świętokrzyskiego” odniesiono się do niej tylko pośrednio (przyjmując rozwiązania komunikacyjne, które mają związek z ograniczeniem uciążliwości hałasu drogowego).

Zgodnie z przepisami ochrony środowiska bieżące przeciwdziałanie wymienionym zagrożeniom polegać będzie na zapewnieniu jak najlepszego klimatu akustycznego oraz utrzymaniu dobrego stanu środowiska. W planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym przewiduje się natomiast możliwość ustanowienia stref ograniczonego użytkowania (tworzonych ze względu na zwiększoną emisję tych zagrożeń) w obrębie, których wykluczona byłaby realizacja określonych form zabudowy.

Celem długoterminowym w zakresie hałasu jest ograniczenie uciążliwości hałasu poprzez obniżenie jego natężenia do poziomu gwarantowanego prawem.

Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw nie obliguje obecnie do opracowania w terminie do 31.12.2006 r. map akustycznych miast i powiatów, które miały być podstawą przyspieszenia działań zmierzających do poprawy klimatu akustycznego.

Przyjęte ostatecznie terminy sporządzenia takich map przez: Starostów Powiatu – do 30 czerwca 2012 r. jak i określenia przez właściwego wojewodę programu działań poza aglomeracjami – do 30 czerwca 2008 r. – nie obligują więc natychmiastowych działań.

Działania na lata 2004 – 2006

1. Identyfikacja źródeł hałasu na obszarze gminy Daleszyce.

Na obszarze gminy Daleszyce brak jest na dzień dzisiejszy obszarów szczególnie zagrożonych hałasem.

Realizacja celów długoterminowych – do roku 2010 (i dalsze lata)

Realizacja celu długoterminowego odbywać się będzie poprzez:

- eliminację czynności powodujących hałas, jeśli takie zostaną zidentyfikowane.

Tabela 6 Zadania i problemy wieloletnie ujęte w Powiatowym Planie Gospodarki Odpadami dla gminy Daleszyce

Zadania i programy wieloletnie wynikające ze strategii rozwoju gminy Daleszyce w zakresie zrównoważonego rozwoju przestrzennego-związanych z ochroną powietrza i ochroną przed hałasem			Opracowanie wykonawca rok
w infrastrukturze	w komunikacji	ochrona przed hałasem	
Gazyfikacja gminy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dostosowanie jakości nawierzchni istniejących dróg do rosnącego ruchu. 2. "Zabezpieczenie" w planach urbanistycznych terenów parkingowych położonych w pobliżu planowanych centrów rekreacyjnych. 		Strategia rozwoju gminy Daleszyce Świętokrzyska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. Kielce przy współpracy Urzędu Gminy Daleszyce czerwiec 1999 r.

4.5. Wyznaczenie obszarów zagrożonych hałasem i promieniowaniem elektromagnetycznym

W Polsce obowiązują dwa podstawowe akty prawne regulujące zagadnienia hałasu i ochrony przed promieniowaniem:

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska,
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu.

Baza danych dotycząca zanieczyszczenia środowiska hałasem jest znacznie skromniejsza w porównaniu do innych zagadnień ochrony środowiska.

Do głównych źródeł hałasu wpływających na zwiększenie uciążliwości akustycznej dla środowiska zewnętrznego należą: ruch drogowy oraz działalność prowadzona na terenach niektórych obiektów. Szybki rozwój motoryzacji indywidualnej w ostatnich latach przyczynia się do znacznego pogorszenia klimatu akustycznego.

Hałas przemysłowy

Na terenie gminy Daleszyce nie występuje hałas spowodowany działalnością przemysłową.

Główne zagrożenia i problemy w dziedzinie hałasu:

- znaczny wzrost ruchu pojazdów, w tym całodobowego ruchu samochodów ciężarowych, nie zawsze sprawnych technicznie, powoduje poszerzenie liczby osób narażonych na ponadnormatywny hałas,
- brak identyfikacji zagrożeń hałasem pochodzących z dróg.

Elektromagnetyczne promieniowanie niejonizujące

Ochrona ludzi i środowiska przed niejonizującym promieniowaniem elektroenergetycznym uregulowana jest ustawowo (prawo budowlane, prawo ochrony środowiska, ustawa o planowaniu przestrzennym), przepisami bezpieczeństwa i higieny pracy oraz sanitarnymi.

Niejonizujące promieniowanie elektromagnetyczne jest zjawiskiem powszechnym. Źródłami tego promieniowania są systemy przesyłowe energii elektrycznej, stacje radiowe, telewizyjne i telefonii komórkowej, urządzenia diagnostyczne, terapeutyczne, różne urządzenia przemysłowe.

Główne zagrożenia i problemy w dziedzinie niejonizującego promieniowania elektromagnetycznego:

- brak jest dokładnej inwentaryzacji znaczących źródeł pól elektromagnetycznych, jak i powszechnych pomiarów elektromagnetycznych, co uniemożliwia dokładne określenie stopnia zagrożenia i sposobów ograniczenia uciążliwości,
- gwałtowny wzrost zapotrzebowania na usługi radiokomunikacji, dalszy rozwój systemów telefonii komórkowych.

Do sztucznych źródeł pól elektromagnetycznych mających ujemny wpływ na środowisko, zaliczyć można m.in.:

- linie elektroenergetyczne o napięciu znamionowym 110 kV, 220 kV, 400 kV, których szkodliwy wpływ rozciąga się odpowiednio od 12 do 37 m od osi linii w obie strony.
- bazowe stacje telefonii komórkowej

Gmina Daleszyce zasilana jest energią elektryczną z istniejącej wewnętrznej rozdzielni sieciowej WRS-15kV zlokalizowanej w Niwkach Daleszyckich. Dopływ energii elektrycznej do rozdzielni odbywa się za pomocą jednej linii 15 kV „zasilacza” wprowadzonego do WRS-u ze stacji transformatorowo-rozdzielczej GPZ-110÷115 kV Kielce – Wschód.

Rozprowadzenie energii elektrycznej po obszarze gminy zrealizowane jest poprzez 8 linii magistralnych 15 kV wyprowadzonych z WRS-u w kierunkach: Dankowa, Lechówka, Korzenna, Ujen, Morawicy, Kielc oraz wokół Daleszyc poprzez dwie linie pierścieniowe.

Północno – zachodnia część gminy, sołectwa: Suków i Mójcza, zasilane są z innego układu zasilania, nie związanego z WRS Daleszyce. Źródłem zasilania tej części gminy jest linia magistralna 15 kV relacji GPZ – Morawica – GZP – Kielce – Wschód, biegnąca głównie wzdłuż drogi Kielce – Morawica, z odbiciem w kierunku Sukowa. Tranzytem, przez północno – zachodni kraniec gminy, wzdłuż zabudowy wsi Mójcza przebiega linia 110 kV relacji Radkowice – Morawica – Kielce – Wschód.

Na obszarze gminy Daleszyce zlokalizowana jest 1 stacja bazowa telefonii komórkowej w Niwkach Daleszyckich

5. Gospodarka wodno – ściekowa

Całość zagadnień związanych z korzystaniem z zasobów wodnych oraz racjonalnym ich kształtowaniem i ochroną reguluje ustawa z dnia 28 lipca 2001 roku, Prawo Wodne (Dz. U. Nr 115, poz. 1229) z późniejszymi zmianami. Ustawa ta reguluje gospodarowanie wodą w nawiązaniu do przepisów unijnych, w tym Ramowej Dyrektywy Wodnej 2000/60/EC, przyjętej przez Parlament Europejski w grudniu 2000 roku. Przepisy te przewidują prowadzenie zintegrowanej gospodarki wodnej, realizowanej zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju oraz zakładają zlewniowe kształtowanie i ochronę zasobów wodnych. Taki system gospodarowania oznacza całościowe spojrzenie na tworzenie zasobów wodnych, możliwość ich wykorzystania i wszelkie procesy zachodzące w zlewni.

Przepisy art. 31 ustawy Prawo Wodne określają korzystanie z wód jako ich używanie zaspakajające wszelkie potrzeby ludności oraz gospodarki, jednocześnie jednak stawiają wymagania, których korzystanie z wód nie może naruszać: nie może powodować pogorszenia stanu ekologicznego wód i ekosystemów od nich zależnych, a także marnotrawstwa wody.

Stan ilościowy i jakościowy zasobów wodnych może stanowić jeden z podstawowych mierników atrakcyjności inwestycyjnej gminy i warunkuje jego rozwój.

W świetle integracji z Unią Europejską za priorytetowe uznaje się następujące problemy gospodarki wodnej na terenie gminy Daleszyce.

- ochrona wód przed zanieczyszczeniem,
- zapewnienie wody do picia spełniającej wymagane standardy,
- przywrócenie jakości ekologicznej wodom powierzchniowym,
- prowadzenie racjonalnego gospodarowania zasobami wodnymi zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

5.1. Diagnoza stanu w zakresie zwodociągowania i skanalizowania gminy Daleszyce

Główne źródło zaopatrzenia w wodę ludności i przemysłu na terenie gminy Daleszyce stanowią wody podziemne. Utwory starszego paleozoiku w obrębie trzonu paleozoicznego Gór Świętokrzyskich wykształcone w postaci osadów piaskowcowo – ilasto – mułowcowych są praktycznie bezwodne. Obok obszarów bezwodnych istnieją obszary występowania wodonośnych utworów środkowego i górnego dewonu, górnej jury oraz triasu, zasobnych w wodę o wysokiej jakości. Ujmowane, studniami wierconymi, wody z głównych lub użytkowych zbiorników wód podziemnych nadają się bezpośrednio lub po prostym uzdatnieniu do picia i na potrzeby gospodarcze.

Gmina Daleszyce do zbiorowego zaopatrzenia korzysta z ujęć wody zlokalizowanych w Niwkach Daleszyckich, Słopcu, Mójczy, Sukowie, Niestachowie, Smykowie i Marzyszu.

Roczny pobór wody z ujęć podziemnych w roku 2003 wyniósł 270,0dam³, tj. 270 000 m³. Według pozwolenia wodnoprawnego całkowity pobór wody łącznie ze wszystkich ujęć może wynosić 3 252 m³/d.

Na terenie gminy Daleszyce sieć wodociągowa ma długość 164,6 km, a kanalizacyjna 32,4 km. Kanalizacja na terenie gminy Daleszyce jest dopiero w początkowej fazie realizacji. Ścieki odprowadzane są do oczyszczalni ścieków w Daleszycach i Szczecnie. Ogółem roczna ilość odprowadzonych ścieków w roku 2003 wyniosła 60 566 m³.

Ściekami są również wody pochodzące z odwodnienia zakładów górniczych, wody opadowe lub roztopowe, pochodzące z powierzchni terenów przemysłowych, składowych, baz transportowych oraz dróg i parkingów o trwałej nawierzchni. W gminie Daleszyce brak jest systemów kanalizacji deszczowej i oczyszczalni tego rodzaju ścieków.

Ogółem na terenie gminy Daleszyce wydano 7.pozwoleń wodno – prawnych na pobór wody podziemnej, oraz 2 pozwolenia na odprowadzenie do wód powierzchniowych oczyszczonych ścieków komunalnych.

Na terenie gminy Daleszyce istnieje duża dysproporcja między zwodociągowaniem a skanalizowaniem. Główną przyczyną są zaniedbania z przeszłości, kiedy mieszkańcy byli zainteresowani doprowadzeniem wody do

swoich gospodarstw dobrej jakości, przy jednoczesnym braku zainteresowania odprowadzeniem ścieków. W ostatnim okresie sytuacja ulega stopniowej poprawie.

5.2. Jakość wody pitnej i ochrona źródeł zaopatrzenia ludności w wodę

Podstawowym warunkiem, decydującym o przydatności i możliwości wykorzystania wody zarówno powierzchniowej jak i podziemnej, jest jej czystość, zarówno pod względem wskaźników fizyko – chemicznych jak i bakteriologicznych.

Szczególnej ochrony wymagają zasoby wód podziemnych, które są głównym źródłem zaopatrzenia ludności w wodę pitną na terenie gminy Daleszyce.

Konieczność ochrony wód podziemnych spowodowała prowadzenie monitoringu wód podziemnych, tzn. kontrolno – decyzyjnego systemu oceny dynamiki przemian w wodach podziemnych. Monitoring polega na prowadzeniu w wybranych charakterystycznych punktach (stacjach, posterunkach, punktach obserwacyjnych) powtarzalnych pomiarów stanu zwierciadła wód podziemnych oraz jakości wody, a także interpretacji otrzymanych wyników badań w aspekcie ochrony środowiska wodnego. Celem monitorowania wód podziemnych jest wspomaganie działań zmierzających do likwidacji lub ograniczenia ujemnego wpływu czynników antropogenicznych na wody podziemne – tzw. antropopresji. W roku 2002 monitoring wód podziemnych prowadzony był w sieciach: krajowej, regionalnej i lokalnych. Monitoring w sieci krajowej obejmował, na terenie całej Polski, badania w 726 wytypowanych punktach. Zadaniem monitoringu lokalnego jest rozpoznanie i śledzenie wpływu ognisk zanieczyszczeń (istniejących i potencjalnych) na jakość wód podziemnych oraz osłona ujęć wód podziemnych.

Monitoring krajowy

Na terenie gminy Daleszyce nie ma wyznaczonych studni pomiarowych wchodzących w skład sieci krajowej monitoringu jakości zwykłych wód podziemnych.

Monitoring regionalny

Na terenie gminy Daleszyce zlokalizowany jest jeden punkt pomiarowy wchodzący w skład sieci regionalnej monitoringu jakości zwykłych wód podziemnych. Jest to studnia w Borkowie, która ujmuje wody podziemne związane z utworami wapiennymi dewonu. Generalnie wody poziomu dewońskiego w regionie świętokrzyskim charakteryzują się bardzo dobrą jakością. Wody te mieszczą się w klasie jakości Ib według klasyfikacji PIOŚ. Spełniają również wymogi Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 4 września 2000 r. w sprawie warunków, jakim powinna odpowiadać woda do picia i na potrzeby gospodarcze (Dz. U. nr 82, poz. 937). Nadają się do konsumpcji bez uzdatniania.

Wody podziemne wymagają szczególnej ochrony, zarówno ze względu na ich ograniczone zasoby jak i podatność na zanieczyszczenia. Bardzo duże zagrożenie dla jakości wód podziemnych stanowią ścieki odprowadzone bez oczyszczania z gospodarstw indywidualnych w miejscowościach nieskanalizowanych, a takich w gminie Daleszyce na dzień dzisiejszy jest

przeważająca większość. Zagrożeniem dla jakości wód są również środki chemiczne stosowane w okresie zimowego utrzymania dróg.

Dla ochrony ilościowej i jakościowej wód podziemnych wskazane jest podjęcie następujących działań:

1. Wprowadzanie obowiązku badania jakości wody w wydawanych pozwoleniach wodnoprawnych.
2. Egzekwowanie obowiązku opomiarowania ilości wody poszczególnych odbiorców indywidualnych.

5.3.Działania na rzecz ochrony wód powierzchniowych i podziemnych

Głównym zadaniem gospodarki wodnej jest ochrona wód zarówno powierzchniowych jak i podziemnych przed zanieczyszczeniem, racjonalne i oszczędne gospodarowanie zasobami oraz systematyczne zwiększanie retencji powierzchniowej oraz poprawa ochrony przeciwpowodziowej.

Ochrona wód to zespół środków i ograniczeń (naukowych, technicznych i legislacyjnych) w użytkowaniu terenu, które gwarantują stałe utrzymywanie możliwości poboru wód dobrej jakości (ochrona jakościowa) w ilości nie przewyższającej obliczonych zasobów dyspozycyjnych zbiornika i zasobów eksploatacyjnych ujęcia – oszczędzanie zasobów (ochrona ilościowa).

Ochronę zasobów wodnych dzielimy na ochronę bierną i ochronę czynną. Ochrona bierna polega na przestrzeganiu zakazów. Służą temu odpowiednie regulacje prawne, które obejmują ograniczenie różnorodnych działań mogących wpływać negatywnie na jakość wód. Zwykle polega ona na ustanawianiu stref ochronnych.

Ochrona czynna jest realizowana przez wykonywanie nakazów. Zwykle wiąże się to ze stosowaniem środków technicznych, których celem jest usunięcie przyczyn zanieczyszczeń, oczyszczanie i uzdatnianie wód.

Niezwykle ważnym elementem czynnej i biernej ochrony wód jest monitoring, który spełnia rolę ostrzegawczą, prewencyjną i służy prognozowaniu.

Stan czystości wód powierzchniowych oceniany jest wg trzystopniowej klasyfikacji śródlądowych wód powierzchniowych wraz z normami dopuszczalnymi wskaźników zanieczyszczeń, ustanowionymi rozporządzeniem resortowego ministra.

Na terenie gminy Daleszyce usytuowany jest jeden punkt pomiarowy na 43,5 km biegu rzeki Czarna Nida. Wody tej rzeki odpowiadają klasie III (wg. WIOŚ Kielce) pod względem bakteriologicznym i nieodpowiadają normom, ze względu na skład fizykochemiczny i bakteriologiczny (azotyny, m. Coli).

Przyczyną zanieczyszczenia rzek i zbiorników wodnych są między innymi odprowadzane do nich nieoczyszczone lub niewłaściwie oczyszczone ścieki komunalne i przemysłowe.

Bardzo dużym zagrożeniem dla jakości wód powierzchniowych i podziemnych są w dalszym ciągu ścieki odprowadzane bez oczyszczania z gospodarstw indywidualnych w miejscowościach nieskanalizowanych. Ścieki

gromadzone w zbiornikach bezodpływowych są obciążone dużym ładunkiem zanieczyszczeń, a po wybraniu ze zbiorników znaczna ich część trafia w miejsca przypadkowe, np. cieki wodne, rowy przydrożne, pola czy lasy.

Obecnie obowiązujące przepisy prawa dają możliwość kontroli wywożonych szamb. Na mocy ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminie każdy wójt i burmistrz może mandatować rachunki za wywóz szamb.

Zagrożenia dla jakości wód związane są również ze stosowaniem nawozów sztucznych i chemicznych środków ochrony roślin oraz niewłaściwe gromadzenie odpadów. Na skutek wypłukiwania z nich zanieczyszczeń przez opady atmosferyczne, stanowi to duże zagrożenie dla jakości wód powierzchniowych i podziemnych.

Innym ważnym źródłem zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych są ścieki deszczowe, które spływając powierzchnie dopływają do odbiorników wraz z niesionymi zanieczyszczeniami. Nie bez znaczenia są zanieczyszczenia substancjami ropopochodnymi, pochodzącymi z transportu, magazynowania i dystrybucji paliw. Każda z nowobudowanych lub modernizowanych stacji paliw posiada urządzenia do podczyszczania ścieków deszczowych. Właściwa eksploatacja zainstalowanych urządzeń będzie miała decydujący wpływ na ograniczenie zanieczyszczeń wód powierzchniowych, a prowadzony monitoring umożliwi wczesne wykrycie zagrożenia.

Ochrona wód podziemnych i powierzchniowych powinna być jednym z priorytetowych zadań gminy. Jakość wód powierzchniowych powinna być chroniona ponad regionalnie – zlewniowo. Nawet najlepsze rozwiązania w jednej gminie nie przyniosą spodziewanych rezultatów.

5.4. Określenie potrzeb w zakresie budowy wodociągów, kanalizacji i systemu oczyszczania ścieków

Budowa wodociągów w gminie Daleszyce w zasadzie została zakończona w 100 %. W początkowym stadium realizacji jest kanalizacja sanitarna. Obejmuje około 16 % sołectw w gminie.

Dla przystosowania gospodarki wodnej w województwie do obowiązujących wymagań i przepisów prawnych „Program ochrony środowiska dla województwa świętokrzyskiego” wyznaczył konieczność osiągnięcia następujących celów priorytetowych, uwzględniających kryteria zrównoważonego rozwoju:

1. uzyskanie i utrzymanie wysokiej jakości wód powierzchniowych poprzez budowę i rozbudowę kanalizacji sanitarnej i deszczowej wraz z infrastrukturą towarzyszącą,
2. skuteczna ochrona dobrego stanu jakościowego wód podziemnych z jednoczesną racjonalizacją struktury ich zużycia,
3. przejście na całościowe gospodarowanie zasobami wodnymi, realizowane w układzie zlewniowym,
4. poprawa ochrony przeciwpowodziowej,
5. osiągnięcie zamierzeń programu małej retencji,

Dla gminy Daleszyce najistotniejszymi działaniami, warunkującymi realizację wytyczonych celów będą:

- w najbliższym okresie czasu, na lata 2004 – 2007:
 - opracowanie niezbędnej dokumentacji i planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego warunkujących pozyskanie środków pomocowych UE dla zadań planowanych do realizacji w tym okresie,
 - porządkowanie gospodarki ściekowej poprzez kontynuowanie budowy kanalizacji,
 - kontrola zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków,
 - likwidacja nielegalnych zrzutów ścieków,
 - respektowanie linii zalewów w planach zagospodarowania przestrzennego,
 - wyznaczenie stref dopuszczalnej zabudowy na terenach zalewowych.
- w perspektywie do 2011 r.:
 - podłączenie wszystkich mieszkańców gminy do sieci kanalizacyjnej.

Realizacja wytyczonych przez „Program ochrony środowiska dla gminy Daleszyce” celów strategicznych gospodarki wodnej zgodnie z obowiązującymi przepisami, w wielu przypadkach uwarunkowana jest realizacją zadań związanych z zarządzaniem zasobami wodnymi dla obszaru kraju, dorzeczy i regionów wodnych:

- w zakresie retencji powierzchniowej, ochrony przeciwpowodziowej oraz korzystania z wód regionu wodnego – opracowaniem przez Prezesa Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej planu gospodarowania wodami na obszarze państwa z uwzględnieniem podziału na obszary dorzeczy, przygotowaniem projektu planu ochrony przeciwpowodziowej,
- opracowania analizy stanów zasobów wodnych oraz stanu ochrony przed powodzią w regionie wodnym, warunków korzystania z wód regionu wodnego, projektów planów ochrony przeciwpowodziowej w regionie wodnym, analizy ekonomicznej gospodarowania wodami w regionie wodnym – Dyrektorzy Regionalnych Zarządów Gospodarki Wodnej,
- sporządzenia przez RZGW wykazów:
 - wód powierzchniowych i podziemnych, które są lub mogą być w przyszłości wykorzystane do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia,
 - wód powierzchniowych wykorzystywanych do celów rekreacyjnych, a w szczególności do kąpieli,
 - wód powierzchniowych przeznaczonych do bytowania ryb, skorupiaków i mięczaków oraz umożliwiających migrację ryb,
 - wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych.

6. Mała retencja

6.1. Stan istniejący

Na terenie gminy Daleszyce znajdują się dwa zbiorniki wodne: „Borków” i „Wojciechów”. Pierwszy zbiornik zlokalizowany jest w miejscowości Borków, na rzece Belniance, w km 2+300. Pojemność zbiornika wynosi 685 tys. m³ i zajmuje powierzchnię 35,7 ha. Zbiornik pełni funkcję retencyjno-rekreacyjną i jest pod zarządem Skarbu Państwa. W roku 2001 uległ zniszczeniu podczas powodzi. Zbiornik „Wojciechów” zlokalizowany jest na rzece Pierzchniance, w km 5+100. Pojemność zbiornika wynosi 141 tys. m³, zajmuje 10,9 ha powierzchni i pełni funkcję rekreacyjną.

Na terenie gminy w miejscowości Suków znajduje się również zbiornik wodny po wyrobisku piachu. Eksploatacja piaskowni w części wyrobiska trwa nadal. Wyrobisko piachu jest własnością Kieleckich Kopalni Surowców mineralnych.

Gmina posiada ponadto szereg kompleksów stawowych:

- w Wojciechowie na rzece Pierzchniance, o pow. 5,8 ha, których użytkownikiem jest p. Jerzy Ścisło. Obiekt ten składa się ze zbiornika wraz z przyległymi 8 stawami rybnymi;
- w Znojowie na rzece Pierzchniance, o pow. 1,14 ha, którego właścicielem jest p. Danuta Matałowska
- w Szczecnie na rowie ciązącym do rzeki Pierzchnianki, o pow. 1,54 ha, którego właścicielem jest p. Andrzej Sokołowski. Kompleks stanowią 3 stawy rybne;
- w Dankowie na rowie ciązącym do rzeki Belnianki, o pow. 0,8 ha którego użytkownikiem jest p. Jan Stępień;
- w Niwkach Daleszyckich na rowie ciązącym do rzeki Belnianki, których użytkownikiem jest Nadleśnictwo Daleszyce. Kompleks składa się z 5 stawów rybnych.

6.2. Możliwość zwiększenia retencji wody powierzchniowej

Obecnie realizowany jest „Program małej retencji dla województwa świętokrzyskiego”, który zakłada budowę i rozbudowę 87 zbiorników.

Odbudowywany zbiornik „Borków” zostanie powiększony o dalsze 30ha w kierunku miejscowości Słopiec, co zwiększy jego retencję a zatem bezpieczeństwo p. powodziowe terenów przyległych. Program budowy dalszych zbiorników na terenie gminy, przedstawia tabela nr 7.

Tabela 7 Program budowy zbiorników w gminie Daleszyce

L.p.	Nazwa zbiornika	Powierzchnia zbiornika [ha]	Rzeka	Realizacja		Uwagi
				do 2015	po 2015	
1.	Mójcza	85,0	Lubrzanka	x		
2.	Niestachów	21,4	Warkocz		x	Koliduje z zabudową letniskową i proj. oczyszczalnią ścieków
3.	Kranów	45,0	Stokowa		x	Koliduje z siecią wodociagową i proj. siecią kanalizacji san.
4.	Danków	48,5	Belnianka		x	

Zbiorniki retencyjne wyrównują przepływy w rzekach oraz zmniejszają nieużyteczne odpływy wód. Wpływają ponadto na zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu, podnoszą walory krajobrazowe. Są to zbiorniki wielofunkcyjne – spełniają funkcję zbiornika retencyjnego, rekreacyjnego i zarazem przeciwpowodziowego. Budowa zbiorników retencyjnych w gminie:

- poprawi stosunki wodne,
- złagodzi skutki ekstremalnych zjawisk jak susza czy powódź,
- pozwoli wykorzystać je do celów rekreacyjnych przez co gmina stanie się bardziej atrakcyjna.

7. Ochrona przed powodzią

7.1. Wskazanie terenów zagrożonych powodzią

Zgodnie z Art. 82 ustawy Prawo wodne obszary zagrożone powodzią obejmują:

- obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią (np. między wałem przeciwpowodziowym a linią brzegu rzeki),
- obszar potencjalnego zagrożenia powodzią (tereny narażone na przelanie się wód przez koronę wału lub zalanie w przypadku zniszczenia odcinka wału i zagrożone zniszczeniem budowli piętrzących), które w drodze rozporządzenia może określić minister właściwy ds. gospodarki wodnej,
- obszary nieobwałowane, narażone na niebezpieczeństwo powodzi (zgodnie z ustawą Prawo wodne dla obszarów tych Dyrektor właściwego RZGW sporządzi studium określające m.in.: granice obszarów bezpośredniego zagrożenia uwzględniające częstotliwość występowania powodzi, ukształtowanie dolin rzecznych i tarasów zalewowych, strefę przepływów wezbrań powodziowych, tereny zagrożone osuwiskami oraz depresyjne i bezodpływowe), do czasu opracowania ww. studium w akcji powodziowej uwzględnia się obszary określone w operacie przeciwpowodziowym dla

byłego woj. kieleckiego z 1989 r., skorygowane decyzją Wojewody Świętokrzyskiego z dn. 17.04.2001 r..

Ochrona przed powodzią jest zadaniem organów administracji rządowej i samorządowej. W województwie świętokrzyskim nadal obowiązuje Rozporządzenie Wojewody Kieleckiego Nr 11/92 z dn.21.12.1992 r. dotyczące gospodarki na terenach zalewowych rzek nieobwałowanych. Głównym kierunkiem działań w tym zakresie będzie ograniczanie i eliminowanie zabudowy z obszarów zagrożonych osiągnane poprzez:

- uwzględniania zasięgu tych obszarów oraz obowiązujących w ich obrębie warunków ochrony przeciwpowodziowej w planie zagospodarowania przestrzennego województwa, studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miast i gmin, planach miejscowych oraz decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenów,
- uzgadniania planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego oraz decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenów w zakresie problematyki przeciwpowodziowej z Dyrektorem właściwej RZGW i Wojewodą.

7.2. Niezbędne działania dla ochrony przeciwpowodziowej

Dla ochrony przeciwpowodziowej (ochrona ludzi i mienia) konieczne jest zachowanie i tworzenie wszelkich systemów retencji wód z rezerwą powodziową, realizację nowych, utrzymanie wałów przeciwpowodziowych, odpowiednie kształtowanie zagospodarowania przestrzennego terenów zagrożonych powodzią oraz działania organizacyjne mające na celu:

- obserwację przepływów i wczesne ostrzeżenie,
- szczegółowe rozpoznanie miejsc szczególnie zagrożonych powodzią,
- dokonywanie wiosennych przeglądów urządzeń wodnych, rowów, przepustów, studzienek ściekowych oraz podejmowanie prac mających na celu udrażnianie w/w obiektów,
- zapewnienie technicznych środków łączności radiowo – telefonicznej w gminie.

W planowaniu ochrony przeciwpowodziowej oraz w działaniach operacyjnych na szczeblu gminy niezbędne jest utrzymanie systemów melioracji w odpowiednim stanie (drożność) i umożliwiającym szybkie odprowadzenie wód powodziowych, z uwzględnieniem potrzeb ochronnych całej zlewni, a nie tylko gminy czy powiatu. Stąd konieczne jest ścisłe powiązanie lokalnych planów ochrony przeciwpowodziowej z planami i strategiami przygotowanymi dla zlewni lub dorzecza. Ważna będzie również edukacja i informacja przeciwpowodziowa. Mieszkańcy i użytkownicy terenów zagrożonych powinni być systematycznie informowani o:

- potencjalnym i rzeczywistym zasięgu powodzi,

- lokalnym systemie ochrony przeciwpowodziowej,
- właściwych sposobach zachowania się podczas powodzi,
- metodach zabezpieczenia się w tym okresie,
- metodach zabezpieczenia budynków przed powodzią,
- metodach likwidacji jej skutków.

Na niebezpieczeństwo powodzi na obszarze gminy Daleszyce są narażone miejscowości: Daleszyce, Słopiec, Borków, Marzysz i południowa część Niestachowa.

Jednym z warunków minimalizacji zagrożenia powodziowego jest zwiększenie retencji zbiornikowej, która jest zbyt mała i nie pozwala na znaczące wyrównanie odpływów. Służyć one będą także kształtowaniu zasobów wodnych głównie na terenach wiejskich, w tym rolniczych i leśnych jak też cennych przyrodniczo predysponowanych do aktywizacji turystyki i rekreacji. Wszystkie działania zmierzające do jej zwiększenia powinny być realizowane w odniesieniu do realizowanego już „Programu małej retencji dla województwa świętokrzyskiego” oraz powiatu kieleckiego.

Wykonanie specjalistycznych operatów weryfikujących braki rozpoznania zasięgu terenowego ewentualnych zagrożeń powodziowych na obszarze gminy. Jeśli takie zagrożenia zostaną udokumentowane należy wyeliminować możliwość dopuszczenia lokalizacji nowej zabudowy i kolizyjnego zagospodarowania w granicach terenów zalewowych – stosowanie do wymogów określonych w operatach i w przepisach szczegółowych.

Sprawny system zabezpieczeń przeciwpowodziowych – cel szczegółowy – operacyjny Strategii ekorozwoju gminy Daleszyce.

8. Lesistość

Podstawowymi przepisami prawnymi regulującymi zagadnienia gospodarki leśnej są:

- Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. nr 56, poz. 679), z późniejszymi zmianami.
- Ustawa z dnia 28 listopada 2003 roku o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (Dz. U. Nr 229, poz. 2273).

8.1. Charakterystyka stanu istniejącego z podziałem na lasy państwowe i prywatne

W gminie Daleszyce lasy zajmują 12 874 ha, co stanowi 56,0 %, przy średniej lesistości kraju 28,5 %. Lesistość gminy jest wyjątkowo wysoka.

Dominującą formą własności są lasy państwowe – 11 344 ha, 1 530 ha to lasy nie państwowe.

Strukturę siedliskową oraz skład gatunkowy drzewostanów ukształtowały lokalne warunki glebowe, wilgotnościowe i klimatyczne. Przeważają siedliska ubogie. Gatunkiem dominującym jest sosna zajmująca 87,5 % powierzchni, pozostałą część zajmują brzoza (5,3 %), olcha (3,2 %), jodła (1,6 %), dąb (0,6 %), osika i wierzba (0,6 %) oraz grab (0,4 %). Przeważają drzewostany młodsze do lat 60 (81,6 % powierzchni).

Główne zagrożenia i problemy w zakresie lesistości:

- Zbyt duże rozdrobnienie kompleksów leśnych, powodujące przerwanie ciągłości naturalnych ekosystemów leśnych i ograniczenie liczby nisz ekologicznych, będących ostoją dla dziko żyjącej fauny.
- Uszkodzenia drzewostanów oraz słaba ich kondycja zdrowotna, będąca skutkiem oddziaływania zanieczyszczonego powietrza gazami, pyłami przemysłowymi.
- Niedostateczne wykonywanie prac pielęgnacyjnych zabiegów pielęgnacyjnych.
- Niski procent i słabe tempo zalesień i zadrzewień śródpolnych.

Działania na rzecz poprawy stanu terenów leśnych

Działania na rzecz poprawy stanu terenów leśnych w Powiecie kieleckim oparte zostały głównie na „Wojewódzkim programie zwiększania lesistości na lata 2000 – 2020”.

Program ten ustalił 14 gmin województwa świętokrzyskiego, z których 5 należy do Powiatu kieleckiego. Pod uwagę wzięto następujące kryteria: udział gleb najslabszych, rzeźba terenu, potrzeby ochrony wód podziemnych, zagrożenia erozją wodną, niska lesistość, deficyt wody, obszary chronione, zlewnie chronione, obszary rekreacyjne, zagrożenia warunków życia ludności.

Jako gminy Powiatu kieleckiego o wysokich preferencjach zalesieniowych wytypowano: Chęciny, **Daleszyce**, Morawica, Piekoszów, Raków.

Działania na rzecz ochrony terenów leśnych i poprawy ich stanu w gminie Daleszyce:

- Objęcie ochroną obszarów leśnych i zespołów zadrzewień i zakrzewień śródpolnych.
- Wprowadzanie dolesień i zadrzewień na gruntach o niskiej bonitacji z udziałem rodzimych gatunków drzew.
- Prowadzenie na bieżąco prac pielęgnacyjnych.
- Łączenie drobnych obszarów leśnych w duże kompleksy.

Działania priorytetowe:

- Zwiększenie lesistości na terenie gminy do roku 2010 i w dalszej perspektywie.
- Ujęcie granicy polno – leśnej, określonej w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin w nowej edycji planów zagospodarowania przestrzennego.
- Wspomaganie działań wynikających z planów urządzenia lasów wszystkich form własności jak m.in.:

- powiększanie zasobów leśnych w wyniku przebudowy drzewostanów jednogatunkowych na mieszane oraz droga zabiegów biomelioracyjnych – działania ciągłe,
- powiększania różnorodności biologicznej w lasach na poziomie genetycznym, gatunkowym i ekosystemowym, m.in. poprzez wprowadzanie gatunków rodzimych, przebudowę monokultur itp. – działania ciągłe.
- Utrzymanie wielofunkcyjności lasów i wzmoczenie ich korzystnego oddziaływania na środowisko (zwiększenie funkcji glebochronnej i wodochronnej oraz klimatotwórczej).
- Powszechną i ciągłą ochronę lasów przed wyłączeniem z użytkowania leśnego (zagospodarowanie lasów na cele nieleśne w planach miejscowych może być dokonane tylko w uzasadnionych przypadkach i przy braku innych rozwiązań przestrzennych) – działania ciągłe.
- Systematyczne porządkowanie ewidencji gruntów pod kątem pełnego uwzględnienia gruntów zalesionych – działania ciągłe.

8.2. Wskazanie terenów pod zalesienie

Na obszarze gminy pod zalesienie wytypowano 694,94 ha. Zakłada się, że będzie to następowało sukcesywnie, do 2011 r.

Tabela 8 Użytki rolne pod zalesienie w gminie Daleszyce

L.p.	Sołectwo	Powierzchnia gruntów do zalesienia [ha]
1.	Borków	8,23
2.	Brzechów	-
3.	Cisów	13,00
4.	Daleszyce	247,51
5.	Danków-Wójtostwo	26,17
6.	Marzysz	28,09
7.	Kranów	26,17
8.	Komórki	61,05
9.	Mójcza	29,95

10.	Niestachów	8,45
11.	Niwy	16,99
12.	Sieraków	18,00
13.	Słopiec	74,80
14.	Smyków	23,10
15.	Suków	43,68
16.	Szczecno	16,93
17.	Trzemoszna	35,21
18.	Widelki	17,61
RAZEM		694,94

9. Rekultywacja terenów zdegradowanych

Tereny zdegradowane na obszarze gminy Daleszyce związane są z eksploatacją i przetwórstwem surowców skalnych.

Intensywna eksploatacja złóż narusza naturalne warunki przyrodnicze i wywołuje szereg zmian w środowisku naturalnym oraz prowadzi do trwałych przekształceń powierzchni terenu, powstanie wyrobisk, hałd, obniżenie poziomu wód podziemnych w przypadku odwadniania.

W przypadku eksploatacji surowców mineralnych, bez względu na wielkość wydobycia określany jest każdorazowo kierunek rekultywacji, co znajduje swoje odzwierciedlenie w dokumentacjach zezwalających na wydobycie. Obowiązek rekultywacji zawsze ciąży na zakładzie eksploatującym złożę. Wynika to z przepisów prawa geologicznego i górniczego. Po zakończeniu rekultywacji na wniosek Zakładu, pozytywnie zaopiniowany przez Wójta gminy i Dyrektora Okręgowego Urzędu Górniczego, właściwy organ administracyjny wydaje decyzję o uznaniu rekultywacji gruntów za zakończoną.

Przykładem takiego procesu jest kopalnia piasku w Sukowie. Po zakończeniu eksploatacji surowca, Kieleckie Kopalnie Surowców Mineralnych mają obowiązek rekultywacji terenu. Istnieje realna szansa utworzenia w tym miejscu zbiornika retencyjnego o charakterze rekreacyjno – wypoczynkowym.

Do degradacji terenu przyczynia się również nielegalna „dzika” eksploatacja piasku i innych surowców mineralnych. Niekontrolowane wydobycie, powstawanie wyrobisk i osuwisk, stanowi zagrożenie nie tylko dla środowiska przyrodniczego, ale może również stanowić zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi i zwierząt. Takie tereny są również wykorzystywane do nielegalnego składowania śmieci.

Tabela 9. CELE I ZADANIA OCHRONY ŚRODOWISKA

CELE ŚREDNIO-OKRESOWE	PROGRAMY KRÓTKO-OKRESOWE	ZADANIA I CELE REALIZACYJNE	PODSTAWA PRAWNA	PODMIOTY REALIZUJĄCE	SZACUNKOWE KOSZTY	POTENCJ. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	TERMIN REALIZACJI
ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE							
OCHRONA I ZWIĘKSZENIE BIORÓZNORODNOŚCI (CEL GŁÓWNY)							
Integracja aspektów ekologicznych z planowaniem przestrzennym	Wprowadzenie odpowiednich procedur lokalizacyjnych chroniących tereny cenne przyrodniczo przed przeinwestowaniem	do 2008 r. aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego pod kątem tworzenia obszarów funkcjonalnych chroniących obszary cenne przyrodniczo W	Ustawa o samorządzie gminy, Ustawa o ochronie przyrody	gmina		budżet gminy	2008
Podniesienie walorów przyrodniczych i estetycznych gminy	„Zielona gmina” - rozwój terenów zielonych dostępnych publicznie	do 2005 r. sporządzenie gminnego programu rozwoju i pielęgnacji zieleni trwałej W w każdym roku dokonanie nasadzeń co najmniej 200 sztuk zieleni trwałej	Ustawa o samorządzie gminy, Ustawa o ochronie przyrody	gmina, organizacje pozarządowe, mieszkańcy	wkład rzeczowy gminy	budżet gminy	program ciągły

CELE ŚREDNIO-OKRESOWE	PROGRAMY KRÓTKO-OKRESOWE	ZADANIA I CELE REALIZACYJNE	PODSTAWA PRAWNA	PODMIOTY REALIZUJĄCE	SZACUNKOWE KOSZTY	POTENCJ. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	TERMIN REALIZACJI
	Rozwijanie i tworzenie nowych pasów zieleni śródpolnej	do 2005 r. opracowanie programu nasadzeń roślinności śródpolnej W	Ustawa o ochronie przyrody, Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych	gmina, FOGR, właściciele gruntów rolnych	wkład rzeczowy gminy	budżet gminy	2005
		do 2005 r. upowszechnienie wśród rolników w gminie korzyści ekologicznych wynikających z nasadzeń śródpolnych K	j. w.	ODR	1 000 zł rocznie	ODR	2005
	Ochrona prawna terenów zadrzewionych i cennych przyrodniczo	do 2005 r. rozpoznanie terenu gminy pod kątem ustanowienia parków gminnych, użytków ekologicznych i in. W	Ustawa o ochronie przyrody, Ustawa o samorządzie gminy	gmina	1 000 zł rocznie	budżet gminy	2005
Zwiększenie oferty turystycznej i rekreacyjnej gminy	Plan zagospodarowania obrzeży zbiorników wodnych na terenie gminy	stworzenie nowego publicznego terenu rekreacji i wypoczynku W	Ustawa o samorządzie gminy	gmina, WZIR, PZW, gospodarstwa rybackie	20 000 zł	budżet gminy koła wedkarzy	2005
	Ekologiczne ścieżki rekreacyjne	do 2006 r. wytyczenie i zagospodarowane co najmniej dwóch tras turystyki pieszej, rowerowej i konnej o walorach edukacji ekologicznej	Ustawa o ochronie przyrody, Ustawa o samorządzie gminy	gmina, organizacje pozarządowe	10 000 zł	budżet gminy fundusze celowe	2007

CELE ŚREDNIO-OKRESOWE	PROGRAMY KRÓTKO-OKRESOWE	ZADANIA I CELE REALIZACYJNE	PODSTAWA PRAWNA	PODMIOTY REALIZUJĄCE	SZACUNKOWE KOSZTY	POTENCJ. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	TERMIN REALIZACJI
	Projekt „Czysta gmina”	coroczne uczestnictwo młodzieży szkolnej w akcjach porządkowych na terenie gminy (m. in. w sprzątaniu świata) W	Ustawa o ochronie przyrody, Ustawa o utrzymaniu porządku i czystości	gmina (szkoły), mieszkańcy, zakłady pracy org. ekologiczne	wkład rzeczowy gminy 3 000 zł	budżet gminy	program ciągły
		do końca 2004 r. przygotowanie nowego regulaminu dotyczącego porządku i czystości w gminie oraz zasad jego egzekwowania W	Ustawa o utrzymaniu porządku i czystości w gminach	komisje i Rada Gminy	wkład rzeczowy gminy	budżet gminy	2004
Dbalność o tereny znajdujące się pod ochroną	Rezerwy przyrody istotnym elementem zrównoważonego rozwoju	do 2005 r. podjęcie działań zaleconych w istniejących planach ochrony rezerwatów K	Ustawa o lasach, Ustawa o ochronie przyrody	Wojewódzki Konserwator Przyrody nadleśnictwo gmina	wkład rzeczowy gminy	budżet wojewody, nadleśnictwa budżet gminy	program ciągły
Zwiększenie retencji na terenie gminy		budowa zbiornika wodnego na rzece Lubrzance utworzenie zbiornika wodnego po kopalni piasku w Sukowie	Ustawa o ochronie przyrody	gmina			2015

CELE ŚREDNIO-OKRESOWE	PROGRAMY KRÓTKO-OKRESOWE	ZADANIA I CELE REALIZACYJNE	PODSTAWA PRAWNA	PODMIOTY REALIZUJĄCE	SZACUNKOWE KOSZTY	POTENCJ. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	TERMIN REALIZACJI
GLEBY							
OCHRONA GLEBY (CEL GŁÓWNY)							
Zapobieganie skażeniu i degradacji gleb użytkowanych rolniczo	Właściwe rolnicze użytkowanie gleb	do 2005 r. rozpoczęcie działań mających na celu propagowanie wśród rolników Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej	Ustawa o nawozach i nawożeniu, Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych	gmina, ODR	1 000 zł	budżet ODR	program ciągły
		okresowe monitorowanie zasobności gleb	j.w.	gmina	wkład rzeczowy gminy	rolnicy	program ciągły
		do końca 2004 r. ustalenie procedury kontrolnej, monitoringu postępowania z opakowaniami po nawozach sztucznych i środkach ochrony roślin	j.w.	j.w.	wkład rzeczowy gminy	budżet gminy	raz w roku
							PIH

CELE ŚREDNIO-OKRESOWE	PROGRAMY KRÓTKO-OKRESOWE	ZADANIA I CELE REALIZACYJNE	PODSTAWA PRAWNA	PODMIOTY REALIZUJĄCE	SZACUNKOWE KOSZTY	POTENCJ. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	TERMIN REALIZACJI
	Budowa płyt obornikowych i budowa zbiorników na gnojówkę i gnojowicę	do 2005 r. podjęcie masowej akcji edukacyjnej poprzez dostarczenie do każdego gospodarstw rolnego ulotek na temat potrzeby budowania płyt obornikowych lub zbiorników na gnojowicę K	Ustawa o nawozach i nawożeniu	ODR, gmina	500 zł rocznie	budżet gminy ODR	2008
Zapobieganie skażeniu i degradacji gleb przy trasach komunikacji samochodowej	Rozpoznanie skali zanieczyszczeń komunikacyjnych	do 2005 r. ustalenie przy drogach co najmniej dwóch reprezentatywnych punktów pomiarowych K	Ustawa Prawo ochrony środowiska	gmina, WIOŚ, SChR	wkład rzeczowy gminy	budżet gminy	2004
		co najmniej dwa razy w roku przeprowadzenie badania zanieczyszczenia gleb K	Ustawa Prawo ochrony środowiska	WIOŚ, SChR	1 000 zł rocznie (-)	rolnicy	program ciągły
Racjonalne zagospodarowanie terenów o słabych glebach	Identyfikacja gruntów i nieużytków do planowego zalesienia	do 2008 r. wybranie i zalesienie gruntów kasy V, VI i nieużytków K	Ustawa o przeznac. gruntów rolnych do zalesienia	właściciele gruntów, starostwo powiatowe	wkład rzeczowy gminy	budżet starostwa powiat.	program ciągły

CELE ŚREDNIO-OKRESOWE	PROGRAMY KRÓTKO-OKRESOWE	ZADANIA I CELE REALIZACYJNE	PODSTAWA PRAWNA	PODMIOTY REALIZUJĄCE	SZACUNKOWE KOSZTY	POTENCJ. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	TERMIN REALIZACJI
GOSPODARKA ODPADAMI							
ZAGOSPODAROWANIE ODPADÓW (CEL GŁÓWNY)							
Racjonalne zagospodarowanie odpadów	Sporządzenie gminnego planu gospodarki odpadami	<p>do 30.06.2004 r. powstanie uaktualnionego dokumentu: gminnego planu gospodarki odpadami, obejmującego między innymi następujące zadania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • organizację segregacji, wywozu i utylizacji wszystkich rodzajów odpadów, • bezpieczne usuwanie odpadów szkodliwych dla zdrowia (łącznie z azbestem), • monitorowanie strumieni odpadów, prowadzenie szczegółowych pomiarów i dokumentacji. <p style="text-align: right;">K</p>	<p>Ustawa o odpadach,</p> <p>Ustawa Prawo ochrony środowiska</p>	gmina	10 000 zł	<p>budżet gminy, fundusze celowe</p>	2004

CELE ŚREDNIO-OKRESOWE	PROGRAMY KRÓTKO-OKRESOWE	ZADANIA I CELE REALIZACYJNE	PODSTAWA PRAWNA	PODMIOTY REALIZUJĄCE	SZACUNKOWE KOSZTY	POTENCJ. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	TERMIN REALIZACJI
WODY							
OCHRONA WÓD (CEL GŁÓWNY)							
Ochrona jakościowa wód	Zapobieganie skażeniu wód gruntowych i powierzchniowych	Zadania i cele realizacyjne są takie same jak w celu: <ul style="list-style-type: none"> • Właściwe rolnicze użytkowanie gruntów • Budowa płyt obornikowych i budowa zbiorników na gnojowicę K					
	Kontrola gospodarki ściekowej	kontrola postępowania ze ściekami na posesjach nieskanalizowanych, kontrola jakości i ilości ścieków odprowadzanych do gminnej kanalizacji sanitarnej przez podmioty gospodarcze W + K	Ustawa o utrzymaniu porządku i czystości w gminach	gmina, ZUK	wkład rzeczowy ZUK	budżet gminy ZUK	program ciągły
		do 2005 r. inwentaryzacja źródeł spływu wód deszczowych na terenie gminy W + K	Ustawa Prawo wodne,	Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych, zarządca dróg	4 000 zł	budżet gminy, ZUK	2005

CELE ŚREDNIO-OKRESOWE	PROGRAMY KRÓTKO-OKRESOWE	ZADANIA I CELE REALIZACYJNE	PODSTAWA PRAWNA	PODMIOTY REALIZUJĄCE	SZACUNKOWE KOSZTY	POTENCJ. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	TERMIN REALIZACJI
		do 2006 r. prawne uregulowanie warunków spływu wód deszczowych K	Ustawa Prawo wodne	j.w. + właściciele cieków	10 000 zł	budżet gminy, właściciele cieków	2006
	Ochrona wód rzeki Czarnej Nidy na obszarze całej gminy	dążenie do utworzenia w 2006 r. międzygminnego związku celowego zlewni Nidy K	Ustawa Prawo wodne Wodna Dyrektywa Ramowa Ustawa o samorządzie gminnym	sygnatariusze Porozumienia	wkład rzeczowy gminy	budżet gminy, sygnatariusze Porozumienia	program ciągły
Zapobieganie deficytom wody	Zwiększenie dyspozycyjnych zasobów wody	systematyczne zwiększanie liczby zakładanych zbiorników retencyjnych w tym odbudowa i zwiększenie powierzchni zbiornika „Borków”, odbudowa małej elektrowni wodnej K	Ustawa Prawo wodne Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych	właściciele gruntów, gmina		FOGR, budżet sejmiku wojew. rolnicy	program ciągły
		systematyczna konserwacja istniejącej sieci melioracyjnej K	Ustawa Prawo wodne	spółki wodne, właściciele gruntów rolnych	20 000 zł rocznie	budżet gminy, spółki wod.	program ciągły

CELE ŚREDNIO-OKRESOWE	PROGRAMY KRÓTKO-OKRESOWE	ZADANIA I CELE REALIZACYJNE	PODSTAWA PRAWNA	PODMIOTY REALIZUJĄCE	SZACUNKOWE KOSZTY	POTENCJ. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	TERMIN REALIZACJI
Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi	Działania w zakresie ochrony jakości wód podziemnych	przeanalizowanie konieczności utworzenia obszarów ochronnych W	Ustawa Prawo wodne, Ustawa o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków	gmina, ZUK	5 000 zł	budżet gminy, ZUK	2006
		W	j.w.	gmina, ZUK	wkład rzeczowy gminy	budżet gminy, fundusze celowe	program ciągły
	Zarządzanie gospodarką wodnokanalizacyjną na terenie gminy	działania edukacyjne w celu racjonalizacji zużycia wody W	j.w.	gmina, ZUK	500 zł rocznie	budżet gminy	program ciągły
		do 2006 r. racjonalizacja taryf za ścieki i kanalizację W	j.w.	gmina, ZUK	wkład rzeczowy gminy, ZUK	budżet gminy, ZUK	2006

CELE ŚREDNIO-OKRESOWE	PROGRAMY KRÓTKO-OKRESOWE	ZADANIA I CELE REALIZACYJNE	PODSTAWA PRAWNA	PODMIOTY REALIZUJĄCE	SZACUNKOWE KOSZTY	POTENCJ. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	TERMIN REALIZACJI
Zapewnienie dobrej jakościowo infrastruktury wodnokanalizacyjnej	Rozbudowa infrastruktury wodnokanalizacyjnej	pełne zwodociagowanie gminy oraz odprowadzenie i oczyszczanie ścieków W	Ustawa o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków	ZUK, gmina		budżet gminy, fundusze strukturalne	2006
		do 2008 r. zapewnienie możliwości podłączenia do sieci kanalizacji sanitarnej wszystkich miejscowości gminnych W	j.w.	ZUK, gmina		budżet gminy, mieszkańców fundusze strukturalne	2008

CELE ŚREDNIO-OKRESOWE	PROGRAMY KRÓTKO-OKRESOWE	ZADANIA I CELE REALIZACYJNE	PODSTAWA PRAWNA	PODMIOTY REALIZUJĄCE	SZACUNKOWE KOSZTY	POTENCJ. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	TERMIN REALIZACJI
POWIETRZE ATMOSFERYCZNE							
OCHRONA POWIETRZA (CEL GŁÓWNY)							
Ograniczenie emisji gazów i pyłów	Przeciwdziałanie zanieczyszczeniom powietrza	do 2006 r. opracowanie systemu przekazywania władzom gminy przez WIOŚ wyników pomiarów emisji gazów i pyłów z lokalnych źródeł W + K budowa sieci gazowej	Ustawa Prawo ochrony środowiska	podmioty emitujące gazy i pyły	wkład rzeczowy gminy	budżet gminy marszałka	2006
			Ustawa o samorządzie gminnym	gmina, ZUG		budżet gminy, ZUG, fundusze strukturalne	2010
		działania edukacyjne na rzecz zmiany nośnika energii używanego do celów grzewczych w gospodarstwach indywidualnych K	Ustawa Prawo ochrony środowiska	gmina, szkoły, organizacje pozarządowe lokalne media	1 000 zł rocznie	budżet gminy (gminny fundusz ochrony środowiska)	program ciągły

CELE ŚREDNIO-OKRESOWE	PROGRAMY KRÓTKO-OKRESOWE	ZADANIA I CELE REALIZACYJNE	PODSTAWA PRAWNA	PODMIOTY REALIZUJĄCE	SZACUNKOWE KOSZTY	POTENCJ. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	TERMIN REALIZACJI
	Przeciwdziałanie zanieczyszczeniom powietrza ze źródeł komunikacyjnych	do końca 2006 r. rozpoznanie wielkości emisji pochodzenia komunikacyjnego W + K	Ustawa Prawo ochrony środowiska	gmina, WIOŚ	wkład rzeczowy gminy	WIOŚ	2006
		okresowe badanie poziomu zanieczyszczeń komunikacyjnych przy drodze krajowej Nr 73 K	Ustawa Prawo ochrony środowiska	Zarząd Dróg Krajowych	1 000 zł rocznie	WIOŚ, budżet gminy	program ciągły

CELE ŚREDNIO-OKRESOWE	PROGRAMY KRÓTKO-OKRESOWE	ZADANIA I CELE REALIZACYJNE	PODSTAWA PRAWNA	PODMIOTY REALIZUJĄCE	SZACUNKOWE KOSZTY	POTENCJ. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	TERMIN REALIZACJI
PROMIENIOWANIE ELEKTROMAGNETYCZNE I HAŁAS							
OCHRONA PRZED PROMIENIOWANIEM I HAŁASEM (CEL GŁÓWNY)							
Rozpoznanie zagrożenia promieniowaniem i hałasem	Ochrona przed promieniowaniem	do 2006 r. zidentyfikowanie źródeł promieniowania elektromagnetycznego i prowadzenie ich aktualnego rejestru	Ustawa Prawo ochrony środowiska	gmina WIOŚ	wkład rzeczowy gminy i powiatu	budżet gminy,	2006
	Ochrona przed hałasem	do 2006 r. zidentyfikowanie źródeł hałasu i prowadzenie ich aktualnego rejestru	Ustawa Prawo ochrony środowiska	gmina WIOŚ	wkład rzeczowy gminy i powiatu	budżet gminy,	2006

CELE ŚREDNIO-OKRESOWE	PROGRAMY KRÓTKO-OKRESOWE	ZADANIA I CELE REALIZACYJNE	PODSTAWA PRAWNA	PODMIOTY REALIZUJĄCE	SZACUNKOWE KOSZTY	POTENCJ. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	TERMIN REALIZACJI
ZAGROŻENIE POWAŻNĄ AWARIĄ							
OCHRONA PRZED AWARIĄ (CEL GŁÓWNY)							
Zapobieganie awariom i ich skutkom	Program zapobiegania awariom	do 2004 r. uzyskanie informacji o poziomie zagrożenia poważną awarią przemysłową na terenie gminy i planach przeciwdziałania K	Ustawa Prawo ochrony środowiska	WIOŚ, Powiatowy Ośrodek Interwencji Kryzysowej, Państwowa Straż Pożarna	wkład rzeczowy gminy i powiatu	budżet gminy, powiatu	31.12.2004
		do 2005 r. uzyskanie informacji o postępowaniu na wypadek awarii komunikacyjnej na drodze Nr 764 K	j. w.	Państwowa Straż Pożarna	wkład rzeczowy gminy	Państwowa Straż Pożarna	31.12.2004

CELE ŚREDNIO-OKRESOWE	PROGRAMY KRÓTKO-OKRESOWE	ZADANIA I CELE REALIZACYJNE	PODSTAWA PRAWNA	PODMIOTY REALIZUJĄCE	SZACUNKOWE KOSZTY	POTENCJ. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	TERMIN REALIZACJI
INFORMACJA O ŚRODOWISKU I EKUKACJA EKOLOGICZNA							
KSZTAŁTOWANIE PROEKOLOGICZNYCH POSTAW MIESZKAŃCÓW (CEL GŁÓWNY)							
Upowszechnienie wiedzy dotyczącej realizacji zasad zrównoważonego rozwoju w gminie	„Poznaj swoje środowisko”	do 2005 r. stworzenie systemu upowszechniania informacji o środowisku naturalnym i działaniach na rzecz jego ochrony K	Ustawa Prawo ochrony środowiska Ustawa o dostępie do informacji publicznej	Urząd Gminy	wkład rzeczowy gminy	budżet gminy	2005
		publikacja i szeroka dystrybucja Gminnego Programu Ochrony Środowiska oraz Gminnego Programu Gospodarki Odpadami W	j.w.	Urząd Gminy	3 000 zł	budżet gminy	2004
Zwiększenie potencjału kadrowego i technicznego do realizacji zadań z zakresu ochrony środowiska	Rozwój kadr dla środowiska	bieżące szkolenie pracowników UG i jednostek współpracujących w zakresie realizacji zadań z ochrony środowiska, w tym możliwości pozyskania funduszy strukturalnych UE W	Ustawa Prawo ochrony środowiska	Urząd Gminy	2 000 zł	budżet gminy	program ciągły

CELE ŚREDNIO-OKRESOWE	PROGRAMY KRÓTKO-OKRESOWE	ZADANIA I CELE REALIZACYJNE	PODSTAWA PRAWNA	PODMIOTY REALIZUJĄCE	SZACUNKOWE KOSZTY	POTENCJ. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	TERMIN REALIZACJI
		do końca 2004 r. zaplanowanie potrzeb kadrowych w gminie związanych z wdrażaniem Gminnego Programu Ochrony Środowiska i Gminnego Planu Gospodarki Odpadami	j.w.	Urząd Gminy	wkład rzeczowy gminy	budżet gminy	2004
Zwiększenie udziału społeczności lokalnej w działaniach na rzecz ochrony środowiska	Partycypacja społeczna w programach proekologicznych	do roku 2004 opracowanie planu współpracy z przedstawicielami lokalnego biznesu na rzecz zachowania równowagi w rozwoju gminy K	Ustawa Prawo ochrony środowiska	Urząd Gminy, ODR, lokalna organizacja gospodarcza, banki	wkład rzeczowy organizacji	budżet organizacji	2004
		do końca 2004 r. tworzenie zasad udziału wolontariuszy w pracach związanych z utrzymaniem porządku i czystości w gminie W	Ustawa Prawo ochrony środowiska	Urząd Gminy/Rada Gminy, organizacje pozarządowe	wkład rzeczowy organizacji	budżet organizacji	2004

Uwaga: W – zadania własne gminy

K – zadania koordynowane przez gminę

10. Sposoby finansowania realizacji zamierzonych celów programu ochrony środowiska

Instrumenty prawno – ekonomiczne

Obecnie wszelkie działania na rzecz ochrony środowiska realizowane są przy pomocy instrumentów, głównie prawnych i finansowych. Również wdrażanie i egzekwowanie niniejszego „Programu ochrony środowiska gminy Daleszyce” będzie przebiegało z wykorzystaniem instrumentów prawnych i finansowych.

Instrumenty prawne

W polskim prawie ochrony środowiska, w najbardziej ogólnym ujęciu, można wyróżnić cztery następujące warstwy regulacji prawnej.

Pierwsza warstwa regulacji prawnej o charakterze nadrzędnym w stosunku do pozostałych składników porządku prawnego to zasady konstytucyjne.

Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 roku uznaje zasadę zrównoważonego rozwoju za podstawę działań w dziedzinie ochrony środowiska (art. 5).

Dopuszcza pewne ograniczenie konstytucyjnych wolności i praw ze względu na konieczność ochrony środowiska (art. 31 ust. 2). Nakłada ona na władze publiczne obowiązek zapobiegania negatywnym dla zdrowia skutkom degradacji środowiska (art. 68 ust. 4) oraz zobowiązuje władze publiczne do prowadzenia polityki zapewniającej bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłym pokoleniom (art. 74 ust. 1, 2 i 4). W art. 74 ust. 3 przyznaje każdemu prawo do informacji o stanie i ochronie środowiska oraz ustanawia obowiązek dbałości o stan środowiska i zasadę odpowiedzialności za spowodowanie pogorszenia jego stanu (art. 86).

Druga warstwa to kompleksowa regulacja prawna ustawy z 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska. Pojęcie ochrony środowiska w ujęciu tej ustawy oznacza podjęcie lub zaniechanie działań, umożliwiające zachowanie lub przywrócenie równowagi przyrodniczej. Ochrona ta wyraża się w szczególności w:

- racjonalnym kształtowaniu środowiska i gospodarowaniu jego zasobami zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju,
- przeciwdziałaniu zanieczyszczeniom,
- przywracaniu elementów przyrodniczych do stanu właściwego.

Trzecia warstwa to przepisy szczególne, do których odsyła ustawa Prawo ochrony środowiska. Składają się na nią liczne akty prawne rangi ustawowej (ustawy, dekrety, rozporządzenia), regulujące szczegółowo te dziedziny ochrony środowiska, dla których ww. ustawa ustala tylko zasady ogólne.

Czwarta warstwa regulacji prawnej to normy prawne sozologiczne, znajdujące się w licznych aktach prawnych rangi ustawowej, np. w przepisach ustawy o ruchu drogowym, w przepisach prawa budowlanego, itp.. W aktach tych zagadnienia ochrony środowiska regulowane są przy rozwiązywaniu innych problemów technicznych, organizacyjnych lub gospodarczych.

Instrumenty prawne są pomocne przy:

- definiowaniu pojęć „ekologiczne” – „nieekologiczne”, co uwarunkowane jest określeniem norm środowiskowych,
- wymuszeniu działań w sytuacjach, gdy z uwagi na bezpieczeństwo nie można podmiotom gospodarczym pozostawić wolnego wyboru,
- wymuszaniu działań, które są bardzo pożądane, a z powodu braku ich ekonomicznej opłacalności (np. w krótkim okresie) instrumenty ekonomiczne nie są w stanie zagwarantować realizacji.

Do instrumentów prawnych stosowanych w Polsce należą m.in.:

- normy emisji i imisji,
- normy określające zasady prowadzenia działalności gospodarczej, które pośrednio, mogą być pro- lub antyekologiczne,
- przepisy określające uzyskanie koncesji na prowadzenie określonych typów działalności (np. pozwolenia wodno – prawne, koncesje na poszukiwanie lub rozpoznawanie złóż kopalin, koncesje na wydobywanie kopalin ze złóż),
- przepisy nakazujące uwzględnienie wymogów ochrony środowiska:
 - przy projektowaniu, budowie, utrzymywaniu obiektów budowlanych,
 - przy wydawaniu decyzji o pozwoleniu na budowę (Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane, Dz. U. z 1994 r. nr 89, poz. 414 z późniejszymi zmianami),
- przepisy dotyczące przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko (Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska Dz. U. z 2001 r. nr 62, poz. 527 z późniejszymi zmianami),
- przyjęcie zasad ekorozwoju jako kryterium zagospodarowanie terenów (Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym Dz. U. z 2003 r. nr 80, poz. 717),

Instrumenty ekonomiczne

Instrumenty ekonomiczne to narzędzia finansowe, które pośrednio oddziałują na ceny (podatki, opłaty) lub kształtują ceny w sposób bezpośredni (opłaty usługowe). Należą do narzędzi regulacji pośredniej i zajmują szczególne miejsce w systemie zarządzania środowiskiem.

Instrumenty ekonomiczne umożliwiają nakładanie dodatkowych obciążeń finansowych (opłaty, kary) bądź wspieranie działalności ochronnej podmiotów gospodarczych zanieczyszczających środowisko. Działania takie wpływają bezpośrednio na poziom wyniku finansowego osiąganego przez jednostki gospodarcze. Wysokość obciążeń jest ściśle uzależniona od poziomu dokonywanej emisji oraz od szkodliwości emitowanych substancji. Ograniczenie emisji zanieczyszczeń przez podmioty gospodarcze automatycznie powoduje zmniejszenie obciążeń finansowych, ponoszonych przez te jednostki.

Rynkowy charakter gospodarki sprawia, że podmiotom gospodarującym pozostawia się całkowitą swobodę wyboru w zakresie podjęcia lub zaniechania działań proekologicznych, w zależności od ich indywidualnej opłacalności. Brak reakcji podmiotów na stwarzane bodźce finansowe nie jest jednak pożądany. Dowodzi

niewłaściwego określenia poziomu obciążeń finansowych nakładanych na podmioty gospodarcze z tytułu emisji zanieczyszczeń.

Jako środek służący ochronie środowiska, przepisy prawne wprowadziły normy korzystania ze środowiska, zwane potocznie „pozwoleniami na korzystanie ze środowiska”.

Dla podmiotów gospodarczych oznacza to konieczność uzyskiwania tych pozwoleń w zakresie wprowadzania do środowiska różnego rodzaju zanieczyszczeń, ale przy spełnianiu określonych warunków, co do ilości i rodzaju tych zanieczyszczeń. Warunki te ustalone są decyzjami właściwych organów administracji. Pociąga to za sobą konieczność ponoszenia opłat.

Należą to nich przede wszystkim:

- opłaty za korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian, zwane potocznie opłatami ekologicznymi,
- kary za naruszanie ustalanych w decyzjach, wymagań ochrony środowiska, zwane potocznie karami ekologicznymi,
- instrumenty finansowania ochrony środowiska, tj. dotacje oraz preferencyjne pożyczki i kredyty dla przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska ze środków uzyskiwanych z wpływów z opłat i kar ekologicznych.

Podstawowe opłaty ekologiczne stosowane w Polsce.

Opłaty ekologiczne ponoszone są przez korzystających ze środowiska, pomimo, że ich działania w tym zakresie są zgodne z prawem. Jest to, bowiem niejako zapłata za to korzystanie, za zanieczyszczanie środowiska i jego zmienianie.

Podmioty gospodarcze ponoszą opłaty ekologiczne przede wszystkim za:

- wprowadzanie zanieczyszczeń do powietrza,
- pobór wody stanowiącej własność państwa,
- wprowadzanie ścieków do wód stanowiących własność państwa lub do ziemi,
- składowanie odpadów,
- usuwanie drzew lub krzewów.

Są to podstawowe opłaty ekologiczne, z którymi z reguły mają do czynienia wszystkie podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska, choć za opłaty ekologiczne uznaje się także opłaty za prowadzenie działalności górniczej (opłaty koncesyjne i eksploatacyjne za wydobywanie kopalin – wynikające z ustawy Prawo geologiczne i górnicze), opłaty za korzystanie z wód i urządzeń wodnych stanowiących w własność państwa do celów żeglugi i spławu oraz za wydobywanie z tych wód żwiru, piasku i kamienia (wynikające z ustawy Prawo wodne).

Do podstawowych opłat stosowanych w Polsce należą również typowo rynkowe instrumenty ekonomiczne takie jak ekologiczne opłaty produktowe i depozyty, obciążające produkty uciążliwe dla środowiska, a użytkowane w sposób masowy. Zostały one wprowadzone w styczniu 2002 r.. Opłaty produktowe odnoszą się do niemal wszystkich opakowań, akumulatorów niklowo – kadmowych, ogniwi i baterii galwanicznych, olejów smarowych, lamp wyładowczych, opon oraz urządzeń chłodniczych i klimatyzacyjnych zawierających substancje zubażające warstwę

ozonową. Natomiast opłata depozytowa została wprowadzona w odniesieniu do akumulatorów ołowiowych.

Stanowią one klasyczny przykład upowszechnienia zasady „zanieczyszczający płaci”, a prócz stymulowania proekologicznych zachowań podmiotów gospodarczych i całego społeczeństwa są istotnym źródłem finansowania ochrony środowiska w Polsce, poprzez zasilanie funduszy ekologicznych.

Przez ekologiczne opłaty produktowe rozumie się pewne obciążenia finansowe doliczane do cen produktów, które wykorzystywane w sposób masowy i rozproszony, stanowią bardzo dużą uciążliwość dla środowiska w fazie produkcji, konsumpcji lub poprodukcyjnego składowania. To dodatkowe obciążenie cen tych produktów należy traktować jako specjalną opłatę ekologiczną, płaconą przez ich konsumentów, zanieczyszczających w ten sposób środowisko, z którego dochody przeznaczone są na pokrycie części kosztów ochrony środowiska.

Celem opłat produktowych jest też ograniczenie zużycia produktów ekologicznie uciążliwych i stymulowanie substytucji produktami ekologicznie „czystszyimi”.

Natomiast przez depozyty ekologiczne należy rozumieć pewne obciążenia finansowe doliczane do ceny ekologicznie niebezpiecznych produktów, podlegające jednak zwrotowi w momencie przekazania produktu do recyklingu, neutralizacji lub właściwego, pod względem ekologicznym, składowania poprodukcyjnego. Głównym celem zastosowania depozytów ekologicznych jest, więc przed wszystkim stymulowanie ekologicznie bezpiecznego składowania, ponownego użycia lub recyklingu produktów.

Opłaty produktowe i depozyty ekologiczne są bardzo ważnym z punktu widzenia realizacji zasady „zanieczyszczający płaci”, uzupełnieniem systemu opłat emisyjnych w Polsce.

Kary ekologiczne

Kary pieniężne zostały ustalone dla wszystkich ponadnormatywnych emisji zanieczyszczeń. W przeciwieństwie do opłat, obciążających koszty produkcji, kary są uiszczane z dochodu po opodatkowaniu i tym samym są instrumentem o silniejszym oddziaływaniu bodźcowym.

Kary ekologiczne nakładane są, z wyjątkiem kar za usuwanie drzew i krzewów, przez wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska za naruszanie wymagań ochrony środowiska, czyli za przekroczenia ustalonych decyzjami norm korzystania ze środowiska.

Wymierzenie kary pieniężnej powodują:

- przekroczenia ustaleń decyzji o dopuszczalnej emisji zanieczyszczeń do powietrza – co do rodzaju lub ilości substancji,
- przekroczenia pozwolenia wodno – prawnego – co do ilości lub rodzaju zanieczyszczeń,
- przekroczenia decyzji o dopuszczalnym poziomie hałasu – co do wysokości poziomu hałasu przenikającego do środowiska,
- składowania odpadów w miejscu na ten cel niewyznaczonym lub niezgodnie

- z wymaganiami określonymi decyzją organu właściwego w sprawach nadzoru budowlanego o pozwoleniu na budowę składowiska odpadów,
- przekroczenie określonej w pozwoleniu na pobór wody, ilości pobranej wody.

Wysokość kar pieniężnych uzależniona jest od:

- ilości i rodzaju gazów lub pyłów wprowadzanych do powietrza,
- ilości i jakości pobranej wody oraz od tego, czy pobrano wodę powierzchniową czy podziemną,
- ilości, stanu i składu ścieków,
- ilości i rodzaju składowanych albo magazynowanych odpadów oraz czasu ich składowania albo magazynowania,
- pory doby i wielkości przekroczenia dopuszczalnego poziomu hałasu.

Zwolnienia, ulgi i różnicowania podatkowe

Ulgi podatkowe są specyficzną grupą instrumentów zasilania, a z racji swego przeznaczenia mają charakter ukrytej subwencji. Podatki stanowią podstawowe źródło dochodów budżetowych, z tych też względów państwo i samorzady lokalne niechętnie wprowadzają system ulg bądź zwolnień podatkowych, zmniejszających ich dochody.

Występujące w polskiej gospodarce instrumenty ekonomiczne, takie jak różnicowania podatkowe, nie miały dotychczas dużego wpływu na realizowanie inwestycji ekologicznych i zmiany zachowań społeczeństwa. Instrumenty te w większości przypadków nie były ustanawiane z myślą o ochronie środowiska, toteż dotyczyły jej w ograniczonym zakresie.

Dopiero ustawa o odpadach wprowadziła bardzo istotne zmiany w ustawach o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz od osób prawnych, ustanawiając analogiczne w obu tych ustawach zwolnienia i ulgi inwestycyjne dla podmiotów gospodarczych wykorzystujących odpady w procesie produkcji oraz prowadzących działalność w zakresie zbiórki, skupu i segregacji odpadów.

Pozostałe instrumenty finansowe

W znacznie mniejszym zakresie niż w krajach wysoko rozwiniętych stosowany jest w Polsce depozyt lub inaczej kaucja. Funkcjonuje obecnie tylko w odniesieniu do standardowych, wielokrotnego użytku szklanych opakowań do napojów chłodzących, niektórych napojów alkoholowych i śmietany, jak również dużych plastikowych opakowań wielokrotnego użytku do napojów chłodzących. Systemy depozytowe mają na celu ograniczenie negatywnego oddziaływania produktów i procesów produkcyjnych na środowisko. Stawki depozytów kształtują się w granicach od 5 % do 18 % oceny rynkowej produktu dla opakowań szklanych oraz około 30 % ceny produktu dla opakowań plastikowych.

W polskim systemie finansowania inwestycji ekologicznych występują także subwencje. Jednak ich znaczenie dla realizacji celów polityki ochrony środowiska jest ograniczone. Wynika to z faktu, iż subwencjonowanie inwestycji w dziedzinie ochrony środowiska odbywa się głównie za pośrednictwem funduszy w formie dotacji i pożyczek preferencyjnych.

Środki gromadzone na funduszach ochrony środowiska wykorzystywane są również na pokrywanie dopłat do kredytów preferencyjnych udzielanych przez BOŚ

S.A.. Rozszerza to znacznie możliwość uzyskania dofinansowania na inwestycje proekologiczne w Polsce.

Emisja obligacji jest sposobem gromadzenia środków finansowych, wymagającym zgody Ministra Finansów.

Poprzez emisję obligacji realizuje się przepływ kapitału, który może przyczynić się, do rozwoju najbardziej efektywnych ekonomicznie i społecznie dziedzin gospodarki, w tym zagospodarowania odpadów oraz wprowadzenia technologii bezodpadowych. Kredyt uzyskany drogą obligacji nie jest łatwy ani tani, gdyż zysk zamierzonego przedsięwzięcia musi być na tle wysoki, aby pokrył związane z obligacją zobowiązania.

Środki budżetowe odgrywają niewielką rolę w finansowaniu inwestycji ekologicznych. Służą one finansowaniu głównie inwestycji centralnych, wprowadzonych do narodowego planu społeczno – gospodarczego na podstawie imiennych decyzji Sejmu.

Rola budżetu państwa w finansowaniu ochrony środowiska została z założenia ograniczona wraz z powołaniem funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej. W rezultacie, w okresie ostatnich kilku lat, bezpośrednie wydatki budżetowe na ochronę środowiska (komunalne oczyszczalnie ścieków i instalacje do wzbogacania miałów węglowych) nie przekraczają 4 – 5 % wszystkich inwestycyjnych wydatków na ochronę środowiska ponoszonych rocznie.

Granty i dotacje udzielane przez instytucje międzynarodowe oraz rządy innych państw są najbardziej pożądaną przez użytkowników środowiska, a jednocześnie najbardziej ograniczoną formą współfinansowania inwestycji ekologicznych. Instytucje udzielając dotacji pokrywają najczęściej tylko niewielką część kosztów inwestycji.

Pomoc bezzwrotna, którą stanowi dotacja, jest chętnie lokowana w obszarze edukacji, szkoleń, a także wymiany doświadczeń i promowania nowoczesnych rozwiązań technicznych.

Najbardziej rozpowszechnione są następujące formy udzielania bezzwrotnej pomocy finansowej:

1. Pomoc w formie postawienia do dyspozycji kwoty pieniężnej na uzgodnione zadanie inwestycyjne lub projekt. Środki pieniężne są zwalniane sukcesywnie w miarę realizacji zadania.
2. Pomoc konsultingowa (doradztwo) polegająca na opłaceniu kosztów przygotowania projektu inwestycyjnego do realizacji. Instytucje oferujące taką pomoc nie udostępniają bezpośrednio środków finansowych. Wynajmują na koszt własny konsultantów do wykonania określonych prac na rzecz podmiotu, który realizuje inwestycje.
3. Pomoc szkoleniowa w zakresie wybranych tematów. Dotacja obejmuje opłacenie kosztów przygotowania materiałów szkoleniowych i samego szkolenia. Środki finansowe nie trafiają bezpośrednio do zainteresowanego, ale przeznaczone są na opłacenie usługi.
4. Pomoc w formie udostępnienia preferencyjnego kredytu. W tym przypadku dotacja najczęściej trafia do banku na opłacenie różnicy pomiędzy preferencyjną i komercyjną stopą oprocentowania kredytu.

Na rynku finansowym w Polsce sytuacja jest jednak szczególna ze względu na zawarte porozumienie o konwersji części polskiego zadłużenia na finansowanie inwestycji ekologicznych. Dotacje z tego źródła są przeznaczone na finansowanie wyodrębnionych zadań inwestycyjnych.

Instytucje finansowe

Celowe fundusze ekologiczne

Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) pozostaje nadal największą w Polsce instytucją finansującą przedsięwzięcia z dziedziny ochrony środowiska. Zakres działania Funduszu obejmuje finansowe wspieranie przedsięwzięć proekologicznych o zasięgu ogólnokrajowym i ponadregionalnym.

NFOŚiGW administruje również środkami zagranicznymi przeznaczonymi na ochronę środowiska w Polsce, pochodzącymi z pomocy zagranicznej.

Dotacje udzielane są przede wszystkim na: edukację ekologiczną, programy i przedsięwzięcia pilotowe dotyczące wdrożenia postępu technicznego i nowych technologii, często mających eksperymentalny charakter, monitoring ochrony przyrody, zalesianie obszarów szczególnie chronionych lub wchodzących w skład leśnych kompleksów promocyjnych, ochronę przed powodzią, ekspertyzy, badania naukowe, likwidację nadzwyczajnych zagrożeń, unieszkodliwianie odpadów pochodzących z zastarzałych źródeł zanieczyszczeń (mogilniki), utylizację i zagospodarowanie wód zasolonych oraz profilaktykę zdrowotną dzieci z obszarów zagrożonych.

Środki, którymi dysponuje NFOŚiGW, pochodzą głównie z opłat za korzystanie ze środowiska i wprowadzenie w nim zmian i administracyjnych kar pieniężnych. Przychodami Narodowego Funduszu są także wpływy z opłat produktowych oraz wpływy z opłat i kar pieniężnych ustalonych na podstawie przepisów ustawy – Prawo geologiczne i górnicze.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Kielcach

Rolą wojewódzkiego funduszu jest wspieranie finansowe przedsięwzięć proekologicznych o zasięgu regionalnym, a podstawowym źródłem przychodów są wpływy z tytułu opłat za korzystanie ze środowiska i administracyjnych kar pieniężnych pochodzących z terenu województwa świętokrzyskiego.

W województwie świętokrzyskim NFOŚiGW przygotowuje na wzór NFOŚiGW listę zadań priorytetowych, które mogą być dofinansowane z jego środków oraz zasady i kryteria, które będą obowiązywać przy wyborze zadań do realizacji.

Powiatowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Powiatowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) utworzony został w związku z reformą administracyjną państwa na początku 1999 r. wraz z utworzeniem powiatowego szczebla administracji państwowej. Fundusze te nie posiadają osobowości prawnej.

Dochód powiatowego funduszu stanowi:

- 10 % wpływów z opłat za składowanie i magazynowanie odpadów oraz kar związanych z niezgodnym z przepisami ustawy o odpadach ich składowaniem lub magazynowaniem,
- 10 % wpływów z opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska, a także z wpływów z administracyjnych kar pieniężnych poza opłatami i karami za usuwanie drzew i krzewów, które w całości stanowią przychód gminnego funduszu.

Dochody PFOŚiGW przekazywane są na rachunek starostwa, w budżecie powiatu mają charakter działu celowego.

Obecnie środki powiatowego funduszu (zgodnie z POŚ, art. 407) przeznacza się (w formie dotacji) na wspomaganie działalności w zakresie przewidzianym jak dla gminnego funduszu, a także na realizację przedsięwzięć związanych z ochroną powierzchni ziemi i inne zadania ustalone przez radę powiatu, służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej, wynikające z zasady zrównoważonego rozwoju, w tym na programy ochrony środowiska.

Priorytety ustalane są każdego roku. W roku 2003 budżet PFOŚiGW wyniósł 1 153 404 zł i został przeznaczony na dotacje, zgodnie z ustalonymi priorytetami.

Gminny Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Dochód gminnego funduszu stanowi:

- 100 % wpływów z opłat i kar za usuwanie z terenu gminy drzew i krzewów,
- 50 % wpływów z opłat za składowanie i magazynowanie odpadów oraz kar związanych z niezgodnymi przepisami ustawy o odpadach ich składowaniem i lub magazynowaniem,
- 20 % wpływów z opłat z gospodarcze korzystanie ze środowiska, a także wpływów z administracyjnych kar pieniężnych.

Gminny fundusz nie jest prawnie wydzielony ze struktury organizacyjnej gminy, podobnie jak NFOŚiGW nie ma osobowości prawnej i nie może udzielać pożyczek. Celem NFOŚiGW jest dofinansowanie przedsięwzięć proekologicznych na terenie własnej gminy. Zasady przyznawania środków ustalane są indywidualnie w gminie. Dochodem gmin są również opłaty za wydobywanie kopalin na ich terenie, stanowią one 60 % od całości kwoty należnej.

Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych

Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych powstał na mocy ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych z dnia 3 lutego 1995 roku. Fundusz ten dzieli się na Fundusz Centralny i fundusze terenowe. Środki Funduszu Centralnego są w dyspozycji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Środkami funduszy terenowych dysponuje samorząd województwa. Dochody funduszy ochrony gruntów rolnych stanowią wpływy z tytułu:

- a) należności,
- b) opłat rocznych za wyłączenie gruntów rolnych z produkcji,
- c) opłat za niewykonanie obowiązku zdjęcia i wykorzystywania próchnicznej warstwy gleby,
- d) opłat, należności, opłat rocznych podwyższonych w wyniku:

- wyłączenia gruntów z produkcji niezgodnie z przepisami ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych,
- w sytuacjach stwierdzenia, iż grunty przeznaczone w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego na cele nierolnicze lub nieleśne zostały wyłączone z produkcji bez decyzji.

Fundusz centralny tworzy się z 20% dochodów Funduszu, pozostałe środki zasilają fundusze terenowe. Celem funkcjonowania funduszu jest podejmowanie działań służących ochronie, rekultywacji i poprawie jakości gruntów rolnych. Realizuje się go poprzez finansowanie m.in. następujących działań:

- rekultywacja na cele rolnicze gruntów, które utraciły lub zmniejszyły wartość użytkową,
- rolnicze zagospodarowanie gruntów zrekultywowanych,
- użyźnianie gleb o niskiej wartości produkcji, ulepszanie rzeźby terenu i struktury przestrzennej gleb, przeciwdziałanie erozji gleb na gruntach rolnych,
- budowę i renowację zbiorników wodnych służących małej retencji,
- wdrażanie i upowszechnianie wyników prac naukowo – badawczych związanych z ochroną gruntów rolnych.

Fundusz Leśny

Fundusz Leśny tworzy się w Lasach Państwowych w oparciu o ustawę o lasach z dnia 28 września 1991 r., a dysponuje nim Dyrektor Generalny Lasów Państwowych. Dochodami Funduszu są:

- a. odpis podstawowy obciążający koszty nadleśnictw,
- b. należności, opłaty, kary związane z wyłączeniem z produkcji gruntów leśnych,
- c. należności wynikające z odszkodowań:
 - cywilnoprawnych za szkody powstałe w wyniku działania gazów, pyłów przemysłowych,
 - z tytułu przedwczesnego wyrębu drzewostanu,
 - szkody powstałe w wyniku pożarów, prac górniczych i geologicznych,
 - dotacje budżetowe, dochody z udziału jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych w spółkach.

Środki Funduszu Leśnego przeznaczone są na dofinansowywanie nadleśnictw posiadających niekorzystne warunki przyrodnicza i ekonomiczne. Mogą być także wydatkowane na działalność Lasów Państwowych tak jak: hodowla i ochrona lasów, badania i tworzenie infrastruktury niezbędnej do prowadzenia gospodarki leśnej.

Fundacje Ekofundusz

Geneza Ekofunduszu sięga roku 1991, kiedy to Klub Paryski, zrzeszający państwa będące wierzycielami Polski, podjął decyzję o redukcji polskiego długu o 50 % pod warunkiem spłaty pozostałej części do roku 2010. Zaproponował też dalszą, 10 % redukcję długu, pod warunkiem przeznaczenia go na uzgodniony cel. Z kolei Rząd

Polski zaproponował, aby te dodatkowe 10 % długu można było przeznaczyć na wsparcie przedsięwzięć w ochronie środowiska.

Zgodnie ze statutem środka Ekofunduszu mogą być wykorzystane przede wszystkim w czterech sektorach uznanych za priorytetowe. Są nimi:

- zmniejszenie emisji gazów powodujących zmiany klimatu Ziemi (tzw. gazów cieplarnianych),

Szczególną rolę na rynku kredytów na inwestycje proekologiczne odgrywa Bank Ochrony Środowiska. Oferuje on najwięcej środków finansowych w formie preferencyjnych kredytów i dysponuje zróżnicowaną ofertą dla prywatnych i samorządowych inwestorów, a także osób fizycznych.

Fundusze po akcesji

Fundusze strukturalne

Istnieją 4 fundusze strukturalne Unii Europejskiej:

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (European Regional Development Fund – ERDF),
- Europejski Fundusz Socjalny (European Social Fund – ESF),
- Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnych (European Agriculture Guidance and Guarantee Fund – EAGGF) sekcja „Orientacji”,
- Instrument Finansowy Wspierania Rybołówstwa (Financial Instrument for Fisheries Guidance – FIFG).

Inicjatywy w dziedzinie **ochrony środowiska** będą miały możliwości otrzymania dofinansowania głównie z **Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego**.

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (ERDF – European Regional Development Fund) powstał w 1975 roku jako reakcja na coraz głębsze rozbieżności w rozwoju regionów. Jego głównym zadaniem jest niwelowanie dysproporcji w poziomie rozwoju regionalnego krajów należących do UE.

Pomoc w ramach tego funduszu obejmuje inicjatywy w następujących dziedzinach:

- inwestycje produkcyjne umożliwiające tworzenie lub utrzymanie stałych miejsc pracy,
- inwestycje w infrastrukturę, z uwzględnieniem tworzenia sieci transeuropejskich dla regionów objętych celem nr 1 polityki strukturalnej UE,
- inwestycje w edukację i opiekę zdrowotną w regionach objętych celem nr 1 polityki strukturalnej UE,
- rozwój potencjału lokalnego: małych i średnich przedsiębiorstw,
- działalność badawczo – rozwojowa,
- inwestycje związane z ochroną środowiska.

W ramach działania INFRASTRUKTURA LOKALNA realizowane będą projekty małych inwestycji o oddziaływaniu lokalnym na terenach wiejskich oraz w małych miastach (do 25 tyś. mieszkańców):

budowa lub modernizacja urządzeń do odprowadzania i oczyszczania ścieków:

1. sieci kanalizacyjne, w tym podłączenie do sieci indywidualnych użytkowników,
2. oczyszczalnie ścieków,
3. inne urządzenia do oczyszczania, gromadzenia, odprowadzania i przesyłania ścieków.

budowa lub modernizacja urządzeń do zaopatrzenia w wodę:

1. sieci wodociągowe,
2. ujęcia wody (w tym ochrona ujęć i źródeł wody pitnej),
3. urządzenia służące do gromadzenia, przechowywania i uzdatniania wody,
4. urządzenia regulujące ciśnienie wody.

budowa lub modernizacja urządzeń do zaopatrzenia w energię:

1. urządzenia zaopatrzenia w energię,
2. lokalne systemy pozyskiwania energii z alternatywnych źródeł (energia, wiatrowa, wodna, słoneczna, energia uzyskiwana z wykorzystania biomasy),
3. lokalne sieci elektroenergetyczne (reelektryfikacja),
4. gminne systemy oświetlenia ulic.

gospodarka odpadami stałymi:

1. budowa, modernizacja i rekultywacja składowisk odpadów stałych,
2. budowa lub modernizacja miejsc utylizacji opakowań i nieużytych środków ochrony roślin,
3. likwidacja dzikich wysypisk,
4. kompleksowe systemy zagospodarowania odpadów na poziomie lokalnym, obejmujące m.in. odbiór posegregowanych odpadów od mieszkańców, odzyskiwanie surowców wtórnych, recykling, kompostowanie odpadów organicznych, itp..

W ramach działania REWITALIZACJA OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH realizowane będą projekty:

- remonty lub modernizacja infrastruktury technicznej, zwłaszcza w zakresie ochrony środowiska na terenie zdegradowanych dzielnic miast w tym:
 - budowa lub modernizacja sieci kanalizacyjnych i innych urządzeń do oczyszczania, gromadzenia, odprowadzania i przesyłania ścieków,
 - budowa lub modernizacja kanalizacji deszczowej,

- budowa lub modernizacja sieci wodociągowych, ujęć wody i urządzeń służących do gromadzenia i uzdatniania wody oraz urządzeń regulujących ciśnienie wody,
- budowa lub modernizacja systemów odwadniających (w tym odwodnienie liniowe i drenaż odwadniający).
- wykonanie pasów zieleni,
- wykonanie osłon przeciwoślnościowych i ekranów akustycznych,
- prace porządkowe związane z oczyszczeniem terenu z materiałów, sprzętu i chemikaliów po – wojskowych i po – przemysłowych, asenizacja, wywóz niepożądanych materiałów: np. gruzu – prace te muszą zakończyć się do 2006 r.:
- koszt zatrudnienia długotrwale bezrobotnych objętych bezrobociem strukturalnym na prace porządkowe związane z oczyszczeniem terenów po – przemysłowych i po – wojskowych (12 miesięczny kontrakt).
- tworzenie zielonych stref poprzez zakładanie parków oraz zakup sadzonek drzew, krzewów i zalesianie oczyszczonego obszaru, a następnie połączenie go z siecią turystyczną, usługowo – handlową, rekreacyjną.
- budowa i modernizacja podstawowej infrastruktury komunalnej, w szczególności w zakresie ochrony środowiska naturalnego oraz infrastruktury komunikacyjnej znajdujących się na terenie rewitalizowanym:
 - budowa i modernizacja sieci wodociągowych, ujęć wody, urządzeń służących do gromadzenia i uzdatniania wody oraz urządzeń regulacji ciśnienia wody,
 - budowa i modernizacja sieci kanalizacyjnych i innych urządzeń do oczyszczania, gromadzenia, odprowadzania i przesyłania ścieków,
 - budowa lub modernizacja kanalizacji deszczowej,
 - budowa lub modernizacja systemów odwadniających, (w tym odwodnienie liniowe i drenaż odwadniający).

Fundusz Spójności, inaczej nazywany funduszem Kohezji lub Europejskim Funduszem Kohezji, to czasowe wsparcie finansowe dla krajów Unii Europejskiej, których Produkt Krajowy Brutto na mieszkańca nie przekracza 90 % średniej dla wszystkich państw członkowskich. Fundusz Spójności nie należy do funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, ale jest elementem polityki strukturalnej.

Fundusz Kohezji powstał na mocy Traktatu o utworzeniu Unii Europejskiej z 1991 roku, który wszedł w życie w 1993 r.. Pierwotnie nazwano go Finansowym Instrumentem Spójności, ale w 1994 roku jego nazwę zmieniono na Fundusz Spójności. Początkowo jego realizację zaplanowano na lata 1993 – 99. Na szczycie UE w Berlinie działanie funduszu przedłużono do 2006 roku.

ZASADY FUNKCJONOWANIA FUNDUSZU SPÓJNOŚCI

Fundusz Spójności różni się od funduszy strukturalnych:

- krajowym, a nie regionalnym zasięgiem pomocy,
- podejmowaniem finalnej decyzji o przyznaniu środków na dofinansowanie przez Komisję Europejską a nie indywidualnie przez państwo członkowskie; kompetencją państwa aplikującego do funduszu jest wskazanie propozycji do dofinansowania.

Środki z Funduszu Spójności kierowane są najpierw do państw członkowskich, a następnie przekazywane na realizację projektów do poszczególnych regionów potrzebujących wsparcia.

Korzystanie ze środków Funduszu Spójności w Polsce oparta będzie na Strategii wykorzystania Funduszu Spójności na lata 2004 – 2006 utworzonej na podstawie Narodowego Planu Rozwoju 2004 – 2006. Część składową Strategii Wykorzystania Funduszu Spójności na lata 2004 – 2006 stanowi indykatorywna lista projektów, które są propozycjami strony polskiej do realizacji przy wsparciu z Funduszu Spójności.

FINANSE

Zgodnie z obowiązującymi w zakresie polityki strukturalnej zasadami współfinansowania, pomoc z funduszu na określony projekt będzie wynosić **od 80 % do 85 % kosztów kwalifikowanych**. Pozostałe, co najmniej 15 % musi zostać zapewnione przez beneficjenta.

Środki te mogą pochodzić np. z:

- budżetu gminy,
- środków własnych przedsiębiorstw komunalnych,
- środków NFOŚiGW (pożyczek, dotacji, kredytów),
- budżetu państwa,
- innego niezależnego źródła (np. z Europejskiego Banku Inwestycyjnego, Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju).

Budżet Funduszu Spójności zaplanowano na lata 2000 – 2006 na 18 mld euro (w latach 1994 – 1999 wynosił 15,5 mld euro).

Na lata 2004 – 2006 z całej kwoty Funduszu Spójności dla Polski na sektor środowiska przypadnie 1 866,6 mln euro.

CELE FUNDUSZU w zakresie OCHRONY ŚRODOWISKA

Głównym celem strategii środowiskowej Funduszu Spójności jest wsparcie dla realizacji zadań inwestycyjnych władz publicznych w zakresie ochrony środowiska, wynikających z wdrażania prawa Unii Europejskiej.

Priorytety (zakres projektów) dla Funduszu Spójności w ochronie środowiska:

- poprawa jakości wód powierzchniowych,
- polepszenie jakości i dystrybucji wody przeznaczonej do spożycia,
- poprawa jakości powietrza,
- racjonalizacja gospodarki odpadami,
- ochrona powierzchni ziemi,
- zapewnienie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego.

Odbiorcami pomocy, tj. beneficjentami końcowymi będą samorzady terytorialne (gminy, związki gmin) i przedsiębiorstwa komunalne.

10. Wdrożenie i monitoring programu

Bezpośrednią odpowiedzialność za wdrażanie programu ponosi Rada Gminy, Wójt Gminy i działający z jego upoważnienia pracownicy.

Realizacja szeregu zadań wymaga wsparcia społecznego, w tym pozarządowych organizacji ekologicznych. Uczestnikiem realizacji „Programu” będą także: administracja specjalna – zajmująca się kontrolą przestrzegania prawa w zakresie ochrony środowiska, prowadząca monitoring jego stanu oraz administrująca poszczególnymi komponentami środowiska (Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie, Regionalna Dyrekcja Lasów państwowych w Radomiu) oraz jednostki dysponujące celowymi środkami finansowymi (np. Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej).

W realizacji ważniejszych przedsięwzięć wsparcia należy szukać także wśród parlamentarzystów i radnych samorządu województwa świętokrzyskiego. Realizacja wielu zadań będzie wymagała opracowania szczegółowych projektów. Konieczne jest także uzgadnianie przedsięwzięć, najlepiej w okresie styczeń – marzec danego roku tak, aby ustalić plan realizacji przedsięwzięć na rok następny, aby móc najpóźniej w kwietniu wystąpić z wnioskami wstępnymi o wsparcie finansowe do odpowiednich funduszy.

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska szczegółowe informacje o realizacji „Programu” w kolejnych latach Wójt Gminy będzie przedkładał Radzie Gminy.

Wójt Gminy będzie przedkładał Radzie Gminy sprawozdania z realizacji Programu co 2 lata – pierwszy raz do końca III – ego kwartału 2006 roku, a dalej odpowiednio 2008, 2010 r., itd.. Będzie wówczas także możliwość zmian w zapisach gdyż cele i zadania „Programu” mogą i będą ulegać zmianie, wraz za zmieniającą się sytuacją prawną, społeczną, gospodarczą czy stanem środowiska.

Jednym z elementów procesu wdrażania „Programu” jest jego monitorowanie, polegające na ciągłej obserwacji i kontroli realizacji jego zadań.

Ważny jest dobór odpowiednich wskaźników monitorujących postępy wdrażania „Programu” . Przykłady takich wskaźników dla poszczególnych dziedzin przedstawiono poniżej.

Środowisko przyrodnicze i ochrona przyrody:

- Liczba inwestycji proekologicznych na terenach cennych przyrodniczo.
- Ilość kontroli przeprowadzonych w zakresie przestrzegania przepisów o ochronie przyrody.
- Ilość obiektów poddanych ochronie.
- Powierzchnia gruntów zalesionych w poszczególnych latach.
- Wskaźnik lesistości.
- Powierzchnia zadrzewień i zkrzewień.
- Stopień uszkodzenia lasów.
- Liczba pożarów i zniszczeń/uszkodzeń elementów środowiska.
- Liczba zmodernizowanych lub poddanych konserwacji obiektów melioracyjnych.

Powietrze atmosferyczne:

- Liczba zakładów, które wprowadziły technologie energooszczędne i niskoemisyjne, czy też stosujących zasady czystej produkcji.
- Liczba zakładów, które zastosowały urządzenia redukujące emisję.
- Liczba kotłowni ekologicznych, liczba zmodernizowanych kotłowni.
- Tempo zmniejszania się udziału gospodarstw korzystających z palenisk węglowych.
- Liczba gospodarstw (mieszkańców) stosujących urządzenia lub systemy energooszczędne.
- Liczba obiektów, gospodarstw (mieszkańców) wykorzystujących energię z innych źródeł.
- Wskaźniki energochłonności w podstawowych branżach produkcji, usług i gospodarki komunalnej.

Zasoby wodne i gospodarka wodno – ściekowa:

- Jakość wody do picia.
- Jakość wód podziemnych i powierzchniowych.
- Długość sieci kanalizacyjnej, ilość gospodarstw przyłączonych do kanalizacji.
- Liczba źródeł punktowych odprowadzania ścieków.
- Liczba wydanych pozwoleń wodnoprawnych.
- Ilość wód podziemnych, dobrej jakości, zużyta w procesach produkcyjnych.
- Powierzchnia terenów chronionych przed zanieczyszczeniami antropogenicznymi.
- Jakość wody w kąpieliskach.

Ochrona powierzchni ziemi i gleb:

- Udział powierzchni terenów o glebach przydatnych do produkcji zdrowej żywności.
- Dostępność informacji o jakości gleb na terenie gminy i stopień znajomości tej kwestii wśród rolników.

- Powierzchnia terenów poddanych zabiegom agrotechnicznym i pracom rekultywacyjnym.

Hałas i promieniowanie elektromagnetyczne:

- Liczba ludności poddana ponadnormatywnemu lub uciążliwemu oddziaływaniu hałasu.
- Tempo redukcji oddziaływania hałasu na mieszkańców.
- Ilość instalacji emitujących pola elektromagnetyczne o znaczących parametrach.

Tereny przemysłowe:

- Stopień wykorzystania istniejących terenów przemysłowych.
- Powierzchnia terenów przemysłowych poddanych pracom rekultywacyjnym.

Poważne awarie przemysłowe i drogowe:

- Liczba awarii o charakterze środowiskowym.

Edukacja ekologiczna:

- Liczba i nakład publikacji promujących walory przyrodnicze gminy oraz dotyczących ochrony środowiska.
- Długość szlaków turystycznych – pieszych, rowerowych. Ilość ścieżek dydaktycznych.
- Liczba zorganizowanych szkoleń i programów edukacyjnych i ich uczestników.
- Liczba szkół uczestniczących w konkursach związanych z ochroną środowiska.
- Liczba działań wspólnych z organizacjami ekologicznymi.
- Liczba osób korzystających z danych o środowisku i jego ochronie.
- Liczba bezrobotnych zatrudnionych przy pracach na rzecz środowiska.
- Stopień akceptacji społecznej przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska.
- Liczba rolników, którzy prowadzą gospodarstwa eko – i agroturystyczne lub inne o preferencjach ekologicznych.
- Liczba podmiotów legitymujących się wyróżnieniami lub formalnymi standardami ekologicznymi posiadających certyfikaty ISO lub równorzędne.

Literatura

- 1 Biskupska B. + zespół 2003 Powiatowy plan gospodarki odpadami, Hydrogeotechnika
- 2 Czajka K. + zespół 2003 Plan gospodarki odpadami dla województwa świętokrzyskiego. Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią. PAN
- 3 Giełżecka D., Mądry S., Gad A., 1998 Analiza stanu i charakteru odpadów poeksploatacyjnych i przemysłowych oraz określenie stopnia ich uciążliwości dla środowiska naturalnego w byłym województwie kieleckim. P.G. Kielce
- 4 Kleczkowski A.S. (red.) 1990 Mapa obszarów Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP) w Polsce wymagających szczególnej ochrony. Skala 1: 500 000. Instytut Hydrogeologii i Geologii Inżynierskiej AGH, Kraków
- 5 Kondracki J., 2002 Geografia Regionalna Polski PWN, W-wa
- 6 Liro A., (red.) 1995 Koncepcja Krajowej sieci ekologicznej ECONET – Polska, Fundacja IUCN Poland Warszawa
- 7 Liro A., (red.) 1998 Koncepcja wdrażania Krajowej sieci ekologicznej ECONET – Polska, Fundacja IUCN Poland Warszawa
- 8 Malinowski J. (red.), 1991 Budowa geologiczna Polski T. VII. Hydrogeologia Wyd. Geol. W-wa
- 9 Stupnicka E., 1981 Geologia regionalna Polski. Wyd. Geol.. W-wa
- 10 Poradnik 2002 Powiatowe i gminne plany gospodarki odpadami opracowany na zamówienie Ministerstwa Środowiska. W-wa
- 11 Sidło P.O., Stachurski M., Wójtowicz B., 2000 Przyroda województwa świętokrzyskiego Wyd. ŚUW w Kielcach, WOSiR
- 12 2001 Województwo i gmina w europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 – model wdrażania sieci Natura 2000 w regionie świętokrzyskim – KTN
- 13 2003 Raport z wyników spisu powszechnego woj. świętokrzyskiego, 2003 r..
- 14 Projekt europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000